

ÉRIU

The Journal of the School of Irish
Learning, Dublin

VOL. IX

DUBLIN
SCHOOL OF IRISH LEARNING, 122A ST. STEPHEN'S GREEN
AND
HODGES, FIGGIS & CO. LTD., 29 NASSAU STREET
1921-23

12. **COLAM** .b., don cholaim, méd na colaime, na columa, dona columaib, méd na gcolum, iar¹ choluma.

Còlam calam, idhlann, einneclann, cubhal,² osnadh, failenn,³ níamann némann, élang,⁴ mónann, spirad, aithesc, asal, goibél gaibél,⁵ deisel *deisell, foilches failches foilghes failghes,⁶ dígenn, tairrsech^{ab} tairsech, meisnech, cennrach,⁷ dulann, mearfall mearball [mearfall go gearr leis .c. luis édtrom leis orra P], féithlenn⁸ féthlann, Ulltach [Ullach P], Midhech, Laighnech, Éilech,⁹ Connachtach, Gailengach, [Muimnech HP], inann 7 ⁴so síis acht na céidcheirt .df. dá n-imarcaidh⁴: torann tarann, toirrnech tairrnech,⁵ seisreach,⁶ [6a] lasrach, seamrach, baintrebthach, colcadh, colcach coilcech, buimech muimech, durrthach^b [duirrtheach P], cláirsech, mirbal mirball, lúaghal lúaghall lúaghel lúaghell, sriball sreaball, tunnall, fithchell, bruindell, feórand, tóran tarann, uilenn uillenn, drumann, úamann, rámhann, lámhann, eiteal eteall, eatal (gréine, ^aacht gan a beith .dfer.^a), cúainmér, conchlann, osgail osgal asgal asgall oschal oschall aschal aschall,⁷ gasradh, macradh,⁸ láochradh, ógbadh, damradh, echradh,⁹ ríghradh, gillannradh, ingenradh, ^aimand, arrann (ón doigh),^a cédfad,^b áontadh, turbadh, fídhbadh, imdhadh,⁹ dílad dílat, marbnadh,^a marbnath marbnad marbnat, taibles⁹ taiblesc¹⁰ táibles táiplesc,¹⁰ conart cúanart, malart, caismert, coingleac, ingealt, coisbeart, ceinnbeart, feartas, brosnach, [brosnadh P], echlach, cumhal (ó thrí ciallaibh), dechmadh .c. (dechmaidh J.), echlas, echlasc (ón leabaidh), echlasg¹¹ (ón tsleit), faidhlenn^a aidhlenn,¹² teinntech^{ab} [teanntach P], punnann bunnann, scológ (ceart .b. aigi 7 innsgni .fer. ann),¹³ easgann, ^aeasglann, urlann orlann erlann, tallann,¹⁴ falann, ceithern [ceithreann P], crúisech cróisech

¹ marb H, gan P

² cumal C³

³ After ceannrach meisneach goibhél gaibhél P addr ionann uile d'feiriansgne 7 do .b. achd nach bráithre .f. dhóibh na ceithre hanmanna deigheancha. A mbráithre .b. ann so so síis seisreach etc.

⁴⁻⁵ colam .b. 7 .fer. achd innsgne .fer. ionnta P

⁶ toirrnech tairrnech C

⁷ -eoch C

⁸ H and P give the four forms in os-, adding a n-silm leis H .c. a n-silm leis íad P.

⁹ imdagh C, imdagh C³

¹⁰ taibles C

¹⁰⁻¹² gu fada leis H, .c. a síneadh P

¹¹ echluag C

¹² faighlenn C, aighlenn CH

¹³ achd innsgne .fer. ionnta P; C addr ionann ghab- uile uathadh lethan aca 7 illradh caol

¹⁴ talann C

cráisech, coibdhean caibdhean,¹ úasnadh, tuiresg [cranngal H, bratach HP], ²a dtáoiréma 7 a dtuilema úathaidh cáol 7 illradh lethan aca,³ ⁴inann ghabaid⁵ 7 colam .b.^{ab}

[Only in P]

drólann, Bréifneach Bréithneach, Breatnach, Boirneach, Maineach, Fíachrach, Sligeach, Imleach (an feadh téid), ionann 7 colam .b. 7 .fer. achd innsne .fer. ionnta, teinntreach (an aieoir), ladharg, sáorchlann, dáorchlann, óinseach, anghlas eanghlas, samhthach sámbthach, roineann, doineann, diomdhadh,⁴ maighdean, muinntear, máoileann, díbhearg, táthlamh, Gáoidhealg, gabhal, adharc, aigheann.

^a Adaltras fer na cruinne . ní hí clann na soluime

[clann do dhéanaimh fa dheóigh dhi . le léghuim⁵ an cóia eile . P]

Caluma san ciúilife⁶ . ní bánurra éulaithi.

A hinmoilli do mbeall mé⁷ . a⁸ cend idhlainde t⁹ íeirgi.

Cubhal¹⁰ fa léach Locha in Sguir . ón ló do-chúala in cumhuil¹¹

doni dubadh dom dhergadh¹² . an cumhal¹³ do coisergadh.

500 Gég Alman noch niaighi¹⁴ . créd adhbhar na honnaighi.¹⁵

^{ab}Ní bailend 7¹⁶ a¹⁷ ar anámh . nach bí an fáilenn ar édrágh.

Gan niamalnn¹⁷ mbuadha¹⁸ ní bíom . tiallaim co righ Chluana cáin.

Snáth ga chur¹⁹ ina²⁰ chrossuibh . cách ag dul²¹ ina ndeail²²

Bréid sídeingi ar slis gach luingi . d'fís díghinde²³ an^b chruinde cuir.²⁴

505 ^aNí bhia gan tairraigh in tír . dá sia an t-ainmsin²⁵ don uirigh.

^{ab}As í an foileches eisinil . a sí an toirchet taisighim.

^{ab}Do chas íagha mar budh fethlonn . do bas tana méchorr mín.

Truime a thairnighe²⁶ nach te . luime is gailbighi a^{ab} gaoithe.

Nocha nfer mar soin Sealraigh . ní bhean boin do baintreabhthaigh.

510 ^{ab}Ceand lín a lemhain do leirg . do éemraigh deirg a tír²⁷ Thaidhg.

Cécht ag²⁸ lemmuin do leirg thúair . dúail do éemraigh deirg na díalgh.

[6b] Ód²⁹ tress 7 Clann Carrthaigh . falchaidh barr dresa a durrthaigh.

¹ coibgh. caibgh. C

²⁻³ om. CH. uasnadh cáol on ainm úathaidh síos 7 iollradh lethan aca P

⁴ om. C

⁴ diomdhagh MS.

⁵ fecuim MS

⁶ geiun. C², cciúin. P, fa chiuin. H

⁷ mbe C²

⁸ ag C²

⁹ om. C

¹⁰ Cumhal C²P

¹¹ cubail C, cub. H

¹² don dergadh C

¹³ chubail C, cubal H, *illeg.* C²

¹⁴ nfoighi C²

¹⁵ bar nosoidhi H

¹⁶ fa P

¹⁷ niamann CC², *illeg.* H, niamhuinn P

¹⁸ mbuadho C

¹⁹ chor C²

²⁰ um H

²¹ dol C²

²² díail C², na ndeail H. Cách ag dul na ndeail snáth ga chur um chrossuibh P

²³ díghinde C

²⁴ tuinne téchd P

²⁵ ainmsin CC²

²⁶ Truime thairnighe HP

²⁷ dtír C²

²⁸ a C²

²⁹ O C

- Iarraid beagha banchuize . sedán dísmuir durrthaighe.
 Do-bír sí ar ndol¹ gu durrthaigh . ar son Murchaidh ní timchíl.
 515 *Ga goidhe² mar cáthar thall . Muire cáthar na míorbhall.
 A³ ceó⁴ do éin ó Símaion . eó le uribaill⁵ mis mullind.
 Luchd cúaim ar chuid a bferuinn⁶ . do Áraabuill buig úair⁷ inill.⁸
 Cathair⁹ sílúigh do aing¹⁰ d'íolkim . a ngoibéil chúaim aird ainiúil.
 *Ní hóil le trí¹¹ tunnallaibh . do-ní an slógh fan¹² sollamuin.
 520 Ar alis tighi os drumaind dighainn . íbhe thunnaill bfienduinn bfiúair.
 *Abra dubmall nach dáor mong . drumann donn cháol os a ciend.
 Do áeól láoidh na fithchille . dáoið an t-eól dob aithgirri.
 Ní tú do theib an tres cluichi . do theich fer na fíohli J.
 *Do¹³ ghrádh d'fithcheallaibh ní fuil . far b'inchendaigh clár cumdoigh.
 525 *Gidh¹⁴ beac an breac bis fan linn . nó an chnú bbíe ar an mbuindill.¹⁵
 Long ar fud na feóraindí . roc¹⁶ nó corr na cáolluigi.
 *Coinde chladh na cóic tóran . ag drólann ban íóid Éreann.
 Ubla ag fecadh na geith georr . a leath do donn etal éan.
 *Troid beó fa comthruime¹⁷ cur . gleó na conolaindí curadh.
 530 *Atá conchlann gan úidh¹⁸ air . fá comthrom¹⁹ láidh²⁰ la lémhúigh.
 (lochdach munab .c. d'innseni airchisi)^b
 Atáid²¹ Síl gCéin ar in corsoin . ga ndia féin a n-ogail²² fíendh.
 *Bráon sola úadh ar aithlín²³ . fogha glainélim rúadh Raghuill.
 *Neart an telúigh Ságoigh ó uin²⁴ . ar in ngearaidh móir Muinnigh.
 *Althud ar fer²⁵ sech aroili fíendh graifoi²⁶ na gearaidhi.
 535 *D'éis marbtha na macraidhe . tarla féin san fóaire.²⁷
 *Déra na n-eineoluinn²⁸ úaim . acéla sílúigh geimeltruim²⁹ gáoil.
 *Robam rí ar ó ngelChuid³⁰ nglan . dob í³¹ a cherchaill mo chloadh.
 *Dál na taipilái tarla³² . gun maicnise Mathgambna.
 Rug an úaisg³³ mingéal³⁴ Muire . éan corera a crú³⁵ aaill.
 540 *Mac Aodha na n-echradh n-úr . gach dáosa ag dechradh re a³⁶ díl.
 Gan techt slán úadh ní hingradh . imdadh éar³⁷ clár na comhradh.
 *A³⁸ tobair gorma ghlaana . moguil íolma a n-imdadh.
 *Do chlab ílíte ní iédfadh . go mbíadh ionti ainchédfadh.
 *Gan áoltor ngeal no gan gharraha . nar legh aontadh t'íaghla iad.
 545 Díne ag³⁹ cuingam leimn coin . fa turbadh íre d'Ulltaibh.

¹ dol C	² goidhe C	³ Le HP	⁴ geó C ²
⁵ uribaill C	⁶ ar do chuid fíerain C ²		⁷ fuair H
⁸ ubhuill P	⁹ Cath- CC ³	¹⁰ airc C	¹¹ ar trí P
¹² bhan P	¹³ Da P	¹⁴ Ge P	¹⁵ broindill C
¹⁶ tug C ³ P	¹⁷ comthruime C		¹⁸ uigh C. úigh C ²
¹⁹ cothram P	²⁰ loith C		²¹ Ata H
²² oghaill C ² , oshail H, oshuill P.			²³ aighlín MSS
²⁴ éoin C ²	²⁵ fer MSS		²⁶ graibhne C
²⁷ fóaire C ²	²⁸ einiclaind C, einiclaon P		
²⁹ geimhioltrom P	³⁰ ngealchuill P		³¹ fa hí P
³² tharla C	³³ uasg P		³⁴ mingéal C
³⁵ geu C ² , eorá P	³⁶ fuar C, léar H		³⁷ Na C ²
³⁸ Díne H			

- *Mas fíar as fíer an fídhbadh, ní hinguadh geall d'íadh¹ Alman.
 *Dílada gun² gléisi Ghall, sífada ó chéill a comlann.
^{ab} Do chris cáol geltais ní geada, d'fírtuis do taebh seada seug.
 Tógbaidh slat hún Fídharta³, a brat os cinn chonarta J.
 550 [7a] ^{ab} Do-chím nach tráth dó a diúltadh, mó sa chách a chédfadh.
 Léim duine a cuirr a choiti⁴, suidhe i ndruim a díloiti.
 Fíer tré fírtais mara ag maidm, re mbaidh⁵ ndereglais bragha Buidhbh.
^{ab} Bíle sa barr bunchasda, idhe and is aohlusca.
 Do brisedh⁶ aohlusca uirri, bar n-eachradh ní hollmaide.
 555 Ní thuc d'aithlí creach i Chais, a ech aithne ar a hechlais.⁷
 Ben le hó⁸ gCuind a gómhail, fer churaigh dhuinn na deghaid.
 Do teiched⁹ crodh crai Uladh, cumbal Chon Raj is da¹⁰ rabhadh.
^{ab} Dís a testa ar fear¹¹ fuinidh¹², cuiridh ben chesta ar ohumhail.
^{ab} Do riaghladh coindbeart sa chend, sa eghteacht iarladh nÉrenn.
 560 ^{ab} Glaca dhíb a car¹³ a gcoindbeart, do ghabh ar thír deighneart duit.¹⁴
^{ab} Ag soín¹⁵ a bhaírd an mbunnainn, na drumainn aird saí fallaing¹⁶.c.
 *Gab a Choimhdhe¹⁷ ar gcumann, nach rabh olrne th'¹⁸ uilleand.
 *An fer má ar tí na caibden¹⁹, do bí lá 's do²⁰ siogedh iad.
 *Mac barrainde Brian O'Neill, léim arrainne a thriall atúidh.

[Not in CC]

- 565 ^b Clocha némuind an cuirn clain, cuirn í Mbáeil Bréneind ga mbúin.
^b Ar iáeroluinn 's ar mac moghadh, níe lat áencuing d'ordoghadh.
 Tres an iáeroluind a Sídh Truim, do bíd na n-áencloind acaind.

[Only in P]

- Mana leóin do lédharguibh, dá racha a ndéóigh díbbearguigh.
 Mé an cladh a ttóruinn dá thuirsi, gar don mhónuinn duinni a dúil.
 570 Atá dubhall fallsa sóipe, cóir dhamhsa dulann re a dhéim.
 A bóigh ní búair mheisnighe, an chóir an tair hóruighe.
 Tug féin d'féill a n-ingheanraidh, béin bbeime ar an mbanlaighnigh.
 Do mhill rí Bligighe ar sán, na tí ridire roithrén.
 Rí Imlighe na n-ochd ceath, go port inghine Eathach.
 575 Férbhrat ceall budh cínainmhéiricaba, tré threimhac seang ráoir
 Dhiarmada.
 Ní marbhnat gan íachuia í, mo rí is m'athair daghmhac Dé.
 Do láoi don chróisigh a ceann, gearr do bháoi an croisín gan chrann.
 Badhbh ag búain chrú dád chrúisigh, do dhúisigh thú a n-áaimh
 íasaigh.
 Imridh lán a lámhuinne, re hinghin d'ál iaruinne.

¹ diadh C² Diollada gan P³ fídharta etc. MSS⁴ Léim do duine a cuirr choiti etc. C²P⁵ baidhbh P⁶ brisidh C⁷ echlais CC²⁸ leis o HP⁹ teithed etc. CHP¹⁰ ada C²P¹¹ fear C¹² bfuinidh C²¹³ agcar with punctum delens over g C, a chor C²¹⁴ doir C²¹⁵ sin C²¹⁶ fallall- C, fallfalluing C²¹⁷ choimhdhe C¹⁸ h C²P¹⁹ caibg- C, caibbg- C²²⁰ da C

- 580 A bhreith ón túsighsi as trúagh¹ liom . ga túagh dob úaisli **aidhleann**.²
 Do theagh um nóin ga nadhmadh . crannghal éleagh³ n-óir a fíodhbhadh.
 Do marbhadh meisi led mharbhnaidh . marbhmadh deisi amhlaidh í.
Punnann chuíl bhuidhe bhachlaigh . ort a mhéirghil mhalachdhuibh
 cruithneachd na mbarr an barrsoin . cam buincheart an bunnannsoin.
 Do seanchosg ar nár spois . sál nó **eachlusg** ní fóaruis.
 585 Cuiridh sé fóltanus air . an té dhrochgabhas **deachmhaidh**.
 Brat sróil do bbi ar bhanchumhuil . ó Mhóir ar thír timchealaibh.
 Mo ghreim ar chlár na cruinne . as lámh ar eirr **easguinne**.
 Imdheachd sneachda da bur slúagh . inghealt úadh ag ealta éin.
 Fíorbhochd an íoghbbáil innhe . rioghdacht chonpláin **cheithirne**.
 590 A cheinnibheart d'ú Chríodhe as cuid . d'eighreacht a chéile comhruig.
 Éirghí ard ar earluinn ráimhe . balg ar dhearnuinn láimhe láoich.
 Meinic do choiris do chloidheamh . mur **thuirig** a thachar.
 As iad **sáorehlanna** Sil Oilill . **sáorehlanna** an tsíir roibhinn ríogh.
 Do-clas tarann ag car chnúsais . fa ngabhann gúais agh dá éis.
 595 As fir sin nach obthach n-aigh . fir leis nach áil **colcach** chlúimh.
 Sul rug giell ar an ngasraidh . rug **lasraigh** tré iladh nUianigh.
 Magh Fáil an seadh nach fuaigheann . do ghabh lúaigneall áigh Émann.
 Bró ambus ag arsaigh fíeadh . ghabhus teagh a n-**aschull** fíodh.
 Ealta nach tuilleann re a tháobh . **bruinneall** do chráolbh íeachtha
 um íéil.
 600 Le t'faghlaidh an uilleann chlé . ní thuilleann sé achd amhlaidh í.
 Aíad uíaidh tar tárúinn . ag úaim bhánuinn fáid⁴ Féilim.
 Maith fíalchuire atá rem tháobh . láogh na mór **Fíachraigh** fám.
 Mur chloich stábhulle do thógbhuis . tóguisi don **táthluimh**.

(c. ón adhbhursin)

13. **GASRAIDH**,⁵ don gasraidh, méid na gasraidhi, na gasraidhi, dona gasraidhibh, méid na ngasraidhedh, iar⁶ gasraidhi.

Gasraidh, macraidh, léachraid, ógbhaidh, dámhraidh, eachraid,^{ab} ríghraid, gillannraidh, ingenraidh, áentaigh, turbaidh, fídhbaid, imdhuidh, dílad⁷ dílait,⁸ marbhnuidh marbhnaith marbnuid^b marbhnuith, taiplis taiplesc táiplis táiplesc,⁹ conairt cúanairt, anairt,^b fallaing^a allaing,^a coisbeirt, ceinnbeirt, fíadhail .c. (fíadhal .l.),^{ab} catáeir catóir, imlaíd imlúid, aithghin, ainighin,¹⁰ lúambain, inntráil, imáigh,¹¹ casnaidh úasnaidh (ó éenchéill), othaigh¹² athaigh,¹² córuid cáraid, tarruing tairring, uirrim oirrim, uirchill¹³ oirchill, [merfuil P]

¹ trug MS² aigleann MS³ éleadh MS⁴ fáid MS⁵ Ríghruidh H⁶ tog . . lat H, gan P⁷ díluidh C, díllaid H⁸ díllait H⁹ táiplis táiplesc .c. gert les lat H, taiplis taiplesc .c. a síneadh P¹⁰ ainghin C², ainghidh H¹¹ -dh MSS¹² -gh CH¹³ uircheill C

merfaill merbhuill, tairgsín,¹ fáithim, túaraim,² pónair, tacnuing,
casbairn, sédnaidh,³ coiris (ón aimsir),⁴ [coirfeis, énlaithe C²P],⁴
aibid aibhid, confaidh, combrair, linbruith, glasláith, manaís, forais,
deithfir, mírbhuil mírbhuill, corrhair, eachlais eachluisc (ón leabaidh),
eachluisc (ón tsleit), etim eataim aitim, ámbhuill, érim, boghaing,⁵
rághaing^{ab 6} .b., ^{ac}innailt inneilt^{ac} [ionailt ineilt C²HP], comairn,
séguinn,⁷ daethain dacithin .c. (dóthain .l.),⁸ oraoid,^{ab} binid,⁸
forrán^{ab} forráin forrain .c. (farrán farráin farráin .l.),^{ab} ealchuing
alchuing, salafragh alafragh, arraoid,⁹ obuidh, aruid (ó éenchéill),
^{ab}dulainn .b., uráin oráin, crobhaing^{ab} .b., ^{ac}caicidhis caicidhighis,
leithéid^{b 10} .b., firmamuint [iormamhuint P],¹¹ cerchuill, toirrchim^{ab}
.b., inand gabaíd,¹² ^{ab}cirt cháola aca uili,^{ab} aombúain, anúain, tóithim
táithim,¹³ dogruing,⁹ cosmhail casmuil, anfainn,⁹ sursaing, ónfais,⁹
fochraig fochraic, togaia,⁹ éisla,⁹ carraíd mar sin.

[Only in P]

marcruidh, fairbrigh fairbhrigh, faisnéis, Éorup, urchóid, treabhluid,
diachair tiachair, diachuir, óinmhid áinmhid, conuir, conchuir,
aithris, aithis.

- ^bTús na rigruidhe a ráth¹⁴ Airt . Humairí a chách na comhairce,
605 ^{ab}Do-béradh ní ar marbhnaith aná . Farblaithe in lá do bí beó.
^{ab}Ní cás gan a cairí ar íadhaio¹⁵ . ní cás talrí fiaghail fós.
^bTabhair an táiplis don tigh . go faicmis amhail imrid.
^{ab}Tig an ben¹⁶ táiplis don tigh . fáiltis fear aga faicain.
^bBec do labhras re hedh n-óil . seadh i carchus ná i catóir.
610 ^bDo-ghénmuia¹⁷ imlúid ír dhána . ar íonbhrúid ngil¹⁸ mólla móir.
^bClanda fionTóil a fáith Lesmbas . maith in ínntráil¹⁹ íedhma íad.
^{ab}Ag bolag chasnaid dom chroidhí . fa chasmail²⁰ chroinn chasnaidhe.
Mè an chúalsain a chab mar ór . ná bíar chasnaidh dom íadódh.²¹
[Fige na coirptheis a cur . brugh bile goirneise as geal.]²²
615 ^{ab}Láoih áibh a dtres tromghonta . nach les crúaidh a goindbeirte.²³

¹ tairgsimh C, om. P

² tuarim C, túairim HP

³ sédnaidh H, -náidh CP

⁴ in later hand in C², on erasure, apparently substituted for oiris

⁵ bodhaing H

⁶ rádbaing C²

⁷ sedaing C, om. HP

⁸ bineid C², binib HP

⁹ arráidh C

¹⁰ leithét C

¹¹ form | amaint altered in later hand to formadhuint iormadhaint C²

¹² dóibh P, íat H

¹³ tóichim táichim P

¹⁴ ráith C²

¹⁵ fiaghain C

¹⁶ ben an C²

¹⁷ Do-ghénmuia P, Do chaitfua H

¹⁸ ghil C², mhlr HP

¹⁹ inntráil H

²⁰ Altered to a geasmail C²

²¹ íadódh CC²H, íadódh H

²² Add. C² in res.

²³ Add. C

- [7b] ^{ab} Dia ar fud na húama re hothaigh . da ruc¹ slúagha sochair suas.
^{ab} Córuidi cúl² risin mbíth . rón na oóruidi cléirech.³
^{ab} Do bhruidben⁴ náoi córad cleth . fa leth mbrághad do bhi an bhoth .l.
Confaidh gliadh do gabustair . t'íen nach⁵ comthaigh choimhescair.⁶
620 ^{ab} Is tuilchinnti techt dá léim . bert is uírohillti⁷ eiséin.
^{ab} Dá draidh féin fá mórfaill mór . dréim Máeil Echlainn isin ágh.
^{ab} Gemar ó lár ac tacmuing tréiníeda . slatchuill gléghuala mar budh lán
légheola.
^b Ní fuil co oabairn chinn tréim . rém lind glasaaidm⁸ ó agébuinn.⁹
Mo chéidlaibh¹⁰ do-chúaidh a mudha¹¹ . eódnaidh úaim nach¹² lagha
a¹³ lúach.¹⁴
625 ^{ab} Gairid ar mbúain resin mbeirt . gur¹⁵ amóain in aibhid d'imeirt.¹⁶
^b Treghadaigh¹⁷ ac techt tré glén . díecht dún deghebuidh dá dhín.
^b Cuirthear aruid bhlaista bhinn . linn dár caruid¹⁸ ghaista Ghaill.
^b Nochun full crann acht do chombrair . a thuir Mharr nár íolmaigh h'ég.
^b Fagha¹⁹ chomraín ón Choimhdhídh²⁰ . gan forráin ar mh'anmain.
630 ^b Eaclhuise ag na hóigeachaibh . a n-echina²¹ Hí Éceartaigh.
^b Gan chéibh mbarrchaim ann nach úr . do chúl cam ní balohuing²² der.
^b Do thuit ealohuing an enigh . eghir chnuic beonchuirr Bhalair.
^b Níe chan combrádh baist . suil do bí le ógh lafuil
^b ferr le lón dí a ndubhairt . an ógh gurb í a hinduillt.²³
Tadg Óg .cc.
^{ab} Ní uil scél san cruinne ar chaicht . fa budh²⁴ trén uirve a hinnaillt.²⁵
635 ^b Clíar gémad²⁶ etaimoch í . fáil fa ní degheailleach²⁷ Dé.²⁸
^b Ar in mbráen mar do-úair etim . do-chúaidh cráebh d'edill tar ais.
^b No gu faicim²⁹ fear na scél . ní fear der acht d'aitim úam.
^b Tar gormáile n-úar³⁰ na n-érim³¹ . téar congháirs d'³² Éirne iad.³³
^b Alafraidh³⁴ na héruim³⁵ . fao anathluim n-áluind.
640 ^{ab} Grés grégach muná malschduibhi . atá ar édach b'³⁶ alafraidhe.
^{ab} Diarmalt Gall ré nglasláith nAinigh . barr casbláith mer chorcair.
^{ab} Fer taibh gléghil dot ghlásláith . a léinidh chácil chimhasbláith.
^b Do bin a bend tar a bhodhuing . eug ré Tír Chonuill do chuir.
^{ab} Ó Máeil Múaidh gur geb³⁷ gá gáithib . fóair gach fer a dháethin díbh.

¹ ga rug C²² clu (sic) C³ cléireich C⁴ bhruighen CC⁵⁶ ní C²⁶ choineasguir P⁷ oirchillti C²⁸ glas snaidm C²⁹ onghebuinn C, o ngeabainn C², o ngebuinn H¹⁰ San chedlaigh H, Ar ccédláidh P¹¹ amogha CH, amugh P¹² ní C², as P¹³ om, CP¹⁴ lucht H¹⁵ do H¹⁶ imirt CP¹⁷ Treghaddoigh C², Treagaddoigh H¹⁸ gcaroid C²¹⁹ Faghaibh a H²⁰ -igh MSS.²¹ ecluis C, eaglais H²² ealchuing C²²³ hinuillt C²H²⁴ budh C²⁵ hinuillt C²²⁶ Clíar madh clíar H²⁷ degheailleach C², deacailleach H²⁸ dhé C²⁹ Nocha nfaicim H³⁰ fúar C, uar C², níuar H³¹ na érim H³² dh C²³³ hé H³⁴ -aigh C²H³⁵ eruim C², hérim H³⁶ gab C, ghabh C²

- 645 ^bMór do-ní in gabha¹ do galhibh . dá b'fagha² in ní a dháeithin díbh.
^{ab}Féich gan a ndáethain níl soin . ón tsia gáethaigh dom ghortuib.
^bA fuighe³ a Shláne mór maith . dar adáine is^c lór a linbraith.
^{ab}Beith d'araidh ag ól ar h'uillind . lór dom íagail d'nirrim uaid.
^{ab}Ní marbhnaid bud dáothas dó . mar fáothar adhmaid⁴ éubbó.
 650 ^{ab}Dá chéid bliadhan do bhí in dream . ní fa íadhadh a n-ífreand.
 [As tá an beó do bhí san chroich . do-ní idir có 7 éulaith.]⁵
^aTecht tort a mbrug banchuiri . na locht ar cher go-rrthaire.
^bDruim Charraid⁶ réidhi an righ . téighi ar goimh a-arraidí uadh.⁷
^{ab}Bia⁸ a nDrobbais a^c Domhoill rúaidh . togaia t'taim re combroinn
 gois.⁹
 655 ^{ab}Dá dtuán impidhi aic . lindtighi na foohruici.
^{ab}Oirches dúlainn resin adeghmac . ní íulaing scanáit a sainmh.
^{ab}Don firmamhaint do-ní seimh . uach íradhaire í d'áidhibh.
^{ab}Is cédfer ór¹⁰ slondadh eind . ollamb darb écan nirrim.

[Not in CC²]

An crand do-chúaidh os ádhbhaidh . imdhaidh úuain and gud
 t'foghlaidh.¹⁰

- 666 Seanbruid ar muin dá mhaidi . a sreanglúib dhuibh díllaide.¹¹
 Budh lucht brón snasbláithi sleagh . do údógh mer glasláithe glan.
^bSdéd gán dóich urraim na n-eillteadh . sursaing óir gá íonnadh.
^bTrúag dochtoidi gach deighr . túsar foehroigi a fóireidhis.
^bTrúagh gan mé is taraind ar thuit . a Dhé acht go fagaid foehruic.

[Only in P]

- 665 Éir d'allnhuigh dá fíorughadh . an síbh damraidh Dheasmhumhao.
 Beanaidh Niall le naoi n-amhsuibh . oasnaidh gach láoi d'íladh Uisnigh.
 Triobhas buid an bhóthuir bhrealluigh . dóthuín cluig do theanguidh
 thrid .L.
 Ní gort d'ar as a fíaghuil . cradh d'arraidh ort a Eóghuin.
 Úa Moiris an tráth do thuit . ag cách 'na oiris ordhruc.
 670 Bíd ar n-aithne Donnchaidh dhóib . aighthe an úldóigh mar ehorrthair
 cráoimh.

14. TRUID, don truid, méd na truidí, na truidí, dona truidib, méd na truidedh, iar thruide.¹²

Truid, druid, smeig, deil, sdeil, fail (bis ort), ruit^a roit, cuirm coirm, muirn^a moirn,^a cuing coing, tuir (Bregb), oil i n-úir^{a.c} (oil a dég¹³ .L.),^a boil bail, toil tail, brígh (cháel), ^afairbrígh [fairbhígh P],^a fóir fáir (na crúaichi), (sáir .L.)^{a.14} táir (ón tarcaisni).

¹ gobha H

² fogha CH

³ bfoighi C²

⁴ aghmaid C

⁵ This couplet only in C² on erasure; C has Fuair bradána na neithredh nóir, portions of which are still legible in C²

⁶ uaidh C²

⁷ Biaidh C²

⁸ chéin C²

⁹ gar C²

¹⁰ gar f'aghl' P

¹¹ dhiolaide P

¹² gan truide P

¹³ oil dhég P

¹⁴ sáir .L. follows tarcaisne in P

cruimh, [8a] cuil, glais, gáeis, áeis, báeis, dúais, gúais, túis, drúis, gríis,¹ *páis, gnúis,² min, idh,² goimh, *cruit croit,² beirt, sdúaim, úaill, grúaim,² úir,³ béin,² méin (ó dá chéill), broid, cáein, úair, úaigh, múid móid, búid² bóid, grúig, úain, toirm² tairm, áeil, áeib,⁴ frais .c. (frois .l.), scís,¹ ceilt cleith, mleith bleith meilt .c. (beilt .l.), breith, *sceith, sgoilt sgailt,² cailc, aisc, aithis (ó éenchéill),⁴ foirm foirb, coill caill (ón phersain⁵), dóib, dóid, *cuilt cúilt, sbéir,² beith, doirb, coirb, dóigh dáigh dóich dáich, *inann gabaid uili⁶ 7 gasruidh acht nach comfada iad.⁶ *gráin, coir [go gearr P]. creind, bruith, cailg,² coim, *faiil,⁷ geis.²

[Only in P]

ceirt, grúaidh, méid, gáir, páirt, áirc, saintt, cainnt, oil, goil, féil, réir, buing boing, trúaill, máoin, luibh, airc (an fad téid), gáoin, feis, muirt moirt, ionann iad achd go bfuighthea méid na corma.

- Bés na truidí ná ag Ú Cheallaigh . cách uili 'na⁸ íochair.
 Cuidechta sa⁹ n-óidh¹⁰ ar oic . a cúir¹¹ druidealta¹² ar dórchacht.
 Ar dergad don oil a n-óir . do thuir sois tregdadh a tháeib.
 Ráinic bonn fa brúach mBóine . fóirí chrúach gearr ó¹³ chéle.
 675 ^{ab} Bantar le fer fa brúach mBóine . crúach ar fedh a fóire féin.
 Malgri geal a glais úalbrigh . do len rúaimnigh cais cirdhuibh.¹⁴
 Cruimh 'na chailfícuil chéasigh . crúibhiatair¹⁵ d'íuil anúasail.
^b Ben astolgh¹⁶ nár chaisc do chuí . aiso don muil nachar oil¹⁷ é.¹⁸
^{ab} Déanam áenta mbúain gan bréig . doba úair máelta dar múid
^{ab} ní íuil nár maluigh a móid¹⁹ . tabhair phóig²⁰ gan goim gan grúig.
 680 ^b Conn mbac²¹ Úna nár bris bóid . a rúna ní²² ris²³ nár léig.
^b A Gulla Fáil fada fa roit . crícha bur nGall do gléolh
^{ab} cleibh Sligigh thierain do thoit . tigídh iaraidh a²⁴ éroic.
^{ab} Ní íechfa oíli cuic Bregb . ruit a Níni gu lingther.
 Fer astegh d'íagháil na húaine²⁵ . fear ag gabháil dúaine duit.²⁶
^b Seiser²⁷ Áedh 7 secht áseirNéill . cáer ar techt a hainmáin óir.²⁸
 685 ^a Do-sua²⁹ in fer go colba Crúachna . seo corma is nua lúachra leis.³⁰

¹ sgis grís caol aráon P

² igh CHP

³ Altered to uair C²

⁴ aisc on aithis P

⁵ persain C

⁶⁻⁸ om. HP, follows geis in C²

⁷ caill C²

⁸ ina H

⁹ isa P

¹⁰ óigh MSS.

¹¹ ar chóir C²P

¹² dhr. H, ndr. P

¹³ da H, go P

¹⁴ cc. cc. P, ch. ch. C²

¹⁵ cnúibhiathair P

¹⁶ sic H, astigh C, asdtigh C²

¹⁷ oir C

¹⁸ bí H

¹⁹ an mhóid C²

²⁰ póic C, íphoig C²

²¹ mac C

²² nír C²

²³ leis C, lís C²

²⁴ a hiarr- C

²⁵ Níorbh iongandb bean d'íagháil t'úaine P

²⁶ dhuid H

²⁷ Seisir C

²⁸ aoinmhéinn iad C²

²⁹ Dosó C², Dorús P

³⁰ libh C

²⁰ Ag sin hi is féighear a foirb . 7 léighear hí os mór.

²¹ Teirce ináid¹ sin na sáoiri . bertl náoidhi éir Áine.

²² Ar ndul² gilla ar chúiltib cláim , déintir a mhóir ánda áoil.

[*Only in P*]

Béim air noch a n'úigheadh sí . dá ocuireadh an fáil d'Eirí.

690 Beag mo bhrigh a n-ann an éir . garbh astigh 's as mín a-muigh

Dá c[h]lann is áonobhóing oera . eolng mur áonchlois eatorra.

Nocha rug ar triath dá thoigh . nach tug bodl an dá ífach air.

Ná biodh 'na bhéim ar ar n-obadh . dar ttail féin do hobadh ion.

Ngáth innillti ar bearna ad beis . frais do gháibh rinnáilte ris.

695 Cuiribear rúibh³ ar bhais mbairrghit . frais d'fáilghibh óir le hinghin.

Fada a-ris go racha a ceath . agís an chatha ar do chumibach.

Gan achd gris t'fagha d'íéghua . gébhuidh Banbha a-ris ríaghuil.

15. **BERT** (lúachra), don bert, méd an beirt, na beirt, dona bertaib, méd na mbert, iar berta.⁴

Bert, Cet, lescc, mac, derg, lenb, lenbh, inand gabaid.⁵

Dá ténte na beirt do boing . a ceilt⁶ ad fédfa⁷ in fáilóing.

Oirdherca⁸ do gleic is Goill . coingleaca Cheit is Chonoill.

700 ²³ Ag so a élechia a duine derg . leanb Muire dá lenta a lorg.

²⁴ Gibé⁹ cerd do gheal a grúaidh . íalr a feal don derg na díalgh

(i.e., don derg .i., ús é méd an deirg a tháirbréim, ²⁵ don derg as .c. ann.⁶)

[*Not in CC*¹]

An ainglic léighim dod toigh¹⁰ in clannmhia¹¹ Fáilim accoibh

(i. ²⁶ sin. mac, in mheic cóir²)

²⁷ Sgáoilleadh a grás dob é a fearg . leanb Dé óa bhás mur do bhiodhg.

²⁸ An deoch fearbh do ibh don uile . mil achd do leanbh Muire a-mháin.

705 ²⁹ An mbéd nár theilg grian dá gáilbh na cáoir dheirg a-níar um nóin.

16. **LEANAB**,¹² don leanab, méd an leanab, méd an leinib, na leanab, na leinib, dona leanab, méd na lenab, iar lenab.¹³

Lenab,¹⁴ lenabh¹⁵ inann gabaid.¹⁴

Mar brécthar séd a lán leanaibh¹⁶ do brég in Máigh Emain áaid.¹⁷

Ar chrobaing a lán leinib¹⁸ . cáin Hí Chonoill cumnighidh.

²⁹ Sguir a leinibh dot¹⁹ méd meanna . beirid in t-ég lenbha²⁰ leis.

¹ ina C²

² ndol C²

³ róimh 103

⁴ gan bhearta P

⁵ íall H, uile P

⁶ cheilt C², ceilt P

⁷ édfa C

⁸ Oirdherca C², Oirdreca H

⁹ Gidh bé C²P

¹⁰ thoigh P

¹¹ clannmheic P

¹² Leanabh P

¹³ gan leanbha P

¹⁴ ¹⁵ Leanabh mar sin H, leanab mar sin P

¹⁶ lenam C

¹⁷ lenaibh C

¹⁸ uait C²P, uait H

¹⁹ leinibh C²P

²⁰ dod C²P

²¹ lenbha C

[*Only in P*]

Maith do mbeasg an seanab sin . a measg na leanab leighion.

17. **ALBANACH**¹ f. don Albanach, mac an Albanaigh, na hAlbanaigh, dona hAlbanchaib, meic na nAlbanach, marb² Albancha^{ab.c.} a sínedh leis 7 a gerradh ar a thuillréim illrudh 7 ar a thothlugad.^{ab}

Albanach,³ Éirennach, Eóghanach,³ [Cuilénach fer. H], Oir-ghíallach,⁴ Umallach,³ Gailengach,^{ab} Oileallach, Conallach,³ Conaillech,⁴ allmarach⁴ (7 ní fuil acht .df. allmarrach 1), Sagsanach Saghsanach,⁴ [ionann 7 so síos an úair as .fer iad P], matal,³ madan,³ tapar,³ medar, talumb [8b] tolamb, anum (in tráth⁴ anus a réim innta na⁵ triúr), pubal puball (sróil) [.df. P],^{ab} inann gabaid 7 so síis acht na cédcirt do .b. dá n-imarcraid.^{ab} Meadh-dhar, gadhar, codal cadal, segal, cogal .c. (cagal .l.),^{ab} téccar,⁴ cengal, freasdal, cogar cagar, bogar bagar, tegar, egar, pudhar f., trubus triubus, ⁴locar iacar,⁸ tobar,⁴ tagadh, galar, tamhan, pecadh, frital, gibal, cubhar,⁴ cochall, cosgar, asdar, bleglan,⁴ ceramb,⁴ fulang, easgar (ó dhá chéill),⁴ oinar amhar, umchar,⁴ édan, ⁴uscar .c. (osgar .l. ón chéill sin)⁴, sgriball sgreball, ⁴iunhus, diúmus, dímus, timchal timchail,⁴ tempal tempall, cumhag cumbang, cadhan, comhar (bracha)⁴, iubhar,⁴ trelamh, úamhan omhan, copar,⁴ focal facul (foghluma), focal facal focall facall (ón phersain), rúamhar rómhar [rámhar P], sindach, serrach, errach, eólach (was ann tíg)^{ab} pobal (an aifrinn 1.l. énrádh air acht sin⁷), ⁴mogal mogall, anacal anaghal,⁴ gobhar gabhar (acht indscne bainindsci innta), tochar tachar, meacan, congat,⁹ seabhac, cogadh cagadh, amhus, lesdar, cónsabul cónsapul cónsdabul cónsdapul, urchomhal orchomhal, tarathar, imresun, ferannach, ⁴timpánach, ⁴inann gabaid uili,⁹ manach, saothar, foghar, cubhar, úabhar, báoghal, sáoghal mur sin.⁴ ^{ab}úuibreach do chamhain atá, úabrach an cert.^{ab}

[*Only in P*]

comhar (arbha), siobal, compánach cumpánach, lobhar, fáobhar, deamhan, eathar, cullach, curach.

710 ⁴Ní slega as áil d'Albanchaib . sgena dáib i ndergdabchaib.

Do cuireadh úair nárbh inchuar . cuireadh úair¹⁰ ar Éirendachaib.¹¹

¹ Éirendach H, Éireannach P

² iat C², tug . . iat H, gan P

³ .fer. add. H

⁴ an uair HP

⁵ a P

⁶ logar P

⁷ 7 pubal .l. ón chéiltua HP

⁸ conghal P

⁹ At end of list in C¹

¹⁰ uaidh HP

¹¹ Eirendachaib C

- ab Bliadh gan chéili i ndiaidh Dondechaidh , nó bliadh Éire ag allmurchaibh.
 ab Gidh cáel do chroibh a chaillech , ná táeb ré cor Conaillleoh.
 a Na franclochaibh ga iolach , a n-ardchlochaibh allmorach.
 715 ab Téid sé indte ré n-agaibh , do ghlé impi is allmaruigh.
 ab Madan do marbsat Ulaibh , oidi Conaill choscureaigh.¹
 ab Gilan co moch a madan mie , bídh ag bagar ar Loch Léin.
 a Bliadh is tolamhse aís féin , lá oramse gá impúdh.²
 ab Gur thúiri mé an tolamh³ thoir , mur⁴ budh é an ndoman dáthaigh.
 720 ab A chor ina chelauid féin , bloch do phéin⁵ an anaim úaibh.
 ab Ben na dheoid co donnphubul⁶ , dar fer eóil a hoisfededh.
 b Do-chuaidh sib ar méad medhair , a fir Gréag ós⁷ Gaidhealaibh.
 ab Don leithbhreith lór do phudhar⁸ , tic na háiti d'folmughadh.
 b Gan trubhus gan bróg do boing , ar turus don chloinn óig nad.
 725 ab Cuiridh locar ar a labhrana , d'fooul inmail.
 a Rith tagaid atú am gairi⁹ , is abaid trá¹⁰ an tarrngaire.
 ab Damad iú tagad crechán , ar baú madadh Maithnechán.
 In uili a n-ic a peothadh¹¹ , bentar dli uili acht ochtar .l.
 a Fer cora choscair¹² dá chulce , ar lorg Mogha coagraigh Corb.
 730 a Do sdéd astrach ochtairngech maslach méd a mstaigleob.
 ab Do snidh Béc a mbun a derba , ¹³do déc¹⁴ na cruibh blegna a bó.
 ab Min ón cheram gach crann cáol , siemhun a táob thall ón tál.
 ab Cassaibh clenb ndrigh ndóbsaigh , d'óinaigh eich dilligh dímsaigh.
 ab Logh ar ndiúmas dón , nír adórus mo aduir.
 735 ab Do íoir pubal na sé shúagh , mar rugadh úan Dé dá ndin .l.
 ab Ag techt chugaid doid¹⁵ a Dé , sé pubaill i mbroít¹⁶ do bí .l.
 b Don phubal is clé do chosc¹⁷ , an sé chugadh dá tegue .l.
 ab Srót mar chruter lé¹⁸ cumail , caiter ór le hugarail .l.
 ab Gan guth codarsna do chroib , in pobala¹⁹ do Phátraic .l.
 740 ab Do-beir d'ollamh ag ól fíedh , congal na fer mór nach mar.
 ab Ní beiti ar tí ohongaill ebnó , ní bí dá ló ar chollaibh ebnó.
 ab Sligibí Grég roimbe ag ruadhadh , ruamhar sdéd groighi Gáoidhel.
 ab Cenn a gcoill gan chónaibh , botag in fíedha a iúaslagadh.
 [104] ab Each i n-orohomhal gan²⁰ fir , gu dorchaghadh theach teineadh.²¹
 745 ab Each is chleith féil Fíndchoradh , fa réim eich a n-urohomhal.
 ab Do bí glaisi a gorntholaigh , nach cain idh urohumhal.
 ab Féarlach mo thisi ní tréigeabh , úabhraoh misí ór léigedh leam.
 ab Ar féarlach²² bhreigi ná²³ him fan bhreigi úabhraoh airdrigh.²⁴
 a Biseach laí fínd orrohumhal , ar ghoisí ebnó Ó Conchabair.²⁵

¹ choscureadh C, choscureaigh C² ² himpúdh C³ ³ tolamh C
⁴ mar C⁴ ⁵ ipéin C ⁶ -pubul C, -sphubul C⁵
⁷ thar H ⁸ p. C, ip. C⁶ ⁷ im goire C⁷ ad gboire P
¹⁰ abug thrá P ¹¹ bpeeth- C⁸, bpencthagh P ¹² cosguir P
¹³⁻¹⁴ .dfec C⁹ ¹⁴ doít C⁹ ¹⁵ broid C⁹ ¹⁶ da cosg H
¹⁷ re C¹⁰ ¹⁸ pobala C ¹⁹ gan C¹⁰ ²⁰ tech dteinedh C¹⁰
²¹ A bfearlach C¹¹ ²² ní C¹¹ ²³ nírigh C¹¹
²⁴ o ge. C¹², o cc. P

- 750 ^aBréid tealltaigh os gach luing lán . mar dhruim thempall dá ^athógbháil
^{ab}Rachadh ais gi-beadh ^ahhesan . ní grís fear gu hímresan.
^{ab}Berthar ^agu tech bhfer foladh ^a . edh lét ech dhá urohomhal.^a

[Only in H]

Maith gach ní dhá n-ébradh and . do bí an t-éiremh gá focall.
 Lucht na clach ar tí a télaigh . suil tí ceth an Chuilénaigh.

[Only in P]

- 755 Gach Connilleach san chruinne . go roloinneach romhuinne.^a
 Clódh goé áile ar fearannchuibh as báire é ar Umhallochaibh .c.
 (as báire é ar fearannchuibh .l.)

Seól a crois ag an eoleinn . molaim anois eól m'annuim.
 Gá d'úic bogur an bhása . tobar grása a n-uchd íosa .l.

(ón bhás)

- Fir mharbha d'athghoín san ágh . fadhba a ttaohruibh do thionál.
 760 Meonma réid[h] um dbáil adocroigh . ó chogthuibh clár Chéin
 chloichduigh.
 Do bhí an oagadh os ard ann . an mad[an] do airc lefrann.
 Easgur dá bhoreg as an mbéim . ar chléir ód roinn easgar n-óir.
 Mo choonta thriom na ttamhuibh . díon m'faghlaibh ionna
 d'fhodhbhaibh.
 Do-bhéradh each urohomhuil . ar dbénamh chreach cConchubbair.
 765 Do lean mé ana poathuibh Pól . ní leantair é ar a impódh.
 Na fauilse ar a uú ag teachd . dú atuirsi se a n-éideachd.
 A[s] mé féin as dalladh dbuid . bíom ris an amar n-ionnluid.

18. **ALBANACH**^a b.^a don Albanaigh,^a mac na hAlbanaighe,¹⁰ na hAlbanacha,¹¹ dona hAlbanachaib,¹² meic¹³ na^a nAlbanach,¹⁴ marbh¹⁴ Albanacha.¹⁴

Albanach, Éirennach, Eóghanach, Oirghíallach,^a Umhallach, Gailengach,^b Condachtach,^b Conallach, Conallech, ^aSagsanach Saghsanach, ^bBréithnech Bréifnech^a, Ultach^b [Ultach H], Mhdheach,¹⁰ Laighnech,^b Muimhnech,^b Éleach,¹⁰ ^ainand ^bghabhaid uih an tráth is b^b íad 7¹⁰ gach tír eile chantar do .b. mar sin leis,¹⁰ [Fiachrach, artheasg, Oileailach, madan (an úair is b) H, Cuilénach, allmharach P].

^a ga C^a

^a gdh beadh C^a

^a Berter C^a

^a fol- C, bfal- C^a

^a led hech ga hurchomhal C^a

^a In H this couplet has been wrongly added to § 18

^a Éirennach HP

^a om. C

^a -aidh C

^a -aidhe C

¹⁰ halbanacha C

¹⁰ don albanachaib C

¹⁰ mic C

¹⁰ gan P

¹⁰ albanacha C

^aRug e ar ló o¹ lethlaighnigh², riar nachaidh e a mbeundghidh.

[*Only in H*]

Maith fialchuire atá rem tháebh . léigh na mná Fiachrulgi tón.

19. **TALAM** (as a dtéid a réim)³ don talmhain, méid na talmhan, méid an talmhan, na talmhan, dona talmhanaib, méid na talmhan, féch thalmhana.⁴

Talamh tolamh⁵ (as a téid a réim), naídhe, [anam .b. P], inann ghabhaid.⁶ ^{ab}tolamh Solamh inann ghabhaid acht gan Solamh do .b. 7 mac Solmhan ann d'amarcaidh.^{ab}

770 ^{ab}Croíad bhádaibh an domhain do dhul^a, do choraibh tréagha an talmhan.

^{ab}Na n-énaibh do-chúais a¹ cor², do sgélaibh tréagha an talmhan.

^{ab}Ar techt ar in talmhain tigh, nert gach fíir go harnaidh³ ar .c.

Ní dleisidh¹⁰ naídhe ní dhó, san ló do bí daíre ar Dhia.

[*Not in CC*]

Gan adbur ní bí buidheach. Ní an talman gid trócuirech.

775 ^aAíad trí bhodhbhuídh na bun, ar ní ionnluigh na banman.

^aDo-bhéradh ní d'íor gan anmuin mion gach ní ar talmhuin achd Tadhg.

20.¹¹ **IN UILE FÉR**, don uile fér, méid na huile¹² fér, na huile fér, dona huilíbh fear, meic¹³ na n-uile bhfer, marbh na huile fér.¹⁴

In uile fér, in uile dhúl, in uile dhúileadh, inann ghabhaid.¹⁵

^aMó aná feadm duine don Dúileamh, deilbh na n-uile dhúilleadh dhó

[*Only in H*]

A tréatánh an uile fear . a éngádh Muiri Maighdean .i.

21. **FILE**, don íilidh, mac an íiledh, na íilidh, dona íiledhaibh, meic¹⁶ na bhíiledh, marbh¹⁷ íiledha.

File, aídhe, deóra, bídhba, ara (ón ghilla), brughaidh, ab, banab, cur [ón curaidh H], mugh mogh, ní, édrú,¹⁸ trú, cú .f. [7 .b. HP], dobharchú, onchú, fáolchú f.,^{ab} ^aCoimche¹⁹ (acht gan illrad aigi²⁰)^a inann ghabaid.²¹

¹ on P ² íidh C ³ Nácidhi .fer. 7 .b. H, Náoidhe P

⁴ iar th. C², tug naoidheana íet H, gan náoidheana P

⁵ íad HP ⁶ íad C² ⁷ íad C ⁸ geor C² ⁹ arnaidh C

¹⁰ dleisidh C, dhlighteadh HP ¹¹ íad, P ¹² huile C

¹³ meic C ¹⁴ íera C² ¹⁵ mar aís H ¹⁶ meic CH

¹⁷ tug . . íet H, gan P ¹⁸ edur (síc) C, íad H

¹⁹ coimhge C, an coimche P ²⁰ an feadh téid P ²¹ íad HP

^{ab} Dob íerr m'oiighidh géimadh dhuiligh . feall¹ ar áilidh .l.
 780 ^aNá bí ar fíllidh² go fortail . a ní sa chinidh Chonnachtaigh³ .l.
^{ab} gach ainm úathaidh .f. no .h. as a téid a réim mar sin
⁴ní cóir⁴ lomadh air ó do-níther a réim ar⁵ féin bhFáil .l. ar féin
 bhFáil as .c. ann.^{ab}

^aBeag má⁶ subaighí ná sin⁷ . a mbrughaidhí⁸ sa mbíataigh .l.
 A mbrughaidhí nocha brónaigh . fé subhaigh⁹ a seanóraigh.⁶ cóir
^{ab} Fasbaidh ghlas ar féin bhíomaidh . a agéil as a n-éobhruidhín .l.
 Mná 7 fir is¹⁰ fileadha . as-tigh¹¹ ná thoiréna¹¹

(.c. ó iamlughadh. Mná is¹² fir 7¹³ fileadha .l.)
 785 ^aAisid ní bidhbaid sm¹⁴ bun . ar tí iodaig na hanman.
^aSalair na abadh na béar¹⁵ . dob andamh in t-úigheas.
^cAnoché ag an abaidh ind . abair oic ina oircill.
 Ósa éith caldhe na cogadh¹⁶ . acht¹⁷ díth bharle an banabadh.
 Mugh mailmérech ar do mhúin . a Dhubh cheibhléanach Chabhlaigh¹⁸
 790 ^aAr étorchloind¹⁹ 'ar mac moghadh . ní²⁰ lat áonchoing d'ordughadh
 [10b] .c. uili. ^{ab}Gach táobhréim úathaidh théid a comhathas²¹
 no is faide iná a ainm²² úathaidh, lomadh is .c. na díagh, mar tá
 80: mac fíledh gíl nó mac Donnchadha gíl.^{ab}

^aAmhláoibh duhh ní dhubhAmhláoibh²³ . doho chur gu cubhairtímh.²⁴
 [Not in CC¹]
^aDiasghair onóir deóradh dhi . an cú luirg ó Loch Éirne
 a chur ar a tód téora bádadh . deora thú na íad indícar.
^bRí Mumhan amuig dá mbeath . gan each mbrugad ní chuir cith.
^aFéich romhumbh t'ara 7 t'each . a rabha oruibh d'fuiréach.
 795 ^aNí tráth dá chur as a chleachdadh . cur ráth ní cleachdar do chosg.
^aDo rúag mo bhú búalaidh é . más ó cú í Úalaigh í

22. TROIGHECH,²⁴ don troighech, méid an troighigh,²⁵
 na troighigh,²⁶ dona troighechaibh,²⁶ méid na dtroighech,²⁷ féch²⁸
 troigheacha.

Troighech troightheach, doighech doightheach, deibhech deibh-
 thech, Fáilech,²⁹ geimhlech, meirlech, dílmusneach, ceithernach [centh-

¹ feall C	² iil. C	³ connachtaidh C	⁴ .l. C ¹
⁵ ní C	⁶ má CC ¹	⁷ sois P	⁸ -aidh C
⁹ as HP, 7 C	¹⁰ asdigh C ¹ , sa tigh C, sa tigh P	¹¹ tourina C	¹² 7 C ²
¹³ is C ¹	¹⁴ na P (in § 19)	¹⁵ haonar C ¹	¹⁶ cogadh HP
¹⁷ ach C ¹	¹⁸ -aidh C, Cobluidh H, chobhlúigh P	¹⁹ m P	
²⁰ gcomoighthes C ¹	²¹ an tainm C ¹	²² dhubhanna C	
²³ gu ge. C ¹	²⁴ Troighthech H	²⁵ troighidh C	
²⁶ troighibh C	²⁷ dtroighech C	²⁸ sír C ¹ , iar H, gan P	
²⁹ fáilleach H, fáilleach P			

reannach P], bithbhineach,¹ [bodhaisech C²], cerrbhach,² buirghésech, manna ghabhaid,³ bithmoneach^{4,5} .l.

[*Only in P*]

teannteach, bíatach, geinnteach, slinnteach, linnteach, searrthach, gearrthach, fulngeach fulngach fuingeach fulangach, cumthach comthach, cáomhthach cáomhdhach, leabthach, édach (ón éd), tarrngartach tarrngeartach, cosantach, comhuirleach, cumhachdach, díothramhach díthreamhach, cúsgéadhach cóigeadhach, oirfdeach, feadhmannach, ourchunneach, cumhdach, caunnteach, cáointeach.

¹ Na sé troighigh⁶ is in⁷ troigh . a Dhé is doiligh an dúthaigh.

² A troighneach dár cind um chló . nó lim a doighnech do Dbia.

³ Do mhaithfedh sé an troighneach⁸ toll . 's gídh é doighnech⁹ na ndernann.

800 Bí na ngrás tuar in¹⁰ troighthigh . dúal d'íorthaibh fás le fethoin.
Ag deagbail re deibhtheach coinde . fethmhech fedhain Chloinde Cais.¹¹
Cáomhain míl a Mbichíl . mé is díabbail a ndeibhneach
an chalansa is cinach . an t-anam ar b'einech.¹²

¹³ Imdha a tigh cas a coibhrech . ní fáil glas gan dá gheimhleach.

¹⁴ Ar agéla agóilidh ó hoín¹⁵ . améir in Fáiligh rer a-aghaidh.

805 Trúagh nar dheimhnigh¹⁶ duine dhón . na geimhlig¹⁷ uile dh'éilúdh.
¹⁸ Súil nách deirna dímhúineigh¹⁹ . tre adúigh²⁰ Embna d'iarladhalbh.
Bulchech an dímhúinech do . 's an sírbhurchech an síle.

²¹ Ní thairg dúl a ndroichéilighidh . go n-airg brugh²² an bhithbinigh.²³

²⁴ Taca é dá gach íoghlaidh . congmhaidh sé maca meirligh.²⁵

810 Brat geal re headh an Fáiligh²⁶ . agóilidh slat gheal fá a²⁷ ghúailibh

[*Only in H*]

Ní hé gu maibhe is an troighech . aithfe an cró sa sondech súd

[*Only in P*]

Bím do bhreith le bior an troighigh . nach reic' clon an oinigh orm.
Le feighlibh cailligheala ar ccerodh caibhdheana is meirlig Mumhan.
A cceró sleagh²⁸ na bruidhean²⁹ bustuigh . buidhean³⁰ fear le
mbíathair beidhbh.

815 Ní híad cách an fulngach air . cumogach a n-áth ar b'óguibh.
Ní buch sáoghlach ealchuig áirdh . cáomhdhach smúall do
deanchrolan sídh.

¹ bithbheanach P

² íad HP

³ brothúach C²P

⁴ -idh CH

⁵ sa C²

⁶ troightheach P

⁷ doightheach P

⁸ na ngrás a dtuar C², grás a tuar (ttúar) an HP

⁹ Cúinn P

¹⁰ Mh'anam (M'anam) ar inchairbh Míchil (Míchéil). me (om, P) re díabbail (ndiabhal) gu deibhech; mo chalann gu ceannach. m'anam ar a cinech HP

¹¹ sin C²

¹² -idh C

¹³ ar ngeimhligé C²

¹⁴ -idh C

¹⁵ stuaidh C

¹⁶ bradh C

¹⁷ a bithbheanach C

¹⁸ -idh C

¹⁹ íacill- H, íacilligh P

²⁰ ma H, ma a P

²¹ síeadh MS

²² -ghean MS

An é clú dob díl orrthuibh . nach comthuigh áigb crú Carrthugh.
A coáomhdhach chean na cruinne . fear luingi ar sáobháruibh sinne.
Cuiridh bean éduigh eile . seadh nar séduibh saorghine.

- 820 Ráth Teamhra ar tí comhairligh . a meanma ar thrí tighearnuibh.
Do choimhthianigh mon-nar m'uchd . ágh an oíochinnigh ma ghart.
Béan íadhma d'óigealuibh ann . coigeadhúigh Teamhra ad thiomhall.
Ciann ríogh níor íulangach air . síodh ón Umhallach fáomhthair.

23. **CUIRREACH**,¹ don chuirreach, méd an chuirrigh,
na cuirigh, dona cuirribh, méd na cuirchedh, [méd na gcuirrech C²],
íar chuirche.³

Cuirreach, coileach, [éigeas P], tadhall,⁴ aisder [asdar P], taigedh,
maiden f., comhuidhech comhuthrech comhuidhech comhuthrech,
cléirech, ímhaighen, inand ghabhad.⁵

Do-chúaidh Ó Cruindén ían cuirreach . do bhúxin bhúindén nduillech
nderg.

- 825 Lín do choilechib dár cercaib . ní hoightbir⁶ ar énealtain.
Ní bésgaidh⁷ linn ort aigheadh . le⁸ bocht linn ót ímhaighen.⁹
^{ab}Rug dód mhísaighidh ghe¹⁰ ngil a ímhaighin Dé dhúiligh.
^{ab}Dó as córa an chathir thaictheach . in naithe¹¹ chródha chocthach
^{ab}íadha ag díl a deacrach . bleachtach rígh Ceara Coreach.
Rug ar thsíl Tál do thaicthib¹² . nach brígh dháibh a nderrlascibir.
830 A comhairle do bhrath bean . do sgath¹³ Modhairne ar maidean.
[Caithfid leat aignedh aircch . a meag chaidrebh comholdhech. C²]¹⁴
Ní náir a n-oirighidh¹⁵ oinigh¹⁶ . coimhidhig¹⁷ chláir greighigh¹⁸ Grég.
A charait tre Mbáol áithigh¹⁹ . mar gháol charait coimhithigh.
Úatha trá as soiberrthi²⁰ síod . coimhidhobe²¹ atá nar úmcheall f.
835 Ní bh'íad clú an áir anaidhriobh . dáil do chíú nír choimhithibh²².
Bar n-éra nír chl-acht a chl-éiroih . méla techt a théighihí tríbh.²³

[Not in CC²]

Ód smacht as mó gach Mideach . gídh arc a cró coimideach.

*Creach a dainguibh dáingidhe . le taidhlibh²⁴ each n-ésguidhe.

*Fír Cheall is íbh íníobhuil . ná sir na cceann comholdhig.

¹ Coilech HP

² tag coileche lat H, marbh choilchi P

³ taghall C

⁴ iad H

⁵ foightbir P

⁶ ésgaidh C

⁷ gídh C² ge P, as H

⁸ od ímhaighen C², ad ímhaighen H

⁹ síthir C

¹⁰ toicthib P

¹¹ ílath P

¹² Added in later hand

¹³ oirighil P

¹⁴ ídh C

¹⁵ muth- C, mhuth- etc. cet.

¹⁶ sobhairthi C

¹⁷ -ighthe C, -ighce C², -edhe H, -eighthi P

¹⁸ coimhith- C, choimhithcibh C, comaidheib H, chomhaighthibh P

¹⁹ trit H, thrídh P

²⁰ taighlibh ms.

24 ¹ **PROIGEACHT**,² don phroigeacht,³ méd an phroigeachta,⁴ na proigeachta,⁵ 7 mar sin síis.

Proigeacht, sbroigeacht, oireacht, cloisteacht cláisdeacht, aiceacht,⁶ díleacht,⁷ toirreacht, toigheacht, oideacht,⁸ ésideacht, ⁹ comhuideacht c. (coimhideacht l.). imtheacht imdheacht, inntleacht indleacht,¹⁰ eisdreacht¹¹ [inand iatt¹² H], gach focal¹³ 7 eabha ea choll co n-úathadh duir ar a dheireadh ¹⁴ mar tínd¹⁵ sin¹⁶, éntaibhré m úathaidh¹⁷ fada ¹⁸ is c.¹⁹ aigi.²⁰

840 ²¹ Do ghabh proigeacht an pobal . glan an oideacht daradar,²²
Sona an flath ó bhfáir sbroigeacht²³ . maith do-chúadh in²⁴
ohomhoidéacht.

Eóin Bruide bídh²⁵ dom²⁶ thoirreacht . Eóin Baisde gum²⁷
búachailleacht.

Gidh²⁸ é a Dhombasail mo dhilleacht²⁹ do chongbhainn réd chipineacht
Eisdeacht³⁰ fada as fada dhámh . ar aba an eisdreacht³¹ abadb.

845 ³² Rugadh úaim mh'fer toirrechda³³ . an seal fáir dob ingann.

25. **BEANDACHT**, don beandacht, méd an beandaicht, méd an beandachta, na beandaicht, na beandachta, dona beandachtaibh, méd na mbeandacht, lar³⁴ bheandachta.

Beandacht,³⁵ mallacht, udbacht, ábhacht, cumbacht, leamhnacht f., outbeart, toisbeart taibeart, ceannacht, arracht, [disdacht C³], greasacht, grísacht, glúasacht, íasacht, anart, ceasacht, furtacht fortacht, dásacht, connachta, (fulacht l.), dúasacht,³⁶ gúasacht, (easpart l.),³⁷ [toirmeasg tairmeasg, ceannasacht, dúhracht P], inann ghabhaid, ³⁸ gach focal f. dá silladh 7 ailm choll gu n-úathadh duir ar a deireadh mar sin.³⁹

Cradh a dhéine nír dhocta . búine bladh a⁴⁰ beannachta.

Nocha agéra beigh an beannaicht . re⁴¹ sí Énna nambaicht Níadh.⁴²

[Only in P]

Gala deilg ní díol gúasachda . ná bíodh re a féir íasachda.

Dar lat nach bal bheannachd . dhamb ceannachd don mhacmhallaighd.

¹ In giving the text of C and H, ù is silently extended to cht, which is sometimes written out in the MSS; in C³ chd is very common.

² Sbroigeacht HP

³ pr. C, fpr. C³

⁴ -ria C

⁵ díleacht C³P

⁶ eisdreacht C

⁷ ghabhuid P

⁸ ailm bhias H, a, bhíos P

⁹ uatha C

¹⁰ bhíos aige mur síis P

¹¹ -air C

¹² proigt C³

¹³ a C³H

¹⁴ hí C

¹⁵ gum HP

¹⁶ dom C³

¹⁷ Gedh C

¹⁸ ma dhíis C

¹⁹ Eneas C

²⁰ anteisdreas C

²¹ infert oireachta C

²² tuill C³, mc . . lat H, gan P

²³ Beannacht C

²⁴ an HP

²⁵ le C

²⁶ néil P

26. **FEARDHACHD**, don ferdhacht, méd na ferdhachta, na ferdhachta, dona ferdhachtaib, méd na ferdhacht, féch¹ ferdhachta.

Ferdhacht ferthacht,² bandacht bantacht³ bannacht,⁴ dáonacht,⁵ áebhdhacht, diadhacht, andacht, bochtacht, breaghdhacht, dealbhdhacht,⁶ máordhacht,⁷ umhlacht, inand ghabhaid⁸ *7 gach persa dóir dá silladh⁹ ele do .b. is .c. hí gu curthar¹ ní rompe¹⁰ (ferdhacht eich,¹¹ macdhacht rígh .l.)¹² dánacht, cródhacht, mórdhacht,¹³ feracht eich,¹⁴ feracht choille, *mar in cédfocal¹⁵ do .b.*¹⁶.

[Only in P]

banntrachd, leamhnachd .b., macachd ríogh, oideachd, lorguureachd, comhuidreachd c. (comhuidreachd .l.), cruthneachd, sáoidheachd, dáoidheachd, dráoidheachd, oighreachd eighreachd, óghdhachd, (an bhanachd bhaile .l.).

850 An feracht choille acht gídh crótha . deanacht geoinne¹⁷ is n-óla¹⁸ hí.
 *Macacht rígh cheistech chonáigh¹⁹ . ag síl meirnech Madadháin.
 *Ná báith²⁰ ar do mórdhacht mhé . sáith²¹ a córdhacht ar ceirde.
 *Beith gu neamhdhocht na dúal dúid²² . tréagh do dhealbhdhacht²³ a
 Dhíarmaid.

[Not in CC²]

Do faem²⁴ sé a cheangal ré a choip . do mbralladh Dé don dáennacht.
 855 *As deanachd do dhainc mhaith . a mhaith uile ar féarachd eich.
 *Ochd blior an fear n-oidenachda . sibh na ceann dom chuidesachda.
 *Rug dar n-annas eachda ibinn . éomhac inghine íaichim
 *ar ceann ar ecomdine a eorp . eart oorbhíri ar an annasachd.

27 **BANAS BAILE**, don bhanas bhaile, méd an bhanas bhaile, méd an bhanasa baile, na banas bhaile, na banasa baile, dona banasaibh baile, méd na mbanas mbaile, iar²⁵ bhanasa baile. banas bhaile .l.

Banas baile, feras tighe no baile, dénmhas neith, inand ghabhaid.²⁶ [ferus eich, ferus coille .l. aráon C²P]

¹ sír C², tuc . . . íat H, gan P

² dáonacht C

³ Om. H, drelmhaí C, dealmaí C²

⁴ mórdhaí C

⁵ íat H

⁶⁻⁸ 7 a. ch. d. ar a denreachd mur sin P

⁷ gcuithíar C²

⁹ eith C, .l. no a leithéid eile add. P

¹⁰ eith C

¹¹⁻¹² after L 851 in CC²

¹³ gcuithcheart C²

¹⁴ coille added in later hand C

¹⁵ óla P

¹⁶ -idh C

¹⁷ blaith C, báidh P

¹⁸ sáidh P

¹⁹ dúit C

²⁰ dhealmacht CC², dealbhdhachd P

²¹ aomh P

²² dena C², gan P

²³ mar sin H

Faghail¹ ar ó bhfíndáonghasa . tre fólaidh² nírb inndénmbasa.
Ferr sind ót fírierochd eichsi³ . do bhíghféaras bhaile.

28. **COINDMHEADH**,⁴ don choindmheadh, méd an choinnmídh, méd an choinnmedha, na coinnmhídh, na coinnmedha, dona coinnmedhaib, méd na coinnmedh, lar⁵ choinnmedha.

Coinnmedh, fáiseamh, imramh,⁶ smúaineamh,⁷ úaineamh, úaineamh,⁸ turnamh toirneamh .c. (uirneamh⁹ tornamh .l.), tóramh¹⁰ toisimeadh,¹¹ frichnamh fricnamh, díthramh, fourseadh [7 do-rinneadh méd an fóirade P], eangnamh, innramh¹² indreamh, tértamh,¹³ érlamh, indreadh¹⁴ [ionnradh P], aitheasg .f., ¹⁵fóilcheas failecheas foilgheas failegheas mur sin acht síad do .b.¹⁶ ¹⁷fáicisimh, aithimh, súainimh¹⁸, úainimh .l. uile¹⁹ [aitheasg .fer. HP, coirdreamh caidreamh, aithnamh aithneamh, easnamh, túaisgeart, deisgeart, sítheamh P]

- 860 Mall níbladh na seomhara . ód bhand fícheamhar imramha.
¹Fá rian oighe ar² díthramh dhí . Moire³ 7 sí ag díubhladh Dé.¹⁴
Séid ag toirneamh fa thuir Chua¹⁵ . tre oigbreamh nua ní chuir chad.
¹⁶A chuil ghormsa dhatba an dáoil . ná tornsa ar mbáoil fatha Fáil .l.
Mairg fer budh¹⁷ cuid coindmedha . dúid ar íedh na binghona.
865 Ó bhuu¹⁸ léir ionte h¹⁹ astreabh . faicibher impe féin fricnamh.²⁰
Óm baile ag breith a²¹ cheana . ní raibhe acht eich²² fóirneadh.
²³Ní beith gan ere a n-innramh . do chleith Ene an ingheanrúdh.
²⁴Do-nídh ionradha²⁵ oídhche . innramha²⁶ rígh rofoirbhíthe.
²⁷Lúach a n-innreamha dhíbh díghídh . inghena²⁸ rígh chindh Chind.
870 Turas na slat súaire an t-innreamh²⁹ . fa cásir mac is inghen é.³⁰
Gan díth na líre na logha . síth ó uche an érlamha.
³¹A fhaic sé dh'athair an fíll . dob é a aithneamh ó³² Féilim.
Fis deighár mna dhula³³ . ná³⁴ eioigh³⁵ ná³⁶ engnumha.
³⁷As mlonghar³⁸ do ías a³⁹ ainreamh . tre lár díthramh⁴⁰ ndóireadh.⁴¹
875 Tar aithimh do-cháidh an cur . nach áil agur don íthir dh'or⁴² .l.

- ¹ Faghail P ² fal- C² ³ o fíricaras eith C
⁴ Fáisemh H, Fáoiseamh P ⁵ lab- C³, gan P ⁶ imramh C
⁷ toirneamh toirneamh tairneamh aithimh fáicisimh .l. na ceuigeat 7 dorinneadh
cuid díobh P
⁸ an P ⁹ Muire C ¹⁰ dhíthbl- dhe C
¹¹ geua H ¹² bhndh C ¹³ Mar is H, Mar an P
¹⁴ deleted in C², a haitreabh P, inaitreabh H ¹⁵ frichnamh C
¹⁶ mu H, mo P ¹⁷ eith C ¹⁸ ionnramha P
¹⁹ ionnramha P ²⁰ inghen C ²¹ úaineamh C
²² hí H ²³ dh C² ²⁴ dhola C³ ²⁵ no P
²⁶ rindh C ²⁷ mlonghar P ²⁸ em. C¹
²⁹ chlár ndíothramh P ³⁰ doiredh C² ³¹ dar C, dhar H, dor P

[Only in P]

Do lámh fan ccráoisigh na crachullí . as dáí fáoisimh d'ealchuig é.
 Ní bhennam oga mall mé . a bharr don fearann fóirde .l.
 Beag m'úainimh ón dá fear dbég . céd a mbúailidh as cadb iad [.l.]
 Do mhar Láoisigh atá a tol . col a mhad gur bh'fáoisimh d'fior .l.

29 **BRUGH**,¹ don bhrugh, méd an bhrogha, méd an bhragha, na brogha, na bragha, dona broghaib, dona braghaib, [méd na mbrugh C²] méd na mbrogh, méd na mbragh, iar³ brogha 7 bragha.

Brugh, loch [lach l. P], Lugh [Lámhíada HP], inand ghabhaid acht ⁴gan ullradh ag Lugh 7⁵ méd na mbrogh⁶ and d'iumarcaidh 7 nach cóir méd na lach ná lach leis.⁷

280 Fer do bhraghna⁸ do bhualadh . dabhar mer damhas a dhénamh.⁹

¹⁰Fir tre fertais mara ag maidm . se mbaidhbh ndercghlaa bragha Buidhbh.
 Imíri agéith Lagha ar do lámh . ar ebléib tana do thimpáin.

¹¹Damadh dath geal do gabhais . ceadh fa racha a loch luchra .l.

Do-bhír¹² an ghrian sa¹³ Loch Léin . a dath féin aniar um nóin .l.

[Not in CC¹]

285 Lin eatha san chaithéirín . adín lacha ina leathuoin.

30 ¹⁰**UGH**, don ugh, méd an uighe, na huigh,¹¹ dona huighibh,¹² méd na n-uigheadh, méd na n-ogh, ith nigbe, 7 aderar gurab é don uigh is .c. and ugh ullradh leithan is .c. aici 7 úathadh cáol, do .b. aia.¹³

31 ¹⁴**TEACH**, don tugh, don toigh, méd an tuge, méd an toighi, na tuge, na toighe, dona tighibh, dona toighibh, méd na tughedh, méd na toigheadh, méd na teach, féch¹⁵ thighe 7¹⁶ toighe.

¹⁷Teach teagh, magh, leath .f. inann ghabhaid acht don toigh 7 don mhoigh 7 mar ghabhaid don tigh 7 don toigh mboir ó chanamhain, magh mór mar sin, gan chanamhain acu acht sin.

¹ Loch HP

² dena C², gan P

³⁻⁶ om. C, Lugh Lámhíada acht gan ullradh aigi HP

⁷ 7 méd na lugh add. C

⁸ méd na lach C, méd lach na lach leis C²

⁹ na mbraghna HP

¹⁰ lochtach add. H

¹¹ Dobheir P

¹² um HP

¹³ om. HP

¹⁴ om. C, add. in later hand C¹

¹⁵ don uighibh C

¹⁶ No metrical citations

¹⁷ om. P

¹⁸ dena C², for H

¹⁹ no C²

²⁰ Much of this paragraph is illegible in H

agh .f. 7 .b. mann ghabhaid¹ 7 leath .f., méid na n-oigheadh méid na n-agh a dhá thaibhréim illraidh, .i. lethan de uile acht méid na n-agh.

^{ab} Úaignes a toigh² éan Ferghail . ó leanmhain domh éing éubhlaigh.

^{ab} Mná gu bóin os cinn³ chorhair , a longthoigh⁴ mhóir find⁵ Ferchair⁶ .c.
(a longthoigh éan mhóir Murchaidh .i. ó tháinig ní eatarra.⁷)

^{ab} Crech ó Mhoigh lomrólaigh⁸ Lurg . le groigh mbuirb tollbhógaigh
Tadhg.

^b Rug don mhoigh éan fódnsidhe . troigh os clod an chédléime.

890 ^{ab} Gilla a boircar⁹ bhranaghlán Bhai . mur lá ghdamh náor n-oighedh é.

[Only in H]

Teas ar áh ar oighibh éana . loigdh ó thráth nora anund.

Ní tarbha leath don dá leithibh¹⁰ 15 (?) leath Bhanbha d'feithibh ort.

Do ché a ngoire dh'oigh Muman . tre choin oile dhá foadadh.

32.¹⁰ **ATHAIR**, don athair, mac an athar, na haithre, na haithreacha, dona haithribh,¹¹ dona haithreachaib, meic¹² na n-athredh, meic¹² na n-athreach, meic¹² na n-athar, iar¹³ aithre 7 aithreacha.

Athair, bráthair, máthair, siúr, derbhsíúr inand ghabhaid¹⁴ acht il radh lethan ag an dá ainm dhúigheancha 7 iad¹⁵ féin 7 máthair do .b. ^{a16} 7 nach casadh do níd¹⁶ ar a taibhréim illraidh. meic¹² na seathradh .i., meic¹² na seathrach, meic¹² na seathar .c.¹⁷

^a Beacht seathracha simhe ar semh¹⁸ . eachracha crídhe an Chormhedh.

895 ^a Rugais na haithre is na heighre¹⁹ . tugais raibhith deimhne dhú n.

Róide ar n-athredh dob aithridh . móide sa t-aithber imarbhbir

^a Ar uí aithreacha¹⁹ is bí in dream . na trí glauchleitha guidhem.²⁰

D'ule ar n-aithrichne áir²¹ sibh . nach áir aithrichthi aigidh.

[Only in H]

Dá ndéachaimne dhá reic roibh . full Mheic ar seathairne sin.

900 Sin gu seinChluagh a fleasg Leambna . measg ar deirfiail deamra dól.

33.¹² **MAIGHISTIR**, don mhaighistir, mac an mhaighistir, mac an mhaighisdreach, na maighisdre,²² na maighisdreacha, dona²⁴

¹ ghabur C¹

² dtogh C²

³ cionn C³

⁴ -thoidh C

⁵ fionn C²

⁶ ferchair C

⁷ eatarra C

⁸ -aidh C

⁹ oircar C

¹⁰ om. P

¹¹ after dona haithreachaib in C

¹² mic C

¹³ air C², tug . . iat H

¹⁴ iat H

¹⁵ siad H

¹⁶⁻¹⁸ om. C

¹⁹ aniu C

²⁰ ar naithre sar neidhre C²

²¹ diri seathracha C²

²² guighem C

²³ aithreacha feair C²

²⁴ om. HP

²⁵ after maighisdreacha in C

²⁶ dona C

maighstribh, dona maighsdreachaibh, meic¹ na maighisdredh, meic¹ na maighisdreach, iar mhaighisdre 7 mhaighisdreacha.

Maighistir, meinistir, ministir, inand ghabhaid.

Dá mbagraill an mbeinisdreach nach bhfaghaim² re bhfulachtadh.

34.¹ **CLÍAMHAIN**,⁴ don chliamhain,⁵ mac⁶ an chlembna,⁷ na clembna,⁷ dona cleambnaibh,⁸ meic⁹ na clemhnadh, iar¹⁰ chleambna,⁷

Cuamhain,⁴ gamhain, ainim, inann ghabhaid acht nach casaid araón¹¹ ar a¹² taibhréim illraighe¹¹ mar chliamhain.⁴

¹Nó mbairbeas uile acht mh'ainim¹², a roinn is edh ordoghim

²mise ó's ag mioroinn mo raith, timnaim ise don Ardflaith.

[Only in H]

Ná cuir lán an urthruigh ind, dal anfaidh resan ainim.

35. **GOIBHÉL** .f., don ghoibhéil, méid an ghoibhéil, méid an ghoibhéil, na goibhéil, na goibhéla, dona goibhélaibh, méid na ngoibhéil, iar¹³ ghoibhéla.¹⁴

Goibhéil gaibhéil, droibhéil, soilér, mainér, cuilén, meirén, coilér, oilén, dinnér,¹⁵ *urán orán, fúarún¹⁶ úarún, forrán, imán, tímán, camán, teannál .f., bannál¹⁷ .f., macámh maccáomh, roighlén¹⁸ reighlén réghlén¹⁹, coimhdén²⁰, casúr, táil iúr, Tomás [Tómás P], tadhbás, sisúr²¹, Seán Seoán²², soisgél (masa²³ inann)²⁴, aier aieór, leannán, *casrán, maithiús,²⁵ uinnín²⁶, *cotún, prísún brísún (7 do-rinneadh gu gearr leis²⁷ íad)²⁸, timpán (acht indscne²⁹ b. and), imthús imthós, cogús cogúas, caicdhíos f, faileannán, mónannán, [imleacán HP] imleagán, *ulchobhchán, unól tinál, úathfás, caislén, aigén, Báter³⁰, Lúcas,³¹ inand ghabhaid³¹ uile.³²

[Only in P]

murrén, Niocól, atán, beagán, mainnsér, beangán, seangán, Nioclús Níocalás, annál, Annlúan, Furnabhál, orghán, fomhór ombór, meadhón meadhán meidheón, Rolon Rolónt, énarán áonarán, compán cumpán, eighnén, firén, deibhlén, soighnén, pearsún, barún, galún.

¹ mic C

⁴ cliabhain CC³

⁵ cleabhna C³

¹⁰ aír C³, iar H

¹¹ gan P

¹² coibhdén P

¹³ an H

² faghaim C³

⁵ chliabhain CC³

⁸ cleabhnaibh

¹¹ illraigthe H

¹⁴ ghoibhéil C

¹⁷ mas

³⁰ Báter C, Bháter P

³ em. P

⁶ mál H

⁹ mic C

¹² ainim C

¹⁵ dinnér C, dinnér C³

¹⁸ uinnín C

²⁷ íad H

- Do-chúaidh le héalán¹ oile, áin réghlén na ríghráidhe.
- 605 ^{ab} Bruit áicéil is cranngal cheinngér, adhbhar reighlén d'íor Oirghiall.
^a Ced oráin íoghla² dod th'féin³, d'féil⁴ na Samhna d'onáir⁵ daibh.
^a Cúl beasfás dár m-onán inn, an ghealach chuesbhás chúlúind.
^a Lucht an bheatha cé a cúpla⁶, a ré ar beatha bhrisúnta.⁷
^a Na thoir fíthí chrisúit⁸ chuir, na phrisún⁹ tuis gheithi ghil.
- 910 Do síleadh call tar a chléon, le síleadh mall an mhacáomh.
^{ab} Bró fagh corr¹⁰ an Cháomhánaigh¹¹, ar dhamb trom¹² na dtáilliúraibh.¹³
- In fer le m-iarthair an t-ról, do físaigh¹⁴ tegh an táilliúr.
 Derbhaidh tenabhuille cert casúir, nert dernaime an bhasúir bhug.
 Mo chúair¹⁵ go teagh an táillúra, ar m-eindígha¹⁶ .l.
- 915 ^a Láoch eil ag iaraidh¹⁷ do agél, do-ghuibhe a ndiamhair droibhéil.
^a Beiridh¹⁸ láidhging¹⁹ fa a léin agél, ar an chlár²⁰ síbhinn oile.
 Ní téd mé maibheamh in aieór, ná canthead sé raicól rium.²¹
 Lán do dhoigh²² do dhriubhragán²³, an clár fóil ó mh'imleagan.
 Cloicheadh²⁴ is a chonbel d'ór, coimbhdén²⁵ mór soicheach²⁶ na síúagh.
- 920 Do-gébhthar é²⁷ solamb fós, an domhan²⁸ ar²⁹ hé a imthós.
^b Acht gi-bé³⁰ dá tabhar tús³¹, ní marabh is é mh'³² imthús.³³
 Cía ó bhfuighthi³⁴ an dán nó³⁵ an dúas, lámh is cuirthi ar in³⁶ coonas.
 Ní mhair an bloghúil dom bhairghis, ní maith cogús Chobhthaigh.
 Atá a íalibhas³⁷ na láimh féin, muna brég breth³⁸ an léisigéil.
- 925 Dér leis³⁹ gach líne dar légh, no gur légh síne an soisigél.
 Grán gach leirgi um laibheannán⁴⁰, ní deirgi mán mánannán.
^a Fumabhál⁴¹ ní ferabhail, ulchobhchán a indamhail.⁴²
^a For beag a mbáir lo tulchán⁴³, mead and ag an⁴⁴ ulchubhchán.
^a Cosmhail is oighidh Áodha, fa nguith mán is macáomha.
- 930 ^a Ní tugadh umcheall⁴⁵ Áodha, a mlichota ná a⁴⁶ macáomha
^{ab} náid seóid bíle fion Eachta, náid cion hne a oireachta.

¹ enlen C, einlen C ²	² íoghla P	³ dod tfein C ³ , gat féin P
⁴ féil C	⁵ onáir CP	⁶ a gcúpla C ³ , an cúpla P
⁷ bhrisúnta C	⁸ chrisúir CC ² , chrisúir P	⁹ prisún C
¹⁰ georr C ²	¹¹ cháomháidh C	¹² dtrom C ²
¹³ dtailiúraibh C ³ tualcabhúraibh C		¹⁴ -idh C
¹⁵ Ar ecúaird P	¹⁶ an eindígha H	¹⁷ iarraidh ⁴ P
¹⁸ Beir- C, Beir- C ² , Beirte P		¹⁹ laighing C
²⁰ clár C, eclár P	²¹ rim C ³ , riom P, rum H	
²² ghoinmh ado ghriobhragán P	²³ Cloiceach C, Cloigtheach H	
²⁴ coibhdén P	²⁵ soicheach P	²⁶ Gion go bhfuil sé P
²⁷ domha C	²⁸ budh HP	²⁹ giób be C ³
³⁰ tús C ² H	³¹ a CP	³² imthos C ² , imthós H
³³ fuighthi C	³⁴ i CC ² , ná H	³⁵ do C ²
³⁶ leighbas P	³⁷ an bocht do bbreith H	
³⁸ corr, fo le C ³ , ar H	³⁹ laidhennan H, laoidheannán P	
⁴⁰ Fumabhál P	⁴¹ indsamhail C ² , innsamhail P	⁴² tolchan C ²
⁴³ om. C	⁴⁴ uomcall P	⁴⁵ na C, naid a C ³ , no a P

¹Maá ga¹ síthne a hórchóiler², san bfaithchi³ lá an léithinól.
²Sgél do théigh grúaidh se ngleoágh⁴, Seoán⁵ féin úair⁶ ón míor.⁷

[*Not in CC²*]

All brúachdhub roigér siaagach, goiból áathmhar ilphiasdach.
 Trom an tóir ar dhamb ndroibhéil, saigh coileáir⁸ óir í Alúin.
 935 Coingir éleg⁹ ceingéir caithfidh, fa roghlén fer n-ansithnadh.
 Gébaidh róí gu ró an seannóin, bó beannúir óg ar imán.
 Meiréin a nglennaitib na Goill, re seabcaib¹⁰ Chenéil Chonoill.¹¹
¹²Atáid a trí techta am tigh, ga deacra ní do ceithibh.¹³

(A techta fa trí nar tigh an dénum ele.)¹⁴

[*Only in P*]

Romhór do chogúin dar ccreachuibh, fomhór boduigh leathuín léith.
 940 Ar tábhan na áonarán, no ar slúaghadh Ó Sáilliobhán.
 Ar bhfearg ó do-chí ar ecomháis, a searg do-ní Niocalás.
 Cuid do chios an bharán bhig, an galún bhíos do Bhrighid.
 Tog lámh na leannán dhfoluigh, teannál um chíar cConchubhair.
 Ráib Dé Thí fúinn ar farbhá, tadhbháis dúinn í ar ainghlés.
 945 Bearar do chad Dé na ndál, lé leanabh beag san bríosún.
 Faoileadh síonn¹⁵ dá bochda bhíos, a thochda a cionn gach
 céolodhíos.

36. **TÁILLEABHAR**¹⁶, don táilleabhar, mac an táille-
 eabhair, na táilleabhair, dona táilleabhruibh, meic¹⁷ na táilleabhair,
 iar¹⁸ tháilleabhra.

Táilleabhar, uinneamhan, casabhar, foghamhar faghamhar,
 deichneamhar¹⁷, sisabhar¹⁸, [duilleabhar duileabhar, Conchabhar P],
 inand ghabhaid¹⁹, ²⁰casadh do-ní ar a tuilréim ullraighe 7 ar a
 tothluhadh ²¹

²²Si leis on eirc a hEamhain²³, beirt suil²⁴ íí ón táilleabhair [L C]
²⁵Cruindinadh ísin chisaidh dúnd²⁶, blaidh gan²⁷ uinneamhan álainn.²⁸
 Siegh ód bhois²⁹ na bhloghaib, acht³⁰ feadh coisí³¹ casabhair.

950 Car³² an faghamhair³³ uile, a bhacmháil bharrbhuidhe.

[*Only in P*]

Buidhean chleithleabhar thri tirlar, giall do-ní deichneabhar dhrobb.

¹ gut C	² órchuiler C	³ ar faighthe P
⁴ le gleangh C, re ngleoadh C ²	⁵ Seoan C	⁶ úair P
⁷ míor P	⁸ coileáir P	⁹ éleadh P
¹⁰ o feabhcuibh P	¹¹ cconoill P	
¹² This couplet is out of place. It is added in later ink.		
¹³ sínn MS.	¹⁴ Táilleabhar H, sic etc. C ² <i>partim</i> .	
¹⁵ meic C	¹⁶ marbh H, gan P	¹⁷ deichneabhar P
¹⁸ íad H	¹⁹ camhan C	²⁰ suí P
²¹ criadh nduind C, ccriadh nduinn P, ccriadh dúnd C ²		
²² gan C ²	²³ gan n. n. P	²⁴ bhoise P
²⁵ gu H, go P	²⁶ choisí C ² H	²⁷ Fedh HP
		²⁸ faghamhair C

37.¹ **DEATHACH**, don deathaigh, méd na deathcha, na deathcha, dona deathchaibh, méd na ndeathach, féch² dheathcha.

Deathach, cepach,^b grísach, greallach, crannach, Brédach^a, sgetbach, cliathach, misach (acht gan illrad aici), menntoghal^a, mea hal .c. (meabhail l.)^a, slíasad, codal .c. (codail l.)^a, cimhas, banamhus, ^acolann calann, olann^a, ríghan, pudhar .b., ladhar, médal, síthal .c. (sítheal l.), ^amedhain³, agallamh, díamhair^a, inonn⁴ 7 so síis acht gé adubhramur taas⁵ íad, foghail faghail (ón dá chéin.), foghal faghail (an bhaile), toghail .c. (toghal l.)^a, díghail díghail, riaghail riaghail, fedhain fedhan,⁶ inann ghabaid [uile C⁷] tríd anúas.

[Only in P]

liamhuin, friothólamb friothálamb, foláramh foláramh faláramh turálamb forálamb farálamb (an oiread sin ar ghuthaidhe dhíobh), leanamhuin, tuilleamhuin toilleamhuin.

^a Mas fíor do as menntoghlaibh mhé . no no is seagcodhnach Siúire.

Dath na gríochas ar prúadh i Roigh . seúadh óir na mischa ar a mhaíl.

^a Ól ar mbainneac ní bhacfa . arón chaitlige ceapcha.

955 Géill fa áithlaibh óir gha n-lumchar . ag nighraibh fóid Almban.

Séd fíor ar nach dáigh dícheal . áitheal bhile Chláir Chríochan .l.

^a Gabh do lagha a mheic Maíha . deit as cara ceapacha .l.

^a Nocha n-uil oirlach uile . a conlach na ceapalgha .l.

^a Úall na ndamh san mbi Nhária . is bí do bhlaibh na Brédoha

^a do teannadh le dígh ndrúchte . idh lúpa om cengal oécha.

960 ^a Fa dhruim piasta ar linnibh iacha . áitir aiansta Maíha Fáil.

^a Pláigh as díghal ar in drem . ierbh áil acribadh an acribind.

^a A riaghail ó dho bhria ben . ní bliadbh íis do-rinneadh.

^a Do gadadh úam mart meabhla . trúagh nar thacht mo thighearna.

^a Tug sí bliadh don bhanamhais . ó do bhí a clier combadhais.

965 ^b Gidh leac leat loghadh damhsa . a fíir¹ bhig na banamhsa

^a fíirh dod t'athaint² a ghríbh ghlaa . do bídh d'athilti th'athar.

^a Cúir aga cur a cend³ Adhna . mil seag dubh gach ladhra¹⁰ lé.

Tuáidh ní ar lár a ladhra¹⁰ . gallgha 's as lán dí a derna.

^a Seóid 7 sláinte challa . treóid mhaíla táinte troma.

^a Fedhain nachar mhóile ar mhúasbh . tre fedhaibh Chloinne Cochláin.

970 ^a A n-áth na media is maidm sír . stáim an chedgha níir chosáin.

^a Rón sídha ag fíneferuibh Fáil . d'imfedhain fína ón Easpáin

[Not in CC²]

Na deathcha a n-íath¹¹ anaithnidh . tríath Cecbna is dá chomharthaibh.

^b Gan lúag chatheha om chend har n-óla . ferr na bríathra móra n-óigh.

¹ See note on § 10 p. 52

² seachain C³ gan P

³ = imfedhain, -ghain CC²

⁴ om. C

⁵ adubhradh a tos C

⁶ feghain, feghain etc. MSS.

⁷ mheic H

⁸ cotairinte C

⁹ gcend C²

¹⁰ laghra MSS.

¹¹ Deathcha tre íath P

- Caibhdheana re¹ ndíl ag dul, murgheana sígh an riaghail.
 975 *Lóir lat d'fagháil a n-farrfa, gabháil ohliachdha ar b'at óirha.
 *Clomhna a chladh arna comhar, an magh fionna[a] an bhíscabhar.
 *Nár mheala t'airm a Aonghuis
 'Is maith ma chaila' no 'as maith dath mo chaila' do dhúradh air.
 *Mart meanntoile an mart do chuir, tair Bealtaine ar na bochdaibh.

38.² **TRÁGH** .f., don trágh, méd an trágh, méd an trágha, na trágh, na trágha, dona trághaibh, méd na trágh, iar³ thrágha.

Trágh, ráth, láobh, láom, brúcht⁴, grís, fros fras, áobh (ón dath), rámh, bocht, gomh, brígh, fairbríogh fairbhriogh⁵, dealbh (na haighthi), srath⁶ (na habhann), mann 7 so síis acht gan so síis⁷ do .b.⁸ dál (chugad), sídh síh (rit), bláth, bráth (acht gan illradh aigi), táth, cús, fás, áis⁹, lus, grús, áes, tús tós, nós, snamb, rath (go gerr aróen), as (óir), blas,¹⁰ meath, grás grásd .c. (gráde l)¹¹, grádh, gádh, ágh¹², slán, (ón choroighecht¹³), bágh, tráth, ráth¹⁴ (ón talánoighecht)¹⁵, ói, sódh (ón digh¹⁶), tús, uúas, lúas, trés, méis, dlús¹⁷, nús¹⁸, máos¹⁹, báos²⁰, gnás, ²¹úih lúdh, fod fad, (gu gerr)²², crúas, méd (lethan), fáth [ó dhá chéil P], agís (ort)²³, trácht, brad, flaitheas²⁴, maithes, foras²⁵, saidhbhres, daidhbhres²⁶, indias²⁷, cruineas cruindes, tinnes teinnes, bráuhres, esréd, baithes, breghas²⁸, oides²⁹, sanas, ³⁰denas, [aithenasg .f. C³¹P], doilghes duilghes, dúthchas, dóchas, ocras ocaras acaras acaras³², cíaras cícaras, iaratas iaradhas .c. (iarudas l)³³, comhbéd, forchoimbéd³⁴ (.c. do rind iad³⁵), urramhas, urradhas orradhus erradhus (7 ní hó³⁶ éncéil), ³⁷suirbhies, doirbes, comes, cendus, indmhus, dealbhas³⁸, cleamhnas³⁹, fiabrus, oires (ó dhá chéil⁴⁰)⁴¹ áebhnes, solachtas⁴² falachtas⁴³, aighnes, aimbhes⁴⁴, úaignes úainghes, ⁴⁵lunes, dúaitas dúailghas, fialas⁴⁶, flaitheamhnas, cáicdighes,

¹ Is a P

² This section and the following are combined in H and P, but nouns of more than one syllable in -es, -as, -us appear in a separate section under Teindes (Tinneas P)

³ siobh- C³, gan P, and under Teindes, fulaing theindesa H

⁴ sic C³P, -brigh C, -bbrigh H

⁵ sic C³, acht gu totter C

⁶ .dfer. 7 do .b. uile inand iad. A mbráithre .f. and so sis etc. HP

⁷ om. CH

⁸ go gerr add P

⁹ chor P

¹⁰ slánoighecht C

¹¹ na dighi H

¹² más C

¹³ bás C

¹⁴ saidhbres daibhres CC³

¹⁵ breadhus H, breaghdhus P

¹⁶ forchoimbéd HP

¹⁷ 7 is .c. dorinneadh iad C, om. HP

¹⁸ o CP

¹⁹⁻²⁰ om. C

²¹ dealmus C³, dealmhas H

²² cleabhnus C³

²³ aimbhes CC³ aimbhis H

*adhaltras¹, imertas, combaltas, ingantas, bunadhas, díghaltas, tabhartus, oireachtas, imarbhas, féicheamhnas², breitheamhnas², [faitches, bnanbus C³P] inand ghabaid 7 trágh .f. acht nach comhfada iad.³

[*Not in CC¹*]

rádh, sás, blás, aumhles

[*Only in P*]

búadh, foilcheas faulcheas foilgheas failgheas, fád, cíos, abrios, eólus, macnus, daltus, bronnatus, comórtus, teinneanus, parrthus parrdhus, foltanus faltanus, aiteas, anaiteas.

- *Ní fuighe⁴ sé sídh⁵ an táobha . 's ná bídh⁶ acht cré dhéana a nDia,
 980 ^{ab}Gidh mór ré rádha⁷ riar airdeigh . ní iar chána is fairbrigh⁸ díir.
^{ab}Gach fiosa aneascha dhá síl . ní bosa⁹ an¹⁰ ealta dh'áirimh .i.
 A dhath mar áobh uighe an¹¹ lúin . nó mar mhúine cáomh cáolaigh.¹²
^{ab}Dimbóan ón brécht bhánhoillí . is drécht indíuar¹³ álainní.¹⁴
^{ab}Áobh a aighthi¹⁵ ar a logie . cáomh san bhfaithchí¹⁶ Feidbhlímh.
 985 Cuid an bhochtá ar déil¹⁷ is dúiligh . cáir¹⁸ gorta a coiligh¹⁹ dá chionn.
^{ab}Fols na mbráithar ní bnan . déal báthadh gomha san²⁰ gháol.
^{ab}Áineas tar gomh ag mnaí mérchuairt ag dol ar chaoi ndéirbhuim dhí.
^{ab}Cionna do dealbh íbh eile . 's gan duine ar dhealbh íir eile.
 *Táiníc soia dá léim húcha . béim sóla 7 gois ghrádha.
 990 Nách doiligh gan déil cotane . tá chláir nOiligh againne.
^{ab}Do fíoblaigh a ndáil duine . táin Múighe indíuarigh Eile²¹
 .i. 7 ní uil ainm úathaidh aige.
 Ní fuil amuigh gidh²² seól síth . crích nach fuil a mbeól a bláith.²³
^{ab}Faicfe²⁴ smál borb an bráitha . bord gach átha lán lúatha.
 Táirtheam²⁵ comaircí²⁶ ar cinn bráith . mór orainn²⁷ eagla an éntráith.
 995 ^bMichéil ar mbreithemh bráitha . don chruinne as cráobh núabhlátha
^bbídh mar té gacha²⁸ tráitha . agár ndia lá an lúanbráitha.
^{ab}Drem dhíne fá críadhb na cruinne . líne na díadhb²⁹ alre ag áis.
 Leibhál na gúsa³⁰ na aréin . t'eichai³¹ ag béin tús d'íbh Táil.
^bMes ar mbanth gach fír doibh áil . do dháil dhígh raithb dá gach rígh.

¹ aghaltas CP

² féitheamhnas CC¹

³ sic C³, inann ghabaid 7 trágh .f. gin gu comhfada follows caicdighes in C

⁴ fuigedh C³

⁵ síoth P

⁶ bíoth P

⁷ rádha C

⁸ airbrigh C

⁹ oss C

¹⁰ om. C

¹¹⁻¹²

¹² cáolaigh C, gcaomh gcaolaigh C³, caem caeluigh H, ch. cc. P

¹³ inuar C

¹⁴ aimbhinní C³

¹⁵ aithchí C

¹⁶ bfaithí CC³

¹⁷ ndáil C³

¹⁸ cóir P

¹⁹ coiligh P

²⁰ sa C

²¹ .f. C, ise C³

²² Ní fuigfe amuigh budh H, Ní fuighthí amuigh ge P

²³ an bbráith P

²⁴ Faicfe C³

²⁵ Táirtheam C

²⁶ -chí C³

²⁷ orne C³

²⁸ ata gach H

²⁹ díadh C, díaigh C³

³⁰ as H

³¹ tenthai C

- ^{ab}Fer an aia óir ar a eíng¹, budh tóir ar is nGlaia nGatdhneid,²
 1000 As d'iarraidh mbeith a mheic grádhaigh, deit só is³ do bbreith
 áruigh⁴ ort.
^{ab}Mar theg láimh fá chreith⁵ na Cásg, a leith a grád do-chándh⁶ Críad,
^aNí chuir a cor no a slán⁷ sion, nírbh á⁸ linn gan dol fa dhóir.
^{ab}Lór rátha na ríghréine, ar slógh Rátha Rúaidhne.
^aTonn bháidh an bhéine⁹ bráchar, báhadh léine Chléir Chrúachan.
 1005 Gu légha tharadh in trácht, béra ó bháire a caladh chéairt¹⁰.
^{ab}Codaidh sion sghaidh an fíadha¹¹, gur chabhair linn t'áicín¹² ann.
 .i. ór .d. is .c. gach persa lóir éanla.
^{ab}Clú maithosa ní mhaldaí neach, re taibh maithosa¹³ Mumhnech.¹⁴
^{ab}Crodb slógh ar drochcoimhéd de¹⁵, forcoimhéd dóib a ndaingne.
^{ab}Sgor seug ar srathaibh na Múadhe¹⁶, lachain chenn n-úine ar
 gach n-áth.
 1010 Do-ghéna an chlí do choimhéd is déna i d'forcoimhéd¹⁷
 Tug gach táos sebh san¹⁸ roightig, fer coimhéd do¹⁹ ghnáí Geróid,
²⁰Srath d'faigín ian Imleach, gan an sratain sibheunfluch
^{ab}Do-bbeir sath Chuille ar a chonách, ba lán²¹ uisge a eiaród.²²
 Nach dech bráen eoróda níre, teurega²³ cráob Chuille in coln.
 1015 ^aFá thuind do²⁴ bhaitheis bhreaglais, do thullí aitheis oiraphtais,
 In²⁵ bréid y in²⁶ breaghais²⁷, do threig ar in tghedhas²⁸.
 Na luigh²⁹ é gu burasa, do-chloin sé na eanasa.
^{ab}Do chaidribh deannas do dhúine, sebhús t'áigídh uile a Áodh,
 Ar dhíl an chalann dá eioras, mh'anam fa-rír sefas é.
 1020 Dod chloidhemh³⁰ ní³¹ chédlongadh, 'anir³² coingedh a chioaras.
^{ab}Fuilegidh³³ breac eoras ar édtráigh, do mhacnas re míltoigh,
^{ab}Ar áuirghí in eób do-ngais³⁴, a bfuighbhi³⁵ ar edh a-iarudais .i.
^aSuibh tre tholchaibh táobhghlása, na orthain³⁶ d'fir fiabhraas.
^{ab}Gidh cóir Meadhbh re Móir do mhes, a ndéalbh ní chóir³⁷ do
 choimes.³⁸
 1025 ^{ab}Ní bhacfa dh'áon iaradhas, cráobh Thlachtgha na tréghenus³⁹,
^{ab}Urramhas nachar dhlugh dhó, do chuir urradhas orra.

¹ ing C	² Glaia Gaibhneia C ¹	³ s HP
⁴ áraidh C, ár- C ²	⁵ chreith C	⁶ dochdúaidh C
⁷ slán C	⁸ síc P, áil CC ³	⁹ bhéine P
¹⁰ céairt CH	¹¹ fíad sta C	¹² t'áicín C ⁴
¹³ maithosa add. C	¹⁴ mainech C ⁵	¹⁵ -choimhéd dhe C
¹⁶ Múaghe C	¹⁷ -choimhéd HP	¹⁸ sa H
¹⁹ a C ⁶ HP	²⁰ add. C ³ in marg.	²¹ ballán C
²² heisred C ⁷	²³ teistéda C	²⁴ dod C
²⁵ breaghais H, brechtus C ⁸ , breaghdbus P		²⁶ a H
²⁷ a dtigeghus C ⁹ , a tigheadhghas P, in trúbhas C		
²⁸ laidh CC ⁹	²⁹ chloidhemh C	³⁰ ní H
³¹ coimhéd C	³² Fuilegidh C	³³ do H
³⁴ bfuibhi C	³⁵ hortbuis P	³⁶ dho hugais C
³⁷ chomes C	³⁸ tréghenus C, treigenus C ¹⁰	³⁹ sí .c. C ¹¹

- *A¹ íichdi bó an eich² íúaras³ , mó fá dheich⁴ mo dúalas dó
 *Ni hadhbhar⁵ agis an sgaradh , fagbbhadh dbis gan dealughadh
 *Mana derma eisce áuill , ga meinde búaidh ndéalbha ar dhúil
 1030 *Na bhraí do bí ar fa mneid , fad a baici⁶ is í ar h'éisi⁷ .
 *Sribh fíar⁸ a fídh⁹ chnóimhílis , do Níall na fíe énoirle.

[Not in CC¹]

- A tráth molta an deilbh a Dhó , as molta an té dar feidhm hí.
 Ma do-ním gaire is tar¹⁰ gom , ar ndol do rígh Cláire ar ceal.
 Do¹¹ thuig tú bághai an bhráith , ag sáradh cháich ar chreí an chích.
 1035 An troigh éisgeal bhoindeghal bláth , nach brisfeadh osbreadh
 entráith.
 As trághadh lacha as a lár , lámh fa bhádhadh ratha an rígh.
 Tig léinn áradh an éga , bághai gan chúil coiméda.
 Gu gláidh do-ghn theinnenas¹² Ó Brian ga mbi ar n-urradhus¹³
 do-ní a élegh¹⁴ túadh rionnólas , gu fer áadh a hurramhus.¹⁵
 bLór do dhéine lan dígh cing , cruine an fíe um an amuis.
 1040 bNíe blachuir t'ígh órdas , ar mac fíe fíabrúas.

[Only in P]

- Tíocfa an lán endruibh is é , fíeagruibh é na thrágh sul tí.
 Reannas aleagh¹⁶ a n-áth fa Áodh , dáor an íleadh ag ráth na ríogh.
 Dar lat¹⁷ dob fíeabríogh a oighidh , mac airdríogh gan oighir ar.
 Na ní íroas muna fearthair , ní bhí a Rosa fearthum fíidh.
 1045 Tóle a dhúine as deaghtáobha , dá cruire ort aithmhéla.
 An fíe ler éirigh a tathamb , ag déinimh ghria d'achadh Airt.
 As í an fíeicheas eisonnill , a Rí an tóirchias íeighim.
 Teachd tar meir mbuibh an bhrátha , dána dhuit le luing léota.
 Cáor éleogh nach foda fátha , fátha ar cóir troda tríola.
 1050 Goradh táith áabhb d'íarmhumhain do-chúaidh fa Ráth íoghLughaidh.
 Fíeadh ann 'ga agóilte agéla , clann¹⁸ Ébha a n-éoinigh óla.
 Do agóit giolla gég óas ghíu , do bhrég líu as Sionna íúas.
 Dá mbuadh maith a ndáa dá dhul , ar lár a raith ní rachadh.
 Fear an éugha 's an aís óir , ní therna tóir ar aís áaidh
 1055 Dá chrann fíe an óir , ní rann aín 's an Sémuas.
 Bean do fíe fear n-íeighneas , budh bean fíe at émbuisea.
 Ga beag mar fáth dulghis dúina , méidh ar chách far fíeighis úainn.
 Fáth lúidh is fáth fíeicheas , dhúine an tráth fa tíocfa.
 Ar do dhúthchus ná dáor oineach , a chéadhb chúlchas groidheach
 Ghreg
 1060 Fearr mo dhóobhus¹⁹ na a dhénaimh²⁰ , a óchros an fíeíneigh.

¹ Na P	² an eich C, an deich P	³ uaras C
⁴ dheith C	⁵ adhbhar C	⁶ baici C ² aisi C
⁷ ar éisi C	⁸ Sribh fíar C	⁹ bfidh C ¹ , fíodh P
¹⁰ tre P	¹¹ Níor P	¹² tinnenas P
¹³ sledh H, sleadh P	¹⁴ hurradhus .c. ón chéillein P	¹⁵ hurramhus P
¹⁶ sleadh MS.	¹⁷ lat MS.	¹⁸ clan MS.
¹⁹ dhóthcus MS.	²⁰ dhénaimh MS.	

39. **TRÁGH** .b. don tráigh, méd na tráighe, na trágha, dona trághaib, méd na trágh, iar thrágha¹.

Trágh, ráth, táobh, táom, brúcht, grís, fros fras, áebh² (ón dath), bocht, gomb, rámh, brígh, fairbrígh³ fairbhígh, dealbh (na haighthi), tnúth tnúdh, cích cigh⁴, síth⁵ sídh (na genoc⁶), clúmh, téd, sgiath, sgúab, sreódh, leath, beach, smál, gas, cúl, grúadh, cúan (na^a con), feall, peann,^a dalbh [ón bhreig P], úall⁵, smúas, tarr, bláosg [pláosg P], inann 7 so síis acht na céilchut díf. dá n-inmurcaidh, áobh (innad⁷), cerd (ón cheird), adhbh (chiú l), beart (chluihb⁸), erc^a (luachra), croch, riagh (ó éenchéil), clas, ugh, subh, esc, cealg, learg, bearn, úach úagh, sodh sadh⁹, cos, cloch, sealg, leag, (lóghmhór), fadhbh (an dume), earr, frémh prémh, géig, sceach, cleth, cíath, úamh, búadh, crúadh, rúag¹⁰, sreabh, fledh, sdím, días dés (arbha), sgoth sgath, bos bas, úagh, dúas, crot, rúagh¹¹, tres¹² [ón treis C¹], gres^a, sreath (an arbha), crumh, ferb^a, corm¹¹, deór dér, both, blogh blagh, (ón roind), ógh, Mór, eas (ón eis), ^asleagh, cnedh, cned, bang, ferg, balg (an tsrotha¹²), medh, agiamh, grian [an aiéir P], níamh, creg crag, seacc, tuath, balg (bháoghail¹³), inann ghabhaid uie, emh eabh^a mur sin leis, mann ghabhaid 7 trágh .b. ^ano aobh inonn^c [derc C¹P, seabh, feadhb H, each, llog, cial], cúal, bárc, carbh, dérc, leas (na coisi) P].

¹² Atám ar sás iult í Flóind . fan erult do fás in íochalonn .c.

[fan muic .l. C¹]

¹³ Na banboicht gan ní fa nimh . a Raghnaill a Rí an tÍochidh.

¹⁴ A Cill Aibreacha ní fuil . acht aibbochta ar¹⁵ na n-argair.

Is legar boichtá mo¹⁶ beart . seagal is coirel is cuithuracht.

1065 ¹⁷ Arm san áth gé thí thitbe . bíbe a rí ar sgáth do agéithi¹⁸.

¹⁹ Grís cháomh ar car a amáile . áille táobh aglan do ghrúaidhe.

An chúant do-ní cú ó chúain¹⁹ . ói úaidh is í budh dé dúin.

²⁰ Dámh ag derbhadh na feille²⁰ . nemhghlan fáil na fionde.

²¹ Greim dá²¹ theagaidh tourbhéraidh : do²² fpeind chennúithb²¹ chourghléghil²².

¹ gan tr. P

² áobhb C

³ fairbír C

⁴ eadh C

⁵ em. C

⁶ an chonic P

⁷ innad C, ort H

⁸ chluihbí CC², ón bheirt H, ó bbeirt an chluihe 7 an édaigh P

⁹ sódh sádh C, uogh uagh HP

¹⁰ riagh C

¹¹ crom C, corn H

¹² trotha C, bolg balg an tárta 7 an tárotha 7 an easa 7 an tomhais do .b. bolg balg an duine 7 an ghabhaca .dfer. P

¹³ bagbail C, bhaothail C¹

¹⁴ air C

¹⁵ ma C

¹⁶ agéithe C

¹⁷ o a cúain C¹P, o cúain H

¹⁸ áillí C¹

¹⁹ do C²

²⁰ da P

²¹ -dhuibh C

²² cor- C, choir- C¹, cour- P

- 1070 ^{ab}Cáinim san treas osnadh é , mé trem a cosnamh re chaf¹.
^{ab}Mo ghlór mar thugas threos eguil , ac techt os tairib Donnchaidh,
^aLúath goimhradh do gheithheinde² , gu bíchdar a himaire,
 Do-chúaidh ar dhailbh fa deredh , in mhaidm thúaidh do tairugered.
^aGuil 7 úalla arda , dbá³ bfuil dardha ar indarba.
- 1075 ^{ab}Do-chúadas re oolm an iarla , a blath⁴ Ereann anba an bed
^{ab}tar síle bhídar meabhglan Saxon , úall is cognam gastadh nGrég⁵
 Rí Éile do dbáil gach duale , enámh gan amúais Éire dhá éir.
 An adhbh chitil do bí na⁶ bhois , carbh gan adúir í na égmáis.
^{ab}Toirches síreí d'orbhláosgaib , an eirí san éaríghsin.
^{ab}Nó gu mbrathedh a mbíadh aga , do sgatbedh riagh⁷ fada d'fír.
- 1080 ^aGá⁸ breith dha⁹ righe¹⁰ re réigh¹¹ , do feich¹² a¹³ cridhe an^b coiscéim.
^{ab}Sileadh deór rúadh ar roisgne , mar uisge a bedí¹⁴ dar eiscl.
^{ab}M'ferg ía rennalb risin Róidsech¹⁵ , dealg do chennab óigegoch í.
 Osadh fir ar mbreith a búaidh , gu breith in Láain ribh gan rígh¹⁶ .l.
^{ab}Adelr¹⁷ in rí¹⁸ teile an tuagh , orúadh a éleighí ía ar na sním.
- 1085 ^{ab}Lann íar íeinidh Chonmaicne , téigidh¹⁹ a orúadh cheinnbertí.
 M'ég²⁰ ós mo chian m'fúad am íochair , an rúag rim nír mhotheigh me.
^{ab}A bfuil an-tigh a tá²¹ an fíleadhtoin²² , ní fir ní mór is easbaidh ann.
 Ibther leis mór bhíleadhtunna²³ bhídar , eatorra ar-áon.
^aBarr dós ós toile tharaidh²⁴ , gabbaidh bés duine dhubhaigh.
- 1090 ^bLuibh na heisí²⁵ dob²⁶ é a ham²⁷ , crand na ceal í n-ó Bé²⁸ Bhind,
^aBláosga óir í Féradhaigh , táosga dóibh ag Danaruibh.
^aAtá sí ar cúl gum²⁹ chorra , gídh í an chúl mo³⁰ chombursa.
^{ab}Beg dá bhoth do-chúaidh ar grúí , an chúl don bloib do-úair³¹ Áodh.
^{ab}Do bhreith ós túaigha is troagh lem , ga túagh is³² úairle aighleann.³³
- 1095 ^{ab}Na ghoire ní racha an rúag , agúab dhatha roimhe san ród.
^{ab}Ní bhalg an ír tar a Taidhgaibh , gach Taidh gíbh dhá targaibh techt.
^{ab}Méraidh am chroidhe a chitib Bhreagh³⁴ , cabh is oighe gé dech dhamb.
^aFíuib Cé nó gur chaith a eibh , dob é an fíuib ós na fíuibibh.
^{ab}Uaim gu míl orúige a chinidh , bídh uige na³⁵ oinghidh.

[Not in CC]

- 1100 Ní dernas láidh³⁶ íam ná rand , dá bharr íar mar aibh na mind.

¹ caol C ²	² -peinde C; -spinne C, -phinne P	³ gá C ³ P
⁴ íath C	⁵ Greg C	⁶ ana H
⁷ ga P	⁸ rígh CC ³	⁹ réidh CC ³
¹⁰ na HP	¹¹ mbéol C	¹² roisdech C ³
¹³ gan rí C	¹⁴ Adir C ³	¹⁵ rígh C
¹⁶ téidhigh C	¹⁷ Ég CH	¹⁸ adigh adta C ³
¹⁹ -ain C	²⁰ -thonna C, toona C ³	²¹ thoraidd P
²² éisí C	²³ nib H	²⁴ am CH
²⁵ indó bé C, ano bhé C ³ ano mbe H		
²⁶ am. C, add. C ³ in marg.		²⁷ gham C, dom P
²⁸ ma C	²⁹ -fuair C ³	³⁰ dob C ³
³¹ aighleann CC ³	³² Bhreadh CC ³	³³ ina C ³
³⁴ derna láigh H, dhearnas láoidh P		

^bNa clérigh¹ dar chengoil gheim . dá pheinn ghléigil cheannasbh
choir

Dia Dar-dain dá ndearna² manndail . Mac na Flatia tresa³ foill

Dia féin a comhar a chrochda⁴ do thonnidh⁵ bhleim sochla⁶ seing.

{Only in P}

Ní frioth a ndíol do dhígh súaim . an lion do-chuaidh sibh a sídh.

Do-chuaidh a céile sealg⁷ . learga réidhe bhrúargh bhaanda.

1105 Búaidhrídh a hén isia nigh . fóarceimh na náll um nóuagh.

Dath na suibhe ar a grúadh geal . níor gabh nile muidh⁸ na subh.

Suidhidh⁹ thier a mbeinn Bhalair . gabhaidh ar eirr tiadh sunidh.

Gearr mo ré fóaraidh ar t'feart . mé ar dá n-úaghuibh ag imtheachd

A n-orchill ar bhiodhbhaidh bídh . diomdhaidh ar adum curchinn súair.

1110 Re lion na seice ar an sín . ní éin ní íill eite eóin.

Snámh areabh gan bhailg do bhloghadh . d'omhan Taidhg ar fear
bhfaladh.

Slán ann dá súainleabthuibh sróil . fóir Ghal na bhfúsirbheartuibh téla.

Dál fírlaibtha d'inghin é . imridh sé éinbhearta is í.

An díasa a ndíaidh¹⁰ ar bhéine . díasa fíaidh¹¹ ar bhéine.

1115 Fír marbha d'athghuin san ágh fadhba a tschruibh do thionál.

Gé raibh ar an eilog úaine . ní bhúaire an saidh¹² seing sídhe.

Masa bang í gion gur b'eadh . dó bhí bean is clann gé cur.

Go ndeach mo dhéire . asiteach a ecréach a chollasan.

Garbh fáithe 7 mán mbeile . agia eibhe blánhe buidhe.

1120 Lór do bhrath ar gheire ar agull . agia mo dhéire na dheaguibh.

Nocha bhí clúmh tresa corrig . nach creid a Rí na ndúl duid.

40. CAS, don chois, méid na coisi, na casa, dona casaib,
méid na cas, bris¹³ chasa.

Cas, clach, dall .b, bladhd .b. (ón chlu), (lean) chlamh, (bean)
mhall, (bean) lag, (bean) ghlao, [(bean) cham PH], lann, clann,
inann ghabhaid, *gach ainm díbh ag dul a n-óir ar a thu líreim 7
ar a thaibhréim úathaidh *

*Ní damhaa bloidhe¹⁴ ní béim . na géill roimhe ó Bhanbha Bhriain.

Clach ina loighe a fíaltá Cheón . ar in clach meón¹⁵ oile úaibh .i.

Do-chim ag fíalt'alt fóid Eibhe . sítasaid chóir don chais¹⁶

barr na^b méra¹⁷ ag togra troimpi¹⁸ . foda géga a glaci .i.

1125 {Mac Murchaidh red chais san cath . farrthas ó gCais san chogheach .i. C¹}

^{ab}Do-ní chant don loinn fíagh¹⁹ . léir mháigh chloind Art Élaíir

[Not in CC¹]

Ná air forus nach foighi . ag^b tomhas bloidhi fír Eion.

¹ Ná chlérigh H

² do deilbh an P

³ tresa resan P

⁴ chrochda P

⁵ fóir² P

⁶ sochm P

⁷ muidh P

⁸ Suidh P

⁹ díagh P

¹⁰ fíagh P

¹¹ saigh P

¹² nigh C²

¹³ bloighe C, bl-í C², bloighi P

¹⁴ claithe mhéoir

¹⁵ chaise CH, chaisi C²

¹⁶ mér H

¹⁷ troimpi etc. C²HP

¹⁸ -idh C

¹⁹ bloighi H, bloighe P

41. **TRÁIGH** .i., don tráigh, méd an trágha, na trágha, dona trághaib, méd na trágh, iar¹ thrágha.

Tráigh, ráith, crúaidh, moir muir, druim, cind, ² inann 7 so síis acht na cédcirt³ do .b. dhá n-imarcaidh⁴. feidhm, teidhm, coámb, maidhm,⁵ snaidhm, naidhm, liaigh, greim, ainm, inann uile⁶ acht canamhain ag cuid d'ibh;⁷ crúaidh, cnámb, liaigh, a fuil gan canamhain d'ibh⁸ [seim P].

Gabh an⁹ cian ar cúl Ánna . ag¹⁰ súr thraghann n-áir n-Éreann.
Cuaidh ó¹¹ ebrúaidh gurm do-ghuibhí . ag búain sgeime a durn duine.
1130 ¹² Foighléaidh d'od mhacsa an moir¹³ . laisa a bhfoil¹⁴ d'oilénaibh air.
Maighre tadhaill¹⁵ mhara moir . fóil ar abhainn tana¹⁶ a treoir
Seól caitha gu clúth orraibh . agcúth d'heitha ar a ndromandaibh.

(lochtach, 7 ní hón¹⁷ chéilsin.)¹⁸

¹⁹ Do teigaid colla san chath . lér²⁰ teigaid droma d'uibhach.
²¹ Fian mer ón ghealBanna ghaire . aird fedhmanne²² a fer ré feirg.
1135 ²³ Rí gá iaraidh mar Ó n-Éghra²⁴ . is í in bhladhain tedhma tug.
²⁵ Gille armdhonna ó Bhóinn²⁶ Bhreth²⁷ . cóir a n²⁸-anmana dh'áiremh.
²⁹ Imdhá³⁰ laighedh³¹ uathair ann . damhain máidhemh a madhmann.³²
Cin leagha ó's ag luadh³³ na leagh . tróagh máit each fa-dera a dul.³⁴
Na snadhma fa decra dhó . ar techta a tarbha³⁵ teasdó.
1140 ³⁶ Doras faghlama in fiam³⁷ . a n-anmanda d'indisin.
³⁸ Do theilg gá³⁹ guin trí tonna . 's nírbh í an fuil a n-anmana.
⁴⁰ Renaid anmana⁴¹ chleath cáol . gromanna⁴² a táobh each fá íor.
⁴³ As é mes dob íerr⁴⁴ orra . gerr gu bías a fedhmanne.
Do riar a Dhé muna⁴⁵ dermam . is é ciall na tedhmann tug.⁴⁶

[Not in CC]

1145 Cluiche⁴⁷ gu bás Bfain Banda . loigthe as marbtha is madmanna.
⁴⁸ A n-anmanda uatha amach . tegam indin gu heólach.

¹ gan P

²⁻³ Instead of this *fer.* is added to each of the preceding words in HP

⁴ céu C² ⁵ maighm C ⁶ gab- C², iat H, iad P ⁷ mar so add. H

⁸ ní uil gan chanamhuin d'ibh (aca) acht crúaidh etc. HP

⁹ Gaohuid HP

¹⁰ ar C

¹¹ on C

¹² mhoir C, muir C²

¹³ bfoil C²

¹⁴ thaghail C, taghoill P

¹⁵ dtana C², itana P

¹⁶ ón C

¹⁷ om. H, .i. on druim P

¹⁸ re lér C

¹⁹ fedhma C

²⁰ nedhra C²

²¹ on boin C²

²² Bhredh C

²³ om. C

²⁴ Imgha C

²⁵ laighedh C, laogedh C²

²⁶ manna C, mbadhmaon P

²⁷ luagh C

²⁸ a dhol H, dhamb P

²⁹ thárlha C, dtarba C², tarbha P

³⁰ fiam C

³¹ thilg ghá C

³² senmanna C, sedmanna C²

³³ groma C

³⁴ as fearr P

³⁵ mana C

³⁶ tug HP

³⁷ Cluiche HP

Trágh mar na tráighí eile . lár sreibi áille an oighi .l.¹
^bNa trí madma muna mhaideam . a ri Banba an saileann sibh.
^bSa deama do bhí san mbir . na trí feadhma gu fuilngir.

[*Only in P*]

1150 Ni comloma onáimh ó choin . ²ó mhaíbh comhranna í Chealluigh.
 Am lion tarla an file féin . ag béin mhadhma a gile a ngrúaidh.
 Ion Bhanbha na trí tonn . do élonn sí trí hanma ann.

42. **TRÁIGH** .b., don tráigh, méid na tráighe, méid na trágha, na tráighe, na trágha, dona trághaibh, méid na trágh, iar² thrágha ^ac., iar thráighe .l., [tot lughadh³ lethan ag gach tráigh díbh.⁴ C¹]^a

Tráigh, ráith, críaidh, muir moir, inann 7 so síis, acht na cédehirt d^b dá n-marcaidh^b, cuid, gion goin, reic, creic, fóir tóir táir (ó éenchéill, ^atáir .l. ón chéillsin^a), áith^a, báigh, cáith, sáith, troid, [14a] goid, úaimh, búaidh, ríait, gleic .c. (gleac .l.), dris;⁶ ceisid, céir, teisd, cúl, seirg, deilbh (an tsidha), fuil, roinn, acht dá thaibhréim⁷ lethna ^aag gach ainm díbh⁸ [re cois an^c taobh hréma cáoil C¹H] ⁹7 a n-illradh tríd síis mar sin. ^acúairt cuaird, Róim (acht sí^b gan illradh aic)^a, cóir cáir, shairn, seisc (a n-anann a réim), inann ghabhaid 7 so síis acht nach comhlada iad.¹⁰

1153 ^abLé anáil na néil¹¹ um nóna . fír ag taghail dhora a críaidh
 cédfaidh, dainmhaidh¹², urraim [urrim orrim P], foghlaim faghlaim, túaraim, obair, altóir, comroinn, luaghail luaghail luaghail lúaghail, égoir égcáir, [aáir aóir H], anóir anóir [onóir onáir HP], timain, máin, inneóin, cánóin canóin, seanmóir [seannóin P], ^acoróin caráin caróin .c. (coráin .l.), saltairt¹³, coingheic (c.¹³ gleic do rinn ria¹⁴, ^bcoingheic .c. do gháoidhig^b),^a cuinghidh, athchunghidh (7 is .c. do rinn¹⁵ iad)^a, urbairt,¹⁷ edbairt^a, edráin^a, tochait tachait .c. ^a(tachait [tochait P] .l. ón chéillsin), fobhairt fabhairt^a,¹⁹ fóbairt, idhbairt, ^aabairt eabairt al hait eabhait, aba ri^a, deaglaith

¹ This couplet is out of place; it is given in P under Tráigh .b. (§ 39), and see next section I. 1154.

² gan P ³ tochlog² P ⁴ as .c. ag na tráigibh uile P

⁵ Tráigh .b. ráith .b. etc. H ⁶ dreis C²

⁷ uathaidh add. P ⁸⁻⁹ aca H ¹⁰⁻¹¹ om. H, deleted in C²

¹² inand íat H, ionann 7 tráigh .b. gion go comhlada iad P, both at end of list.

¹³ néil C² ¹⁴ dainmuid C ¹⁵ om. CC² ¹⁶ ris P

¹⁷ gháigheilig C ¹⁸ doineadh C ¹⁹ arbairt CC²

²⁰ fogh fagh. P

degháilt, malairt, oirbhirt, toirbhirt tairbhirt,¹ adhaint, labhairt, díburt díbirt, dechairt², cogait cagait cogail cagail coigilt caigilt coigill caigill, comait coimeilt .c. (cumait cuimilt .l.),³ cosgairt casgairt,⁴ inghilt,⁵ porgadóir [burgadóir HP], camháir (acht don Chambáraigh⁶ 7 mar ghabhus), inann uile 7 tráigh b⁷ ^aesáin, bannáil, tennáil, dimbáigh⁸ mur sin [ainmnidh H, bródáil HP, díogh uim dioghluim, furthuim torthuim, oráin uráin, coimhling, umirt, trasgairt P].

^{ab}Tráigh mar na tráighe ele . lár sreibhe áille iad uighe⁹ .l.

1155 ^{Na}tíre a téighe⁶ ²s⁶ na tráighe . minc réidhe⁹ áille iad.

^{ab}A ngáide risin cró crann . an mbró crúaidhe¹⁰ os a cinn.

Tráigh na muire is beann Bladhna . dá chenn uighe h⁷ aibardha.

^{ab}Táir dá gach leith ina lenmhan . táin dá breith a mbernaidh bbig.

^aAnois ní tráth troide rin . ar sgáth mh'oidhe ní foilim¹¹ .

1160 ^{Sé}mar bhudh bhrec tuile¹² ag uoid . gleo ris gach nduine ag

Diarmaid .l.

^{ab}Mallacht ar m-oidhe nan aib . lúagh¹³ na troide do thlonsgain.

^{ab}Cleachtadh in fíal boinnleig bog . toirmesc trod¹⁴ is g'uidh is¹⁵ gad.

^{ab}Ar cosg a faghla dhá fólt mar dhoimnehiaraigh¹⁶

^{ab}re troimechlaralbh Benbha anocht do nemhchrúaidhigh¹⁷ .l.¹⁸

Tadhg Mór .cc.

^{ab}Ní féid ri¹⁹ breith a búaidhe . fúaire naí ar ar féich²⁰ Éire.

1165 ^{ab}Téid a leith eóil na búaidhe . ar mhóir bhuidhe chroí chroíthe.

Díl gach óighe dh'anáir an . fagháil na eóire chugam.

^{ab}Drem ren dothroidhe ar ndeabhaird . sochraide theann tholcemhair.²¹

^{ab}Bás na búineadhach²² búileach . Muiredhach cás comruimech

^{ab}Mulleach is íleach ar-áon . ifreach muirech an macómh.

1170 ^{ab}Clann Ádhaimh a m-iferu . dob é an t-oirsecht brónach.

acht an bhoghlán bhághach . ag²³ cosnamh a georach.²⁴

^aNí bbi ar toil ar tí na cúarta . ní fóid ní achi²⁵ mur chúarta cáigh.

^aCáoin a chroidhe réir cúairde . áirde Moighe cáoin Chédne.

^{ab}Do bhronn d'áidh ilmháire . ar slighidh na seanmóire²⁶ .c.

^{ab}Tug Chill Lonáin fa loisín . onáir an chind chédnaisín²⁷ .c.

1175 ^{ab}Do gheallas ar²⁸ teacht dá thigh . a comharhadh do chíaraigh²⁹ .l.

^{ab}Dob é an cogadh³⁰ re Colla . mé d'obadh a urroma.

^{ab}Séid gan dóigh urraim na m-eilleadh³¹ surraing óir ga fonnadhb.

¹ om. C

² -eilt HP

³ -dh C

⁴ in oidhe C²

⁵ téidhe C

⁶ is HP

⁷ réighe C

⁸ cruaid C, gcruidhe C²

⁹ om. C

¹⁰ foilim C², foilim P

¹¹ thuile C, Mur b² breac re tuile P

¹² luach C²

¹³⁻¹⁵ ghadh 7 C²

¹⁶ -aidh C

¹⁷ -cruaidhidh C, -cruadhaidh C²

¹⁸ .r. lochdach C²

¹⁹ rígh C

²⁰ feidh C

²¹ toilgem- C²

²² búileadhach C

²³ a C

²⁴ na córach C

²⁵ om. C

²⁶ seanroimhe C²

²⁷ chédnaisín C

²⁸ ag C²

²⁹ -aidh C

³⁰ ar gcogadh C²

³¹ féiltub C

- A thonn bháidhe as ann do éirigh, clann táidhe¹ arna déintimh dhíon.
 1210 Od treasa 7 Clann Charrthaigh, falchaidh iarr dresa durtthoiga,
 Lúdh Fódla do-chlam² 'na choime, ní ciall fógra a roinne ris.
 Lúach na ceann³ do churcabbair, fuath a bhfeasg ag síleadhuibh.
 Adhaigh⁴ re n-ég fleisgi Fáil, nochar mbeisde an t-ég d'fagháil.
 Creacha iada troma i Tháil, gada doh áil orra d'úaim.
 1215 Dath fala no áobh as fearr⁵, mala seang cháol os a chionn.
 An fuil as fóisgi⁶ d'fuil Muire, mur lóibh choisge fuilí fúair
 Dath na seanga ar a suil mhoill, dath na géisí ar a gúatúinn.
 Fúair bean conghlaen coimblinge, sreabh ghormmhall na gealMhainge
 Re n-éil fathair aóire, iarrthair sán ler Seánne.
 1220 Tug a cheann⁷ báidhe na mban, dhamb tar ceann mo naire ceanbh.

43. **DÚIL**,⁸ don dúil, méd na dúile, méd na dúla, na dúile, na dúla, dona dúlaibh, dona⁹ dúlaibh, méd na ndúiledh, méd na ndúl, féch⁹ dhúile 7 dúla.

Dúil, péisd béisd, ceird, caismeirt, inand ghabhaid⁹

- *Do bhrigh gach dúla díbh sin, gnímh Úna tar gach n-áoisí.¹⁰
 *Fid an chrobhaingim nochar chin, riú a combaimis a ceirdibh.
 [Ollamh ceirdíoch binn bághach¹¹, do mull meirdrech monganach¹², (2P)]
 *Chiamh tre chail is dá chordaibh, cealgaidh a fuil mhall mhaighdín.
 1125 *Tug tú do lbreith ar bhiasdaibh, ciú re shiasdaibh eich³ ésgaidh,
 Fa¹⁴ dhruim píada ar linnuibh lacha, síltíir shiasda slatha Fáil,
 Gille¹⁵ ag¹⁶ gabháil a mbeirteadh, tír ag frega chaismeirteadh
 [sroil tsigbreanta ar ceann ga¹⁷ cher, caismerta and ga¹⁸
 n-adhoadh. HP]
 Seól a luingí mar do láisd, do fáisg a mbeól bulnne an béisd.
 [Rí na ndúl gé chum do-chear, an dún a bíuil gu blaicear. (C³P)]¹⁹

[Only in P]

- 1230 Ní do sgoil na ndúileadh dhamb, don Dúileamh ní foil m'foghnamh.
 D'fior ar ceardúine ní car, cion ar sealguitre súrbháin.

44. **GRÚADH** f., don ghrúadh, méd an ghrúaidh, méd an ghrúaidhe, na grúaidh, na grúaidhe, dona grúaidhubh, dona

¹ táidhe MS.

² Agh- MS.

³ fearr MS.

⁴ fóisgi MS.

⁵ ceann MS.

⁶ Caismeirt H, P has two sections, Caismirt (p. 64) and Dúil (p. 170).

Exx. 1223-3 and 1225-9 are cited in both sections

⁷ don C

⁸ tug caismeirtí 7 chaismerta *leaf* H, gan c. P

⁹ iat H

¹⁰ áinmí P

¹¹ bádhach C³P

¹² mhodháinach, mhoghánach P

¹³ eith C

¹⁴ Um H

¹⁵ Gíolla P (Caism.)

¹⁶ a C

¹⁷ sroil caisgbreanta um chrann da P

¹⁸ da P

¹⁹ Added in later hand C²

grúadhaibh, méid na ngrúaidhe, méid na ngrúadh, féch¹ ghrúaidhe
7 grúadha.

Grúadh, glún, dealg, lúagh (ón lúach), inand ghabhaid.²

^aIn ferg ag nuimnedh a roisc³, an grúaidhgheal derg as díchosc.

^aCoime: gud⁴ bhois naidhe neimnigh, re cois nglúine⁵ neimhghil Neill.

^aNí fúair tú gan a trí luáighe⁶, do chlú a rí Chluaine seach cách⁷.

1235 ^aDar lat nír ghu each an fír, abor gé dheach tar a dheilgibh.

^aSind fa rind gach deilgi dhi, 7 rind th'feirge⁸ a n-aírde.

[*Not in CC²*]

Tug an fear do éir ainíer, sgailledh méil ngeal do grúaidheadh.

Ná sir cert a cumhail deilgi, ní cubhaidh teachd t'feirge as.

Ní fúil⁹ acht fúil Ghadhra ad ghrúadhaibh ní fúil⁹ damhsa an
uabhair and.

1240 ^aDearg a grúaidh ag geibhbheacaibh, ag búain dealg a donnmhatal.

45 GRÚAIDH¹⁰ .b. 7 .f., don ghrúaidh, méid na grúaidhe,
méid an ghrúaidhe, na grúaidhe, dona grúaidhib, méid na ngrúaidh-
eadh, féch¹¹ ghrúaidhe.

Grúaidh, clúmh, gloin, groigh¹² gregh, tnúth tnúdh, úr,
tairr, sbairr (acht nach fúil¹³ do b.) inand ghabhaid, 7 agh acht
méid na¹⁴ n-agh aige ga n-amarcaidh¹⁵ .l. lethan de acht sin.
greagh,¹⁶ cert lethan tríd síis as .c. aige,¹⁷ ^améid na ngreagh¹⁶ as
cór aige, ^bna haghá .l.¹⁸ ¹³Sbairr,¹⁹ céim, léim, béim, [réim,
dréim P], bréid, mír, inann iad²⁰ acht gan canamham ac sbairr.²¹

^aMéraidh am chroidhe a chleath Bhreagh²², cabb in oighí gé dheach
dhamh

^aGilla a boirer bhraonghlan Bháol, mur láoghdamh²³ ná n-oighedh é.
Díbh a rí Cál ar críchne, trí tírthí san n-agh daughíe .l.

^aNa tíre a dtéighe sua tráighe, míne réidhe²⁴ áille iad.

1245 ^aSan bhierann min cráobhach gcrosach, a tír bhraonach dosach Dé

^aRe fedh an aistíre eile, ad bhraointír gheal ghainimidhe.

Reamhar tairr an mhéith meiligh, saill gach féith a bFeidhlímídh.²⁵

¹ Inaill C², gan P

² iat H, iad P

³ ruisc C²

⁴ ghud C, gad P

⁵ ghlúine C²P

⁶ luaidhe C

⁷ san chath P

⁸ in rind a feirge C²

⁹ uil H

¹⁰ Grúidh C, Clúmh HP, with separate section under Sbairr

¹¹ glán C², iat chluimhe and fech sbairre H, gan chl., gan sb. P

¹² groidh CC²P

¹³ bfuil C²

¹⁴ om, C

¹⁵ d'amar- C²

¹⁶ greadh CC²P

¹⁷ leathan ar a cert uile H, leathan uile P

¹⁸ The foll. added in CC² after L 1252

¹⁹ sbairn C

²⁰ -dh CC²

²¹ iadh dham C

²² réighe C

²³ beidhlímídh C

Eamhain gan Brian is bean Goill . Teamhair thiar is treabh gan
 abairt¹

*cuideaghadh² meabhla an deirg³ dhuinn . do theilg druidm Tembra
 fá⁴ tairr.

- 1250 ^{ab} Ar muin ghroighe⁵ duinn gu dias . ó Dérubh Chlébh gu Doire dhún.
 A fír na greagha gile . a fír na heala duibhe.
 Gilla geal do ghrigh⁶ Mhanann ó ngabbann bean fír ubhall J.
 Nir féch soln ón ló fa leanbh . a dhealb fa dhó tre⁷ ghloin ghorm.
 Ga fáidféghain⁸ soln le Sairbh . níféridh snaidhm a ngloin ghuirn.

[Not in CC¹]

- 1255 Slicht an⁹ groighí óig tre fír . ag snoidhe an¹⁰ róid gu roithrén.¹¹
 Do-chóidh tre¹² chách na chéimibh . gu róigh féinidh¹³ réth sígáin.
 Ní a leith a chéimend do-chúaidh . an Múid ag breith léimend iúidh.

[Only in P]

Ina Glóire an ghreagha¹⁴ dhuinn . an féadha fáine áluinn.
 Ag déamh réimeann riomb grinn . as léigheann fíor a bhfuighlín.

46. **CLÚMH** f., don chlúm, méid an chlúmh, méid an
 chlúimhe, méid an chlúmha, na clúm, na clúimhe, na clúmha, dona
 clúmhíbh,¹⁵ dona clúmhaibh, méid na gclúmheadh, méid na gclúm,
 iar¹⁶ chlúimhe 7 chlúmha.

Clúm, cích cigh f., tnúth tnúdh f., síth sídh (an chnuic) f.,¹⁷
 dún, rún, inann ghabhad.¹⁸

- 1260 ^{Mile céimeand do-cluinte¹⁹ . méidhe Éireand osgailte.²⁰}
^{ab} Ma tá san taidh an²¹ tlegh gorm . nó an corn a mbidh sedh ac Sanbh.

(C. ó tá sunnradh²² orra aráon)

- Do thréig a brat olúmha an choill . brat ar mac Úna a fochalnd.
 Clair úra a geomblaidh ga cur²³ . ag²⁴ foghlaidh Dhúna Dealgan
 *Arm do mbéin úrae gach iúna . ag léin do dhuine a Dhombnail.
 *Ruine nimhe ag námhCholam²⁵ . náidhe slighe ó²⁶ sírthadhall.²⁷
 1265 ^{ab} Fuair ói abha choibhíbhí gelumh le tourrchí²⁸ úir Bhanbha Briain.
 *Ag cur²⁹ mheic³⁰ ar fír n-íle . bean méidhe³¹ ag reic a ruine.

¹ fa abarr C¹

² cuideadha C, cuidigh- P

³ dirg C

⁴ fa a C¹P

⁵ ghroidhe CC²

⁶ ghrídh CC¹P

⁷ sa H, san P

⁸ -féch- C¹, -féchuln P, -deghuin H

⁹ a P

¹⁰ reighlén P

¹¹ tar P

¹² go róidh féinnídh

¹³ ghreadha P

¹⁴ clumhibh C

¹⁵ ar C¹, gan P

¹⁶ dfer. P, om. C

¹⁷ iat H, iad P

¹⁸ -chluinte C

¹⁹ osluigthe P

²⁰ a C

²¹ sor C

²² da ccu P

²³ ré H, tre P

²⁴ níamhcholam P

²⁵ oa C¹P

²⁶ -ghall CP

²⁷ dtoirrchí C¹

²⁸ cor C¹, Ar ccu P

²⁹ mhac C

³⁰ tsidhe C¹, tsídhe P

²Caithfidh tú aith nach saoisle . do dhíth d'áit a crú¹ in chughe.³
[⁴Do chaimhneigh damh a ndiaigh súain . a bhíair do ghlíedh bhur
sagh⁵ sídh.]⁶

[*Not in CC¹*]

Mairg dúinne nach deachaidh cor . ar chreachaibh Duine Dealgan.
1270 ⁷Gan bharr eolaimh do chomhdhonnadh . fa d'áit⁸ slat a siodhnamadh
A luach son don rígh ní rug . tug fa ghom an chíghe a chead.

47. **COGNAMH**, don chognamh, méid an chognamh, méid
an chognamha, méid an choganta, na cognamh, na cognamha, na
coganta, dona cognamhaibh, dona cogantaibh, méid na cognamh,
méid na cogantadh, iar⁹ chognamha 7 ¹⁰coganta, méid na cogant
.l. sin¹¹ no a leithéid eile.¹²

Cognamh cagnamh, tinnsgnamh, cosnath, cungnamh congnamh,
foghnamh oghnamh, inand ghabhaid.¹³

Gerr óear dhóigh¹⁴ Deasmuma . do-chóidh¹⁵ ceand a coonamha.¹⁶
Fir chapdhubha Ché'a Ó bhFíod . grúmh a chagnamha in chuillan.
Riar Dé san bhráth a bhochta . uirbh ó tráth a thinnaganta.
1275 D'fuiréimh¹⁷ a bheandaithe ó fóin . beannachta an síreio oghnaidh.¹⁸

[*Only in P*]

Atá an fionn ngar bhfoghnamh . dúal liom dá lemradh gach láol.
Ronnór do choguin dar ecreachuibh . fonnór boduigh leathuin léith.
Na songanta budh cáir¹⁹ dhamh . náir do bhronnadaite ar mbráthar.
Do thionnsnagaduir²⁰ cradh dá chionn . sul rabh liom inagaidh ann.

48. **LAITHNEADH**, don laithneadh, méid an laithneidh,
méid an laithinte, méid an laithenta na laithneith, na laithinte, na
laithenta, dona laithneith, dona laithentaibh, méid na laithentadh,
méid na laithneadh, méid na laithentadh [i. méid na laitheant .l. P],
iar²¹ laithinte 7 ²²laithenta.

Laithnedh, múnadh, búaladh, rúagadh,²³ súathadh, dúnadh
(ón phersain), imrúagadh, imbúaladh, inann ghabhaid.²⁴

1280 Is fionha and²⁵ grán gente . tball ar lár an²⁶ laithinte.
Do séd ncar ag²⁷ car chúarta . ga bua ier an²⁸ imruagtha.
Do land is sí bobbualta . cam dhí doba dothenta.

¹ a gcrú C ¹ , a chrú P	² -dhe C	³ síe P, aith C ¹
⁴ Added later in C ¹	⁵ dúit P	⁶ gan P
⁷ .l. 7 a leithéid eile díbh so sis H	⁸ iat H	⁹ dhóidh C
¹⁰ -chóigh C	¹¹ ge- C ¹ , ce- P	¹² Dfíreim C, Dfíreimh C ¹
¹³ foghnaid C	¹⁴ cóir P	¹⁵ -ur P
¹⁶ rugadh C	¹⁷ iait H, uile P	¹⁸ om. C
¹⁹ bfer na C		²⁰ a C

[*Not in CC*]

Ní racha¹ mac meic in t-áda . íat gan a crest sústa súas.

*Léigtheas dheid ath iombúlaídh . do chreid cách dá cailleóraibh.

1285 *An bál dunta as eadh budh fearr . fear mo mhúnta ó nach mairseann.

49. **EADRADH**, don eadradh, méd na eadradh, méd an eadartha, na headradh,¹ na headartha,² dona headarthaibh,² méd na n-eadarthadh, méd na n-eadradh, iar³ eadartha. ^{ab}cert persan mar sin síis aige 7 na headartha² leis aigi ó chanamhain 7 mar ghabhus.^{ab}

Eadradh, imadh, ingnadh, cundradh, súgradh, dáeradh,⁴ deradh, [aigneadh, sgeimhleadh P], cuireadh, sireadh, (ón dá chéill),⁵ inann ghabhad⁴ ^aacht casadh cáol ag an dá ainm dhéighincha⁵ 7 canamhain⁶ ag eadradh, [sunradh P], fulachtadh⁷ acht dá thulréim [illraidi⁸ C] aige, inann ghabhad,⁹

^aIn gruigne liath leithleasgachsin⁹ . siad uile na n-eadarthachaibh.

^{ab}Ní hingar¹⁰ le fear na faire . imadh seadh a mbaite Hí Bhíain.

*Caidhe fer imaidh i Eachaidh dingaibh¹¹ sead don deathaigh¹² dbe-

^{ab}A n-inganta¹³ gan áireamh . d'inganta na n-eadaíleadh .c.

1290 ^{ab}Ceathas is bráthair a-bháin . as máthair¹⁴ dá dearthadh dhúin .c.

^{ab}Ní ar¹⁵ deireadh ohiurthe acht na chéidair¹⁶ . tugsi an t-eirredh¹⁷ órsoánh.

Ní tángas do tigh¹⁸ ohiurthí . fa álgas fir m'fadhhaightí.¹⁹

In toicis²⁰ tug orrthaib . na²¹ chádhas ar obundorthaib.

Ciall deartha na derlaicibh²² . fian Teabhtha is dá tighlaicibh.²³

1295 ^{ab}Brághde gonta ag bile Bhreagh . idhe socra dá²⁴ sireadh.

Maing fa seól sibh bhar airthe . crithre na a baól²⁵ bharrthae.

[*Not in CC*]

^bRí Breagh ga char ad chomaidh . brosnuidh cradh mar fer n-imuidh.

*Ma théid²⁶ fear d'iarraidh iongnuidh . trialluidh go teagh

Toirrdhoibhluigh.

*Cur ghlíadh ní seól dá áirthib . ní sirthir clamb eól aithnuidh.

¹ dhéra P

² ead. C

³ seachain C², dena H, gan P

⁴ íat gen ga comíada ghabaid H

⁵ dhéighneach P

⁶ gan C

⁷ fulacata C

⁸ iollroada P

⁹ leithleasgachsin P

¹⁰ ingar C

¹¹ dingaimh C

¹² ceadh nach dionguibh dheathaigh P

¹³ ingata C

¹⁴ mathair C

¹⁵ bar C²

¹⁶ cedoir C²

¹⁷ tearradh C

¹⁸ dá tigh C, do tigh C², dár tigh H, a tigh P

¹⁹ m'fadhaithe C

²⁰ toicis C, toicisín H

²¹ gan HP

²² derlaicibh C

²³ na tighlaicthir C, na dtiodlaic[] C², le a tighlaicthibh H, is da tiodlaicthibh P

²⁴ ga C²

²⁵ a mbeol HP

²⁶ teid P

50. **CLÁIRSEÓIR**, don chláirseóir, mac an chláirseóir, mac an chláirseóra, mac an chláirseóirach, na cláirseóire, na cláirseóraigh, dona cláirseóiribh, dona cláirseóirchaibh, meic¹ na cláirseóireadh, meic¹ na cláirseóirach, marbh² chláirseóire 7 chláirseóircha, *mac an chláirseóire³ 7 na cláirseóra 7 dona cláirseóirchaibh 7 meic¹ na cláirseóir .i. uile.⁴

Cláirseóir, fighleóir, búailteóir,⁵ léghthóir, doirseóir⁶ doirseóir,⁶ sgríbhneóir, mulleóir muilleóir,⁷ [taibhghheóir P] taibhghheóir, airseoir, tairgseóir, úirtheóir, comhleóir, *prióir, oghmoir, leathróir, bearrthóir, fomhoir omhoir,⁸ trumpoir⁹ trompoir⁹,⁹ seighleóir, boghadóir, sbealadóir, tuigheadóir tughadóir,¹⁰ scingeadóir, figheadóir, bacadóir, *crannadóir, cumadóir, garrhdadóir,¹¹ inann ghabhaid,¹² 7¹³ gach inadh a bfuil¹⁴ gort gu n-uathadh no coll gu n-úathadh ar doredh na certsin do chanamhain¹⁵ as cúir lad¹⁶

[Only in P]

ronnadóir, ceallóir, síobadóir, seanóir, mairteóir, caillóir, creachtóir, seighleóir, fourceóir, laidneóir.

1300 M'ábhra¹⁰ fa lheidh gan deora¹¹, d'adhbha chéad an chláirseóra.¹²
Do-ghén r'fighleadh co heolach . a inghean¹³ an fighleóirach.
*Sreabh re labhra léghthóirach . do éir th'ábhra¹⁴ árchráobhach
*Neach ní chuire od¹⁵ chaislénaibh . a chleath Dhusbhe acht
doirseóraigh.

Dúntar coirthe chlár Feóire . toirthe dáibh is doirseóire.¹⁶
1305 Ag dail déir os éir Eóghan . ní figh desc¹⁷ dhá doirseoraibh . i.¹⁸
*Ar th'imthechtaibh as eolach . mist a mheic¹⁹ in muilleóirach.
*do-ghuibhedh th'athair grán glan . ar chlachaibh brán do bhreacadh.
*Ais trumpoir no tragha . a crunntóin moá Mathghamha.
*Beire geall gach lár dá simhdheoin . mo²⁰ chun dream dhan
taibhghheóir thu.
*Téid crenn ó Dhonnchadh fa dheóigh . bann tar orchar²¹ in áirseóir.

[Only in P]

1310 An prióir sul do ligh²² léi . do-bhir sé na mfoóigh mhndoi.
Achd ingnadh ag fíor a bhfombóir . cuadh fa thobhradh onóir d'Áodh.
Ní neamhbóir dúana do dheibh . do chrechtboir damha líirn.

¹ mac C	² congabh C ² , mell H, gan P	³ -eore C
⁴ na cceathruir P	⁵ buailtoir C	⁶ trompoir C ²
⁷ trómpóir C ¹	⁸ ind H	⁹ bfoil C ¹
¹⁰ Mabhra P, M'abra (i added later) H		¹¹ gu deorach C
¹² chaisléorach C	¹³ inghean C	¹⁴ tabra P
¹⁵ ad P	¹⁶ doirseore C	¹⁷ dhearc P
¹⁸ meic C ² , mheic C	¹⁹ ma C	²⁰ om. C
²¹ luidh P		²² orchar C, orcar P

51. **DÁILEAMH**, don dáileamh, don dáileamhain, mac an dáilimh, mac an dáileamhan, na dáilimh, na dáileamhain, dona¹ dáileamhaib, dona dáileamhnaib, meic na ndáileamh, meic na ndáileamhan, marbh² dháileamha 7 dháileamhna. ³mac an dáileamhain .i., gach táoirhréim dhíbh so síis mur sin.⁴

Dáileamh, breitheamh, feitheamh,⁵ feallsamh, oireamh, ollamh, Dúileamh,⁶ maed ghabhaid,⁷ ⁸acht gan illradh ag Dúileamh⁹

Lúach ar íis¹⁰ do-íisrabhair, síl¹¹ Dúach ina¹² ndéileamhaibh.

Nir dháileabhair crodh don ehléir, ¹³sol féin is dáileamhain dóibh.

1315 ¹⁴Ag luchd tormaíd Dé um degbaidh toghmaid [é mur feithemuin¹⁵ HP]

[*Only in P*]

Barr dhaibh ar mhagh Muireadhúigh, tráigh ga har ag oireamhuibh.

Toirche um dháil a Dhúileamhuin, choibheche madh áil m'íorithin.

Bódb é an teagh do thathuighidh, bean dá mbé na breitheamhuin.

Damh fa álgus a oirimh, oiridh Magh fághlas Feimhin.

52. **FOGHLAIDH**, don foghlaidh, mac an foghlaidh, mac an foghladh, na toghaidhe,¹⁶ dona foghlaidhib, meic na bfoghlaidhedh, meic na bfoghladh, marbh¹⁷ foghlaidhe

Foghlaidh faghlaidh, cuingidh, ársaidh, míldh, gúailidh, féinidh,¹⁸ fuilngidh ¹⁹fuingidh²⁰ [fuingaidh C²P] fulangaidh,²¹ seanchaidh, dílleachtaidh,²² cédgnúisidh, foghlaintidh faghlaintidh, foghlamaidh faghlamaidh, ²³senmóraidh senmónaidh seanmóntaidh,²⁴ tairngertaidh tairngartaidh, cumidh, cosantaidh,²⁵ cumhachtaidh,²⁶ [mucuidh mucidh, combeduidh,²⁷ brúilngidh²⁸ P] monn ghabhaid.²⁹

1320 ³⁰fegnadh foghlaidhi Chraí Chuinn, gach lá ag comhdhaidhe a Callaind,

³¹Do ohuingidh a caithemh ris, cuingidh Mís gu caithheadh chels,

Tug gan treoir míldhe³² is mná³³, lá leóin ar írisin thú.

³⁴Atáid san bhaile as bhuidhen, caidhe sráid na seaneoidhedh.

³⁵Sgél leam dhá³⁶ dheimhneaghadh³⁷ dhuibh, ga³⁸ ferr seinleabhar³⁹ seaneoidh.

1325 ⁴⁰Maeg a Dhé nar dhilleachtaidh⁴¹ re ré Taidhg do thárrachtain Doire cruinnighin chraim nger, os fuilngidhibh Chlaun gCuilén.⁴²

¹ don C

² fisd C², gan P

³ féicheamh P

⁴ acht gan illradh agi add. C²P

⁵ iat H

⁶ thifig H, ifion P

⁷ 7 síl C

⁸ ana C

⁹ Added in C²

¹⁰ féicheamhuin P

¹¹ bfoghlaidhe C

¹² riadh C², tag — iat H, gan P

¹³ féinidh P

¹⁴ dílleachtaidh CC²

¹⁵ seannmóntaidh C

¹⁶ cosantaidh C

¹⁷ -igh P

¹⁸ iat H, ude add. P

¹⁹ mh- H

²⁰ do P

²¹ -bhaidh C

²² nach C²P

²³ seann- C

²⁴ -ain C

²⁵ ge. C², ch. C, c. H, cc. P

Dol¹ leam a ceann bur² gcúiscadh . is cur³ a ceann chéidghnúsíseadh.

^{ab}Nai n-eire d'éineire ort . ochd bhfeinidhe⁴ eile ar th'icht.

^aFuth ó airmertabhb na n-éilamb tairngertaídh chrich bhéarghlan
bhail⁵

1330 ^{ab}Cráobh do chin óna Collaibh . do chongaibh⁶ idh cháol chimídh.

[Créd rádh na seanchadh mur sin . gu sengfadh ó ch'ár Chaisll.]⁷

[Not in CC¹]

Créd nach dearbhtar ar Chlár Cormaic . rádh na seanchadh
n-ordhrac úd.

[Only in P]

Ochd bhfeinntidhe as fear⁸ a n-agh . ar ceann t'fíndigh d'fúarín.

Meisdi d'fúilngidh anóidh tom . anóir chion Luimnigh re a linn.

1335 Ceisid dorcha nac[h] deagháionnabh . as ceisid fionnabha foghlamadh.

Mucuidh a n-áimh eideannfúair⁹ . fúair ag mucuidh Manannáin.

Fleadh do ghúailleadh ní lór libh . fúaireabb dá ból ag áoighidh.¹⁰

53. **LOINGEAS**, .f. don loinges, wéd an loings, na loings,
na loings, dona loingsubh, méid na loingsíseadh, méid na loinges,
tug loingsi lat.¹¹

Loinges, deimhes, reimhes, caingen, sgeimheal, meidheal,
soicheall, doicheall, geimheal, éigean, ¹²mann 7 so sis acht na
cédchirt do .b. dhá n-imarcaidh: [sgríbhneann¹³ P] ^abóthar báthar,
(acht canamhain acu),^a dúnadh (ón dún), ^adíden, dícheall dícheal,
íseal íseall,^a clordhemh, droighen, aighen,¹⁴ teimheal, ro hadh
rabhadh, gaeamh, muilend moileand, toradh taradh, aingeal,
archaingeal, daingen, imeal imeall, caiseal caiseall,^a fuigheall (ó
dhá¹⁵ chéill), fuigeal (ó éinchéill),^{ab} solas, tomhas, dorus, cumas
comas, amas, amharas amhares, uraghall oraghall uruigheall
oruigheall .c. (urigheall origheall^a .l.), inann ghabhaid,¹⁶ ^a.c. cuid
díbh do síneadh 7 do ghearradh ar a gcasadh.^{a 17}

Brugh slatigheal a n-acht easa . aitreabb do lucht loingean .l.¹⁸

^aSról no¹⁹ as donn ía²⁰ dhembhas . do legheas bhas corr chuireas.

1340 ^aLomán²¹ do mheigheal na mair²² . ier ceileadh²³ orlár éodáin.

^aGáir na mbadhbh treathan na teineadh . leatbadh²⁴ arm tre²⁵
sgeimheal agáth.

¹ Dol C ¹	² ar C	³ cor C ¹ P	⁴ bfeinidh C	⁵ bhail C
⁶ chongaibh C	⁷ added in C ¹	⁸ fear P	⁹ eigh. P	
¹⁰ áoidhidh P	¹¹ dainguidh loingsi C ¹ , fech l. H, gan l. P			
¹² Instead of this clause H has .fer. after each of the preceding words.				
¹³ sgríbhinn H	¹⁴ oighean C ²	¹⁵ fuigheal ón dá H		
¹⁶ íat H	¹⁷ gasadh C	¹⁸ mann l. C ¹	¹⁹ na C	
²⁰ um C	²¹ Lomán P	²² an mair P		
²³ do cheileadh C	²⁴ leathan P	²⁵ tar P		

- Ní mhar acht a ngainimhe ón ghoil . na haibhne¹ fa Magh Monaidh.²
 Imdha³ fan bfoinn ngeal ngroughseang⁴ . moilenn is-teagh corr colam.
^aAr a muillibh mhothaighthea⁵ . a cuidigh nír chogadair.⁶
 1345 Dá mbrigh threabhthair ar diúne . sgríbhne rígh eachraidh Éirne.
^{ab}Binn an fer sgéi sgríbhneand Neill . sgríbhneand⁷ ris nach sgér dom
 dheóis.
^aOs cinn na n-uile⁸ aingeal . don chuire fíod archaungeal.
 Fian Dor ar chaislibh corra . tor na aislibh eatorra.
^{ab}Ní cóir seadh nar bfuigheall fesc . fer mesc ní chluineam dá⁹ chosg.
 1350 Mar íer bíadbaigh¹⁰ mé a Muiris . is é ag iarraidh amhuiris.
 Gu bhfagham¹¹ aimsir bhus fearr . sgaram re haimisibh¹² Éreann.
^aAr cholamhaibh¹³ Chille Bráin . d'oraghlaihbh bunde¹⁴ ón
 bbandraídh J.¹⁵
^{ab}Is iad¹⁶ sin combairle Caid . na hornighle adeir¹⁷ Diarmaid.
^aDo-nude¹⁸ dí bó bháthair . gur thathaigh rí¹⁹ cró Chrúechain.
 1355 ^aAn té ler cailleadh²⁰ a²¹ chor . a cuingean Dé do diúltadh.²²
^aAn trír le²³ dtomhsa a bhean²⁴ Bráin . ré Cluagh do-gheabh
 toimhsa in trír.

[Only in H]

Lfo adbhail toir nar²⁵ tírne . scríbhne anoir d'adhnadh²⁶ éirgí. M. M.

[Only in P]

- Do-ní éideadh dá omna . rí Cnoghbbha²⁷ a n-éigean íeadhna.
 Do bhuanadh reimhis ríogh Breagh²⁸ . do bhíodh seadh leighis ag
 Lugh
 1360 An dá chrann dírghe a Dhonnchaidh . sgríbhne ar chombhtuibh
 Chlann cCarrthaigh.
 Tarla dhanh lámhach dar leam . do-ícadur as é m'fúigheall
 ní dhearna fulgheall achd fear . ar nach cuiteann a cháineadh.
 Coig doirraí ar dhaingean Duinn Cháin . do bhoingsa a hainneamh
 a íad.
 Na droighne loma um Leamhuin . congre orra d'áineadbuibh.
 Munar aithrígh lón dá íleidh . caithfidh a hól le hainlibh.²⁹
 1365 An Bhanna-'s a himle ag Áodh . sibhne fanna tréna fer.
 Rug eúirí údadh gan íoghal . fúair folamh dúintí Danar.
 Do-chúaidh a eomhoirle dóbh . oruighle sídh fúair³⁰ gá féin.
 Do comleadh treabh glas gainimh . d'aighlúdh bhas ngeal dod gheonubh.

¹ aibhne C

⁴ murbhoigh H

⁵ Imgha C

⁶ ngróidhfíonn P

⁸ mbothaighthea C, mothightheor C³

⁹ A cuidigh nír cogader . ar a muillibh mothaighthea P

⁷ sgríbhinn C

^a an uile P

⁹ do C³

¹⁰ -idh C

¹¹ bhagham C

¹² aimsibh CC²

¹³ cholamabh C

¹⁴ bine C

¹⁵ o bhandraídh, J. om. P

¹⁶ iad C³

¹⁷ horfoighle adeir C

¹⁸ Dorinneadh P

¹⁹ sí C

²⁰ caille C

²¹ do P

²² diúltadh P

²³ re P

²⁴ bean (om. a) C²

²⁵ íar H

²⁶ dagnadh H

²⁷ cnodhbha P

²⁸ Breadh P

²⁹ This line belongs to the next section.

³⁰ fuair P

54 **LOINGEAS**, .b., don loingis, méd na loingsí, na loingsí, dona loingsibh, méd na loingscadh, méd na loingeas, iar¹ loingsí.

Loingeas, deimhes, caingean, sgeimheal, meidheal, tábhail,² faithcheall,³ reimeas, soicheall, doicheall, geimheal, égean, maidean, ⁴inann 7 so síis acht na cédchirt .df. dhá n-imarcaidh: laidean, losad, fearsad, slúasad, aiseal, doighear, ainneal c. (ainneall l.), aineamh, ⁵bruidhean⁶ (rit 7 ón tigh),⁷ sighean, figheal feigheal, soighead, bruidhean, bláitheach,⁸ comneal comneadh, grafand, corand (ón choróin), faigean, foireann, scainnear, mainnear, cuigean cuigeann,⁹ greideal, roileg reileag, carrag, peilleag, inga, sumha, boireann, druman,¹⁰ soighean, sibhean sibheand, aibheal aibheall (na teineadh), gimheas,¹¹ comneamh, loinnean, paidear, buidhean, metheal, litear c. (bur .l.), inann ghabhaid¹² acht canamhain ag na cúg¹³ certaibh déigheancha ¹⁴7 ac sgainnir 7 ag mainnir 7 na cédchirt .df.¹⁵

¹Lucht loingsí ó lís na Beirthe . d'fís deilbhe soillsí Saldhbe.

1370 X Imramh na longréib léimh rís . an² sál lomeán do loingis.

Fad na reimeas leagair limm . eagal a cinn treimhsí thall.

³Tug sé rochor dá¹⁶ reimeas . ar n-othar nach indleibh.

Fada sáma¹⁷ fa bhrúach mBeirthe¹⁸ . crúach agolmhle ó chrúas do
chaingne.

Filleadh brúit deirg eoir¹⁹ dheimhis . re streim²⁰ Cuirc²¹ is coimail.

1375 ²²Leimh nóm do theilg tairse . ailele sróil deirg is deimheo.

Nir eimeadh gail a ngolmhil²³ . namh nach fuigheadh²⁴ foiridhin.

Nir riar²⁵ do mhéd a mbeighle . gidh créid do iar²⁶ Aitheirne.

Táinte²⁷ bda na doibhle dhe . do thoirthí d'fís a íle.²⁸

Ní féch sí na aighidh²⁹ fear . ol fá n-airigh³⁰ a aineamh .l).

1380 Do-bhir³¹ guin ghéige Lughoe féige bruidhne ag uigh ainne.

[Do mionnigh maandreacha clach . fan tréd geomaitheach gráorach.]³²

¹ seol C², féch H, gan P

² Instead of this clause H has .b. after each of the preceding words.

³ bruidhean CC³P

⁴ o dha chéill P

⁵ dramann P

⁶ geimhean C²P

⁷ iad H

⁸ sé H, ag na hochd ceartaibh fa dheireadh na caingneacha 7 na heigheacha 7 na cuigheacha .c. leis mas fíor soighean sibheann mur sin achd siad .dfer maighean achd nach bfuil dfeirmisgne P

⁹ sa C², san P

¹⁰ dom H

¹¹ thúas HP

¹² o brúach beirthe C²

¹³ idir C²P

¹⁴ gréin P

¹⁵ cuirc C, choirc H, cuirc P

¹⁶ a getmhil C

¹⁷ bfuigheadh C

¹⁸ Nir iar C², Ni riar P

¹⁹ iar HP

²⁰ Tánaig H

²¹ do fás aile C

²² ag- C

²³ -adh C

²⁴ -bheir HP

²⁵ added on upper marg. C²

- ab Cáoimhaighedh do chúil is ceart . reacht dúm gan áonáineamh ort .j.
 ab A gháol do ghoin a throigheadh . doighear son¹ tre tháobh dteineadh.
 ab Bid ar bélaibh cluic san chill . cuid dá hÉnaibh² let ainnill³ .j.
 1385 ab Snaidhm diambhair ar tháobh na táibhle . sáor ag farraidh áirmhe as
 ab Nir an tar éis na againnreagh . fer cumaid⁴ ná comhairleach.
 ab Tegar chuge an ball derg deis . tid aighnean fa trí thaireis.
 ab A úan aimáineach⁵ gan ainemh . amháireach úan aighedh ort .j.
 bSao bhláithigh⁶ a u-am a hola . sáithidh⁷ barr na sróna síis.
 1390 bLe foghar sreabh n-úar fá Aighne . súan ar leor⁸ na fighle.
 bDo bhláth na sgath fa íód Aighne . bróg ar dhath na⁹ druimne.
 bFada linn gu lá na graifne . a ngill atá ar rathne eis.¹⁰
 bÓ íir choirne¹¹ nír chreiti . cin oirne parbh inbheiti.¹²
 bM'anáir madh réidh an¹³ roileag . mh'oiriad¹⁴ féin d'leghái d'mad.
 1395 ab Da ghimhis don ghormŠinannai¹⁵ . uman n-ínis¹⁶ adhróholaimai.
 ab In úair do bhi an tír na téigle . do¹⁷ cheo ar tí éigne iad
 ab A richt an íleadh dob féar . Gothraidh¹⁸ Find má fúair agribheann
 ab cóir búara na litre as a lámh . nar richtne úair an anáir.
 ab Gu bhfúair sibh aisdibh cocha . taigir libh bhar litreocha
 .c. do chanamhain.
 bNí maith breach Bábighghalaigh . gídh litor nír léghadair.
 1400 ab Ní bheinn teann ar chlabh a cill . sui bhíadhb mo¹⁹ cheann a ougind.
 [Ní fíoth leó a agna na uGáondeal . áobibheal beó arís achd riogban.]²⁰

[Not in CC²]

- 1405 Malg tá seol sibh bar sírbí . cultúir sin a mbeól²¹ brúithne.
bTiomnagen ór theich a grúcc . lúb na ndeich ndoinníngneá ndég. F. G.
bAg slu a carr máeibhréidh meirgí . fáicíncheim a ceno reigi tiam.
bFara arúna gimhad gach gille . ag nór Inosl sinne Fáil.

[Only in P]

- Bean faire ar ar Iúréad aná . lá na béigne a bhaile a mbia.
 Teine ar mbáollan mhara mhóir . d'áolbhíll fúgha²⁰ do fadóigh.
 Srotha balbha Bheóil Péiread . damha meisi an eóin uige.
 As é sin²⁰ a bfoightheadh baibh . doighnear smúal ós Toigh²¹ an Trír.
 Súil tar chineadh cCainn do chuir . nighnean gá bueag ag
 brodbbhuidh.
 Ball eile nochan fúil de . gan ghua sleighe²² no solgde.

'No C'

* enable C

re bairnli C

^a compound C¹^b almb:uech C

* idh C, A ndigh blaitchi H

H. 11th St.

* fear C

• H

¹⁰ *ibid.* C. T. M. *add. H*¹¹ chaîne C

17 **inbeurtt H**

" on C

* mhoireadh C

¹⁶ gajrasin aindh C, ghaurainamoh C²

* upon his C

15 dog C

¹⁴ Gofradh C

17 mda C

²⁰ added in C²¹

in a local P

²² fogha MS.

²⁰ *read* with (: Toigh) or Tigh (: sin)

* gleiche MS.

55. **CROTACH**¹ .f., don chrotach, méd an chrotaigh,² na crotaighi, dona crotaighibh, méd na gcrotaigheadh, méd na gcrotach,³ marbh⁴ chrotaighe.

Crotach, smólach, meisneach, ceannrach, tairrseach tairseach,⁵ inand 7 so síis acht na cédchirt⁶ do .b. dá n-imarraidh: cnúasach, folach falach, tobhach tabhach, ceandach, fúadach, atach, sgeanach, soitheach soidheach, leathach⁷ leitheach,⁸ láthrach láthreach,⁹ othach athach, iarnach earnach, deatach,¹⁰ marcach, cobhlach cabhlach, domhnach, teallach, eallach, úalach, gúalach,¹¹ édach, cáonach¹² cúnach,¹³ máerach, tosach, eiteach, conniach,¹⁴ orrlach¹⁵ ordlach,¹⁶ áonach,¹⁷ cáolach, oineach eineach, ¹⁸biseach, fídhach¹⁹ feadhach, ciarach, désach diasach, úrach, crínach,²⁰ fásach, ²¹féarach, éinach²² eanach,²³ turlach,²⁴ fúarlach,²⁵ fiadhach, iasgach,²⁶ bealach (acht na beilghe ²⁷7 mur ghabhas ó chanamhain²⁸), ²⁹inann ghabhand, míanach, earrach³⁰ (7 adeirther gurab inand 7 searrach no eólach), teaghlach, tonach³¹ tanach,³² télach, béibhach,³³ ³⁴arthrach, atharrach³⁵ aithearrach, tairhmeach, inann³⁶ [enlach H, aitheach (ón duine), athach eathach .l, fureach, teasbhach, seasgach P].

¹Leac thairreigh¹⁰ an tachaí¹⁷ . na níslibh¹⁸ san fhir

²Gnatar tairraighe¹⁰ Teamhra . d'aindsile bhar n-oileambus.²⁰

Imdha²¹ róibh²² gu teach teaghlaigh . each oheannraigh¹⁴ óir fá inghin.

1415 ²³Fúarsaí ar sligibh Sligeach²⁵ . gu beasbhadhach aoi-beach²⁶

²⁷gabh chláirighbe cgan chomhla . acht láithrighe²⁸ lóathfolmhag

Táir an cradh²⁹ nár chaithbeabhair . nár 'sa sal³⁰ nar soithighibh.³¹

³²Acht³³ eanglas na bhar³⁴ húbheadh . ag³⁵ seandhlas a³⁶ soithigheadh.

³⁷Teach náidhe naí³⁸ dteaghlaigheadh . gach laí náidhe³⁹ ag imdhubhadh⁴⁰.

¹ Sgeanach H, Deatach P

² -idh C

³ grotach C

⁴ gabh C, iar sgeanughe H, gan deathughe P

⁵ na cing amanna déigheancha P, in which the words occur near end of list. Instead of this clause H has crotach .f. etc.

⁶ deatheach C, deatach P

⁷ ceannach H

⁸ aolach P

⁹ hadhach P

¹⁰ om. CH

¹¹ turlach C, turlach C²

¹² fúalrach P

¹³⁻¹⁵ aige d'imarc- H

¹⁶ béim¹⁷ C, beulmach C²

¹⁸ om. C

¹⁹ -idh C

²⁰ tochair P

²¹ haislibh P

²² -idhe CC²P

²³ an ainsile boileambus P

²⁴ Inghe C

²⁵ roib H, róimh CC²

²⁶ sligibh C

²⁷ -bleach C

²⁸ láirighe C

²⁹ cradh C

³⁰ faal C, faal HP

³¹ na z. C², na z. H. ad z. P, nar soithighibh C

³² An P

³³ nochar P

³⁴ le P

³⁵ na P

³⁶ thir P

³⁷ náidhe C

³⁸ imghadhach C

- ¹³ Dob sí é feirg a séna¹ sin . na séla ad-chú² ar leirg láithrigh³.
 1420 Maire fóibh láithrigh⁴ leas . gnáthéighe chóir don chairdes.
⁵ Do bí an Tálgeann⁶ ann athach . fáidghleann⁷ sgathach crann
 geruthach.
⁸ Crích eabómh Ardne⁹ is eibhindei . d'aidhble a cráobh¹⁰ 's a
 oláirigh¹¹.
 Ar¹² slis choillgheal chlár na mbeilghedd¹³ . do toirgeadh lán
 bheirigh¹⁴ bhó.
¹⁵ Gabhtar groigh ag Cloian Chonnmaigh¹⁶ . a coim ebonnlaigh
 ghloin ghaemhígh¹⁷.
 1435 ¹⁸ Néil ceana os chleith dTúadhmhumban . greagha ag bleith a
 mbéilbhoighedd¹⁹.
²⁰ Céd glac ag tannach a tháobh . céd manach lá mhae Mí Néil.
²¹ Dia féin a comhar a chrochtha²² . do thonaigh²³ bléin sochla sing²⁴.
²⁵ Loch na gclach ar tí a télaigh²⁶ . sol²⁷ tí cath an Chulénaigh²⁸.
²⁹ An mbá mar do bhí roimhe . ól aguibh no³⁰ áonnaighe.
 1430 ³¹ Bhan geor ar a gcúla Breatain . a grádh³² ac³³ cor dheataigh³⁴ dhíbh.
³⁵ Féchfaidh mé gá mhéid n-ordlaoh . é gídh créd an Clibhbordach.

[Only in P]

- Slóigh um áoisbill Almhains . áoisbhu dóibh na domhnaigha.
 Craon leabhar is eamrach air . ag treabhadh Teamhrach Túathull.
 Dá mbeadh d'ágh ar Oileach Néid . fa eoidheach lán a leithéid
 1435 Coéas a coónach na bíeadh bhfeactha . eólaoh geal ag teachda tríd.
 Tíg rína ar ndomhnaoh go Dén . fa eonnlaoh lán ag iompúdh.
 A tigh mithigh 7 áomha . caithidh sibh an cáomhlá ar cóairt.
 Airgtheor fann áoisenthugh as . na cháorideathúigh iúair eólas .l.
 Teamhair ag taithmhoeach a gíall . a ndeaghaidh aithchreach Uilliam.
 1440 Nar bhfúalraoh bréigi ná blom . fan bhréigi n-ábhrach n-aírdíogh.
 Beasguighe³⁷ na mbó dar mbúisibh . sléaigh as mó easgula is áoir.

56. CROTACH³⁸ .b., don chrotaigh³⁹, méid na croitche,
 na crotcha, dona crotchaibh, méid na crotach, iar chrotcha⁴⁰.

Crotach, smólach, mataí, madan, meadar, pubal puball (sróil
 C³P), súanach, búarach, obar, seamar, inand ghabhaid acht na
 seacht gcédchurt .df. dá n-imarcaidh.⁴¹ [blonag, briathar P].

¹ fir ga sean C² láithrigh C³ mligheana C⁴ fáidghleann C⁵ Aighne C, Aighni C²⁶ cláraighe C²⁷ Re H⁸ na beilgeadh C⁹ -idh C¹⁰ mbéilbhoidhedh etc. CC²¹¹ crochdha C²¹² -idh C¹³ seing C²¹⁴ sol P¹⁵ na n-C¹⁶ a C¹⁷ -dhe P¹⁸ Súanach HP¹⁹ -idh C²⁰ gabh ch. C², tug suacha lett H, gan á. P

²¹ imarca C. For this clause H has crotach .b. etc. P with a different
 order of words has ionann achd a bfuil o bhreithir anéas .dfer.

- ^{ab} Clúmh mo¹ mhatall do mbóil é . a Dhé nach faicidh² Áodh hí.
^{ab} Deargaidh siad magh dá matlaibh . damh le macraibh Liag leantair.
 Cía do bí ag mochól na maidre . san³ sgológ ag egige.
 1445 ^{ab} A measg m'ífach mibh ináirimthe . a chiabh na cleath ndathórdaidhí
^{ab} orm do áilbhinn seandánaighe . ina éilinn aibchóraighe⁴ .l.
 in Dall⁵.
^{ab} An gháoth gá⁶ mí is uaimheighe . mall ó bheinn⁷ Bhághaine
 tréan sreabhann síanaighe . ga leaghann ar lámhaine .l.
^{ab} Do-fineamh beart na búairechí . as teacht d'ímlaid aibhúainohl.

57. ⁶LÁRAG, don láróg, méid na lárige, na lárge, dona lárgeibh⁸, méid na láróg, iar¹⁰ lárge.

Domhnall Fárad fear mar Niall . cian feadh a láróg ó lár.
 Tá ghébhac ó long/Port Láirge . long/port béas bráighe¹¹ e breid.

Ladharg, don ladhairg, méid na ladhargi, na ladharga, dona ladhargaibh, méid na ladharg, iar ladharga.

58. ⁷AN GEAL DONN, don gheal donn, don gíl donn, [don ghiol donn C²], mac in gíl duinn, na gíl donna, dona gealaibh donna, meic¹² na ngeal ndonn, marbh¹³ na gila donna. don gheal donn .l, don donn gheal .l. leis ó nach cantar é.

An gheal donn¹⁴, don ghil duinn, mac na gile duinne, na geala donna, dona gealaibh donna, meic na ngeal ndonn, marbh¹⁵ na geala donna.

An donn gheal mar sin, 7 gach moladh don monadh sin.

1450 An úair re mbean donn í Bhrian don gheal donn ina dheirbhéair¹⁶

59. ¹¹BEAN SEANG, don mhná síng nó seing, mac na mná singe nó seinge, na mná seanga, dona¹⁸ mnáibh seanga, meic na mban seang, iar¹⁹ moá seanga.

Bean seang, bean teann, bean cheart, inann ghabhaid⁶.

Glés pinne²⁰ gère²¹ gloine . síngse símbse síubhláighe.²²
 Do ánaíthe líri luime . bláíthe círte cothruime.

¹ ma C	² bíac- C	³ an C ³ HP	⁴ aibchóirighthe C
⁵ am. C ²	⁶ ca C ³	⁷ bhinn C ³	⁸ am. HP
⁹ largibh C	¹⁰ glan C ³	¹¹ braide C	¹² mic C
¹³ fech C ¹	¹⁴ dbonn C	¹⁵ air C ²	
¹⁶ a. do canamain add. C ²	¹⁷ am. HP	¹⁸ don C	
¹⁹ buall C ³	²⁰ sphinde C ¹	²¹ ger C	
²² síubhl-e C ³			

60. **MIOND**, don mhinn¹ mé² an mhinn, na mind (ó churt), na mionna (ó chanamhain), dona minnaibh, mé³ na mionn², iar³ minna.

Mionn, gáol, saim, fiach (ort), [áon (an díale) P] inann ghabhaid⁴ uile⁵ acht canamhain⁶ ar⁶ illradh an ghaill⁷ uile⁸ 7 gan acht na minna 7 na fiacha [7 na saima P] ó chanamhain.⁹

¹Is na aithneon íor Síoda . gilla cuthminn óir orra.

Buidhean mháoth measgaí¹⁰ mhinna . gilla cáoch easbaig orra.

1455 Gu dtubhradh¹¹ dílghadh don dreim . ingnadh leinn mairbh¹² an mhind.

¹³Gibé¹³ as adhbhar d'féin Bhírra . minna um léim Almhan orra.

¹⁴Do chuirfeadh sé salt ar saill . an té do thsail mart an mhind

[c. adubrad gur é an mart mind bud .c. and C²]

¹⁵Cinnta suil chuire ar do gháoltaibh . fianta is bfuighe d'áostail iad.

¹⁶Ní námhaid do ghnáib na gáolta¹⁶ . ténaig tráth na háonta ann.

1460 A fiacha do dhí¹⁷ an dearc . ar teacht do íl Fiacha ort.

Gilla ánd ó léim an léim . aréir is féich¹⁸ a clon chéir¹⁹.

Doba²⁰ mhór cuid th'anma uadh . trágh nach saima dhuid an dán²¹.

[Only in P]

Ní héidir an ghuidhe ghnáth . tráth éigin nach feighe a fiach.

61. **TREN** (ón duine), don treón¹⁵, mé² an treón, dona trénaibh, mé³ na trén, iar³ threóna.

Trén, bél, én, gédh¹⁷, scén, lén, fér, mér, sgél, fén, inann ghabhaid¹⁸ acht na méra 7 na sgéla and¹⁹ do²⁰ chanamhain, 7 tug méra 7 sgéla lat²⁰. [iar threóna .i. ón cheillsin P].

²¹Gidh beag is do bhrigh bhar león²¹ gan need²² eóin a tír i Tbáil.

Is aithreach liom²³ gun an gheóidh²⁴ . m'fuit is m'feóil dá chinn do-chúaidh²⁵

1465 Méra mar íasciur²⁶ gut íluidh íasgfidh déra a cridhibh cáich²⁷.

[Only in H]

Béd ar treón do tárrachtain . do bréig deóir ón dérrachtuigh.

¹ mhionn C²P, mhiond H

² mion C

³ teachain C², tug . . lat H, gan P

⁴ iad HP

⁵⁻⁸ ag gáol 7 ag áon ar tollr- P

⁹ ag C²

¹⁰ measgaídh C

¹¹ dtubhr- C

¹² Gidh be C²

¹³ ghaolta C

¹⁴ feith C

¹⁵ chaith C

¹⁶ Dobada P

¹⁷ do dhan H

¹⁸ ébreon C²

¹⁹ gon C², tug . . lat H, gan P

²⁰ gegh C

²¹ iad H

²² ó C²P

²³ ganead C

²⁴ ganead C

²⁵ liom C, leam H

²⁶ gheogh C

²⁷ docháidh C²

²⁸ íasger H, íasger P

²⁹ íasgiur déra lughuibh óir P

[Only in P]

- Ní dhlig mé teann as mo thronn . as gearr gur lán é mon-dar.
 Ní chuir cairde ar eachdra Eóin . oíin na farrge ag teachda a tír
 Cuid dá chlúmh é oíin do an . ar teóid re huir mur fuasgladh.
 1470 Tina le Moire a haithne d'Eóin . d'áithle gach leóin oile fúair¹.
 Ní fúir an cClánuidh² 'sa cuid feóir . nágghuie a meóir bhuig d'Ú
 Bhriain.
 Trí mór a meóir éalámha . a ndéigh b'éra an farróna.

62. **SÉD** (búadha), don tseód³, don tséd⁴, méd an tseóid⁵,
 méd an tséda⁶, na seóid, na séda, dona sédaibh, méd na séd, iar⁷
 seóda 7 séda⁸.

Séd, tréd, téd .f., inand ghabhaid⁹.

- ^{ab}Do ghabh sind mar na séda . saí do chind a coimheda¹⁰.
 Fa Mhac Leóid na leasúth fionn . na treóid ón mheabhhláth gu mall
 [aibha doinnmhilla chráobh ecorr . do dhonn tábh geimlonaí Gall, P]
 1475 Ní fúair sin acht na séda . daidh¹¹ do chind a coimheda.

[Only in P]

Cosg ar chrú t'áisidh do fíd . an séd táraidh tá don treóid.
 Do Mhac Leóid do dhrochgabhadán . mur bhogthar teóid a tiompan
 Ní do thréd na trí bfeinnceadh . áinfeas nach bí a méd mhileadh.

63. **CEART**,¹² [don cheart C³]¹³, don chirt, méd an chirt,
 méd an cheirt, na cirt, na ceirt, dona¹⁴ certai¹⁵, méd na ceart,
 iar¹⁶ chirta.

Ceart, neart, cneas, seang, teann, inann ghabhaid¹⁸.

- ^{ab}Do-bhir taradh re lá as lucht . an talumb aia fa a¹⁷ nirt
^{ab}acht barr na cráobh do-chí a deare . ri¹⁸ seart noch a chláon don ohirt.
 1480 ^aÓ nirt pámhad . ar h'icht cáng a Thighearna.
 Gan locht cuma¹⁹ ar chraibh Naiaí²⁰ . truma a²¹ táobh truma a²²
 cneisi²³
 cris²⁴ mar sois²⁵ budh²⁶ dir²⁷ dhisil . na crisi²⁸ ois²⁹ díl deisil.
 aNí bhí³⁰ rian ar do³¹ ráda . ar tí thinn no ibeagmhála³².

¹ fúar MS.	⁹ cClánuidh MS.	⁸ seod bhúadha C
⁴ sed C	⁴ seoid	⁶ séda
⁷ brond C, tug . . lat H, gan P		⁸ séda 7 seoda C
⁹ garb- C ³ , iait H	¹⁰ geomheda C ³	¹¹ uairb C ³ H
¹² Cneas HP	¹³ add. C ³ over line	¹⁴ don C
¹⁵ meabhlaig C ³ , fech chaisa H, gan ch. P		¹⁶ lat H
¹⁷ am. C	¹⁸ righ C	¹⁹ cuma P
²⁰ sic P, cneisi cel.	²¹ críos C ³ P, críos H	²² noisi C ³
²³ bhá C	²⁴ am. C, dios add in marg. C ³	²⁵ sin C ³ H
²⁶ sic H, crisi cel.	²⁷ uil C ³	²⁸ Na bí P
²⁹ a P	³⁰ t t C, na t C ³	

[Only in P]

Dath a oibní uile mur áol . achd Áodh Buidhe ris do rádh.
 Ga seadh díon an oheirt an céidéal . ceilt do fíor ní b'éidear air.
 1485 Ní bhiadh ó oheirt an ceinne . an deare do iarr Áithne.

64. **CRÓCH**, don chróch, méd an chróich, ¹méd an chróigh, na cróich¹, na cróigh, dona cróchaib, méd na cróch, bna² chrócha.

Cróch, [cách P], lóch (dhunt³), fiach (ón eón), ⁴Míach (ón ainm⁴), inann ghabhaid⁵. [conách mur sin más fíor P].

Dá mbeadh feóil ar a dhó dhíbh . ní mó⁶ na⁷ dhá mhíe eóin fiaigh.
⁸Do-betar⁸ déal cáomh don chróch . ar lóch na gcráobh rádh don
 fráoch.

⁹Táth a chind re colainé Mhíalgh . gemadh dóthrucht⁹ le a⁹
 dbeirbháir.

[Only in P]

An dó dhambuibh ceilt an chróigh . beirte móil amblaidh iat féin.

65. **FEAR**, d'fir, mac fir, fir¹, d'féaraib, meic¹⁰ fear, meall¹¹ fíra.

Fear, breac, cesp, nead, peann¹², feall¹³ (an tráth is .f. aráon)¹⁴, meall, geall (in áir nach persain¹⁴), coann, peall .f., sean, beag, mear, gearr, ¹⁵inann ghabhaid¹⁵ acht na ceithre focail¹⁷ déighencha do .b.¹⁸ ó cheill in mbolta¹⁶. [geal P].

1490 Doilgh olghidh gach fír óig . na sin d'olghidh ní hurchóid.

[Only in P]

Fían Eachdgha sul tig do thonnuibh . níd eaita a cooruibh a cearbh.
 An lámh do cuirthi lam oheann . as crádh leam go bhfuighthi a
 bhfioll.

Ó tá sloth a ngioll re gleó . an bhfioll leó dá oheann achd clú.

66. **GLEAND**, don glionn, don ghland, méd an ghleanna, na gleanna, dona gleannaib, méd na ngleann, iar¹⁹ ghleanna.

¹⁻³ om. C

² cuir C², iat H, gan P

³ doir C³, dhuid H

⁴ o ainm an duine P

⁵ iat H

⁶ altered to air mho C⁶

⁷ † C⁷, no P

⁸ Dobhertha C

⁹ om. C

¹⁰ mic C

¹¹ marb HP

¹² fer. add. HP

¹³ fer. add. P

¹⁴ persa CP

¹⁵⁻¹⁸ o cheill mbolta na geithre tuand ghabaid etc. C¹⁵P

¹⁶ iat H

¹⁷ damnaide H

¹⁸ beith C

¹⁹ siobhlagh C¹⁹, gan P

¹Gleann, slabh, inand ghabhaid acht² na gleanta 7 na sléibhtí ^{bc}acu teis^{bc} ó chanambain, [méd an tsliabha an ceart, 7 do-nítheas méd an tsléibhe P], 7 mar ghabhaid.

^aGrádh d'fíadhbgleanntaibh nír dhír dháib . fín íar n-íarleanntaib^g
d'fagháil.

1495 ^aBriadh damh binn ag búrach . úrach glan a nglinn⁴ ghrianach.
Luin^g dubha Ghlinne na nGeat . binne íad íar t-umha a n-éideacht l.
Meiréon a ngleanntaibh na Goill . re seabhcaibh Cheineóil Chonail.
^{ab}Atá ríamh do ghleanntaibh garbha . mian ag seabhcaibh Bhanbha
Briain.

^{ab}A chuid ar Bléibh úair Ealpa . íad do cheim^g gach culdeachta.
1500 ^{ab}Aithnidh damh tír nabudh tréighe⁷ . ar mhagh mhín^g a sléibhtí sin.
^{ab}Gort ar Bléibh úir Eóghaire . do tháir^g béim do bhúanolghe.

[*Not in CC*]

^bIól a nglinn dáibh na deacair . rind deataigh cháil mar chaithir.
^bLela do freagar sind gach snaidhm . gu gairm dhreagain os glinn guirm.
Ga úmáin a teand re sléibhtíbh . dimbaid leam mar¹⁰ léigthe leó.
1505 ^aGé táol a ngleanntaibh do chrá Cuirc . ní tú mbealltair don mbealltair.
^aNí fuidh duine dhíobh re ndámh . do íol Táil na suidhe ar sléibh.

67. **PORT**, don phurt, méd an phurt, na puirt, dona portaibh, méd na port, íar¹¹ phurta¹².

Port, folt, gort, corp, olc^a, rosc, ros, lon, spor, agor (ó dhá chéill)¹³, cnoc, lot, sop, broc, lorg (ón tslícht), agolb .f., ord (ó dhá¹⁴ chéill), [tor, bord HP], ^{ab}cor (an eich¹⁵) .c.¹⁶, (car an eich¹⁶ .l.)^b, fonn, inann ghabhaid, gach ainn dhíbh ag dul¹⁷ a n-úr ar a thuillreim¹⁸ úathaidh 7 ar a thoithughadh.^a

[*Only in P*]

Core, Lore, torc, dos, boc, col, bonn, Conn, corn, colbh, dorn, sorn, soc, poll, dolbh, Bodhbh, rodhb, rop, dona mur sin más fíor¹⁹.

^{ab}Na coin na gar ía na gadhair . ar²⁰ car in doimh dalaigh²¹ éing l.
^aCurais ós chuilt²² na ríghna . d'íre bhuntais fuil²³ órdha.

¹ For this paragraph H has na gleanta do canamain 7 mar sin sin.
slab a brathair indeane

² am. C

³ ar íarleanntaib C

⁴ i ghlinn C

⁵ Eón HP

⁶ cheind C

⁷ tréic C, treigte C²

⁸ mún C²

⁹ thuir C²

¹⁰ a P

¹¹ gearr C², bris H, gas P

¹² fputa CC²

¹³ o thri ciallaibh P

¹⁴ ón dá H

¹⁵ eith C

¹⁶ l. C

¹⁷ dol C²

¹⁸ thuillreim C

¹⁹ Space for citations left blank in H.

²⁰ ag C²

²¹ -aidh C

²² cuil C²P

²³ uil C

*Imdha¹ ar do ngur cháomh² chomhdhean . conghland don Dubh
áior Sáighleand.

[*Only in P*]

1510 Teaghlach glan in gealBhuird³ Chruinn . tar tuinn go Magh seanLuing
ghm.

Maig atá a courp na cumbadh . re hochd na lá ag leabhruhadh.
Fíltear sgatha don fult fionn . gur lachd do mhionn chaitha a cheann.
Ni rug ós chláirhaigh an colg . an roddh na fíechuibh tag Tadhg.

68. **PART**, don phort, méid an phoirt, na poirt, dona partaib,
méid na part, iar⁴ phorta.

Part, falt, gart, rasg, ras, ar, [rap P], inann ghabhaid⁵, *gach
aonm díbh ag dul⁶ a n-onn ar a thuillréim⁷ úathaidh⁸ 7 ar a
thothluhadh⁹.

*Do-ní an^b damh fa beannaibh bó . d'ar san ló carraig¹⁰ a fíú.

(Treisi don oibriughadh¹¹ and sin^{bc} iná don tuillréim¹⁰).^a

1515 *Bídhgaidh bean ar nach bí falt . ó'dchí san ghart fear gu bfolt .c.¹

*Bídhgaidh bean ar nach bí folt . ó'dchí san ghort fear gu bfalt.
lochtiach.

[*Not in CC¹*]

Doirt an oirbhíre tar¹² aia . a choillbhíle phoirt Pharrthais.

Áit éisig a moigh mhínOiligh . fearg a boir¹³ ar íadhoighibh.

Ras ar nach fóil dimdha¹⁴ ag Dia . imda troigh as go bladia.

1520 *Gé mór eaná do chuir na rap . ní fóil cat nach mó ná an mhuc.

*Ní fóile¹⁵ bas arbd bas ríoghpa . loma cas fóilt an iarla.

69. **CRODH**, cradh,¹⁶ don chruadh aca araon, méid an
chruidh, na cruidh, dona crodhaibh, dona cradhaib, méid na crodh,
méid na cradh, iar¹⁶ chruidha.

Crodh cradh, cladh clodh, gal gol (ón ghul), sor sar, coll call,
log lag, ¹⁷coig calg¹⁷, boig balg, (in duine 7 an ghabhann), clag
clog, cor car (in tsíl 7 na bfiach 7 na sligheadh 7 fuaras [más
fíor P] 7 atá orum), inann ghabhaid¹⁸, omh¹⁹, cor (an eich¹⁰) mar
gach bfocal atá²⁰ a n-onn díbh, (amh²¹, car an eich¹⁰ i araon).

²²Guis bhan²¹ gach n-ená²³ orthaib . 'a gan gal émhá ag Eóghonchaibh

²⁴Luatbí dhó ag dol na choide . ná bó tar chiodh combroinde.

¹ Imgha C

² cháol P

³ gearr C¹, bris H, gan P

⁴ iatt H, iad P

⁵ dol C²

⁶ thulreim C

⁷ om. C

⁸ carraidh C

⁹ oibriudhad C

¹⁰ tulreim C

¹¹ thar H

¹² oir P

¹³ danga H

¹⁴ fóile P

¹⁵ Cradh crodh C, Coll call HP

¹⁶ dáil C², bris (gan) chulla HP

¹⁷⁻¹⁸ clog clag C

¹⁹ iatt H

²⁰ eith C

²¹ da bfuil H

²² Gul bas C

²³ énis C²

Imdha¹ gué a ngabh² an tuirraí³ . ané le gal do-ghénuisní.

1525 *Méin gholl tar an ngéim roimhe . a ngéim an doimh dhamhdhaire⁴ .l.
(mana⁵ bfuil in dénamh chuici.)

*Ní thug⁶ mar char ion d'oirrecht . a⁷ nír ghabh sian a slánoghacht.
*A mbí am omhcholainn d'feóil uimh . fuin a eóia ghormcholainn
ghúl [J. C⁸]

Feóil omh, don feóil oimh, méd na feóla oimhe, na feóla omha, [7 mar sin síos C²P], a phearsa lóir [féin C¹] innsaigheas gach moladh.

[Not in CC¹]

Fáidh na clag dho-chluinnimé . do-rad dáib an doinindé.

70. **CUR** (an tsíl), don chur, méd an chur, méd an chora, na cuir, na cora, dona coruib, méd na cur, méd na cor, déna⁸ cora.

Cur [an tsíl C¹], gul, sgur (na hoibre), sgris, alis⁹, fis, lis, trisg¹⁰, inann ghabhaid⁹.

*Draí na anáir ris ga rádh . fagháil fíe ó neól¹⁰ do neól¹⁰.

1530 Gá alighe ar neamh le seaca . fear foann an tlighe thusa.

*Ag gabháil lín ar a lucht . do bhris ar anáil t'adharc¹¹.

*Na lín aga línadh . do phis¹² is do phóear.

*Cur ris a Dhé dob ard an anobair . gur thughadair¹³ é le baig fíe
nír ibheadair

*Doras lín geal do gharidha . seaf ris da gach ridhamhna.

1535 *Dar lat as¹⁴ agian sgris an clodheamh . no as¹⁵ adiall do bhris
d'olghean é.

[Not in CC¹]

Do theand ar an¹⁶ ngáir ngola¹⁷ . cend t'fogha a láim an leagha.

*Éire ar dermad ag Dál Cais . ná dedlad¹⁸ risin fáí fíe.

71. **SIC**, don tuc, méd an tseaca, na seaca¹⁹, dona²⁰ seacaibh, ^bméd na sic^b, méd na seac, féch²¹ tseaca.

Sioc²², snbh, fídh, fídh, crimh, midh, bith (acht gan ilradh aige), *ith, cnth, rith²³, cin .f., bir, cris, ichd (ó dhá²⁴ chéill), bricht (drúadh²⁴), blicht, slícht, richt²⁵, linn (ón digh), inand [iat HP]

¹ Imgha C

² ngabh C

³ toirai C¹

⁴ dhambaire C

⁵ muas C³ mun P

⁶ thig P

⁷ om. P

⁸ gan P

⁹ iad HP

¹⁰ neol C¹

¹¹ tadhart C

¹² pis C, fpis C¹

¹³ thadhadoir C

¹⁴ a C

¹⁵ om. C

¹⁶ a H

¹⁷ ghola P

¹⁸ deglad H

¹⁹ seac C

²⁰ don C

²¹ siobhlágh C¹, dena H, gan P

²² sío C

²³ ón da H

²⁴ .gh C

acht canamhain ag na ceithre certaibh¹ déidheancha² [díobh C]³,
sic, rith, cin, bir, mar sin. [ciot HP].

^{ab} Neach nach⁴ tréig báire na bheatha, téid beatha as⁵ sáimhe seocha.

^{ab} Dob áil t'fearann d'folach ort, ag tobhach cheannann Connacht.

1540 Clóain a comhair na ceannann⁶, fearann⁷ dolaidh éair⁸ m'anam.

Dá ndeach sin ar bhullibh beannann, tuillidh sibh bhar fearann féin.

^a Tír ina b'fear b'licht céadagh, b'richt déadadh⁹ aga dídean.

^{ab} Fágghaidh braen do bhricht neimhe, a'licht a' léighi ar taobh thighe.

^a Ar súdhe éluagh¹⁰ Chabha um chin, tana fídh ó bhéain a mbear.

1545 ^a Ní bí a tocht re¹¹ teachta a' éluagh, gan bhéain amhtha do ghort
gháidh.

^{ab} Níir chóir sin acht clá 7 ceatha, lá rígh na beatha do brath.

[Not in CC²]

Pib¹² dharach mun¹³ leas nar¹⁴ lomán, ná¹⁵ dabbach chreasa
ndonribhán ndhúth.

^a Do-chí ord buailte na mbear, do-chí croich chéada an Choimdeadh.

[Only in P]

^a Dobudh lór lé féin a fídh, bean aréir agus ná ar uríobh.

1550 Tena ag téghadh na mcala, ag déanadh meadha d'eas abha.

Ceó an bheatha ní bán a rath, déal an chlath reatha na ríoth.

Néil ceatha do bhí ós Bhanbha, na beatha ar tí madhma amach.

Ga greann na maidheaca ríom, dá cheann sinneohda Éireann.

Dobudh lór láoidhe gearra, d'ól leanna chráobhe Cunga.

1555 Ní aleachda cáola cóig róid, na cóig Áodha ar tteachda atáid.

72. **LUCHT**,¹⁶ don lucht, méd an lochta, na lochta, dona
lochtaib, méd na lucht, méd na locht, féch¹⁷ lochta.

Lucht, ucht¹⁸, suth, gruth, bruth, las, bun, cruth, sruth, guth,
inann ghabhaid¹⁹ acht canamhain ag na ceithre ceartaib¹⁹ déidh-
eancha dhúb²⁰.

^a Sin ag loighe ar in lucht romhainn, lucht oile orainn san taigh²¹.

Airm²² chorra a taobh thigearna, nár tháom lochta leanmhna.

Téid a²³ ngóire ghothann ngian²⁴, do²⁵ chroidhe a cohall chumhadh.

¹ hanmandaih H

² deigheancha CC²H

³ .c. canamhain ag gach focal ga t'ig canamhain díobh P

⁴ na C

⁵ a C

⁶ mo cheann H

⁷ d'fearann C²P

⁸ fuair C²

⁹ draigh C

¹⁰ slaidh C

¹¹ ga C², go P

¹² Pib corr. in marg to Síl H, Pib P

¹³ don P

¹⁴ nach P

¹⁵ no P

¹⁶ Las HP

¹⁷ treig C², tug losa leat H, gan L P

¹⁸ sm. H, iad P

¹⁹ hanmaenibh P

²⁰ úir C²

²¹ Arm HP

²² sm. C

²³ glan CC²

²⁴ mo C²P

*Neach nach lig a ghruin don ghruith . suth a chruith ní théid na
thesch¹

[*Only in P*]

1560 Ceilidh gotha gearg um ghlaislín . fearg an tarotha fairslog fúair.²

73. **BALL**,³ don bhall, méid an bhoill, na boill, dona ballaib, méid na mball, iar⁴ bhalla.

Ball, bann⁵, mall, cam, rann, (carad⁶), slad, Blad⁶, gad, glan, clamh⁷, lag⁸, gal (gréine), inann ghabhaid⁷.

*Feacadh gud⁹ bharr bachallbhuidhe⁹ . ós bhall leacan leathanghile.

Mé ag tocht¹⁰ fa fáobhar óm¹¹ oide . oic an báoghal slóide sinn .l.

*Fer dána a ndéaghadh a gloid . mar thig¹² mé minic tháinig¹².

*Fogas¹³ gáol an ghoill gréine . don bhráon téine a Moigh Mháighe¹³ .c.

1565 *Guth dod trilis loig ní¹⁴ leam . is iris ghoid um ghaineamh.

*Ag súr an fearaion ní an . cradh fa Dhún Geannair ón ghol .l.¹⁵

*Ní bhí ag sruth an tan tince¹⁶ . guth ón ghal achi guth ocht¹⁶ .c.

[*Not in CC²*]

Ó¹⁷ dom foadadh bé na rand . trosgad na mball as é as ferr.

*Gébhaidh Sionann re Stól mBlóid . ionann ar dhion do Dhlamaid.

74. **DALL**,¹⁸ don dull, don doil, mac an doill, na doill, dona dailaib, meic na ndall, féch¹⁹ dhulla 7 dholla.

Dall [fer. HP], Gall, Flann, damh, crand, rand (dúaine²¹), inand ghabhaid²² *acht an cédchert²³ do .b. dá n-umarcaidh²⁴.

1570 *Dar lat is Gollí d'féoil ta d'fúil . mac Seóia choim cuna²⁵ chliabhain²⁶.

[*Only in P*]

Uaigneas a ttoigh fion Fearghail . ó leamhuin doimh áng tiobhlaigh.

Do chuir don chroinne an chíogha . ionna díona um fúil Ébba.

Fir Chonnachd ní lugha leam . do-c[h]onnarc dumba díleann.

¹ thea C

² fúair P

³ Rand H, Rann P

⁴ glan C², dena randa H, gan runna P

⁵ caradh C

⁶ blad C, om. H

⁷ uile H, iad P

⁸ guth C, ga P

⁹ mbachall mbuidhe C

¹⁰ ac teocht C², ar ttocht P

¹¹ omb C

¹² ta C²

¹³ meinic tánuig P

¹⁴ Fogas P

¹⁵ maide C², mháighi P

¹⁶ ní C²

¹⁷ on ghal .l. 7 ní on ghal P

¹⁸ tigfa C², tiocfa P

¹⁹ Gall HP

²⁰ seol C², marb Gh. H, gan Gh. P

²¹ dúine C, on dán H, om. P

²² iat H, iad P

²³ na céd chert C, dall P

²⁴ gana C², is a P

²⁵ chliabhain C, cliabh- C²

75. **REÓDH**,¹ don riúdh, don reódh, méd an riúdh, méd an reódh, na riúdh, na reóidh, dona reódhaibh, méd na reódh, féch² núdha 7 reódha.

Reódh, ceól, seól, néull³, cúas, cúach, brúach, inann ghabhaid⁴ acht gort co n-úathad 7 coll co n-úathad ar thaibhréim úathaid⁵ 7 ar ainm illraidhe⁶ an dá ainm dhéidheancha⁷ ^abrat, leabhar a chosmaí⁸, don bhrut 7 don bhrot acu, 7 don hubhar 7 don leabhar, mar sin ghabhaid⁹. féch nélla¹⁰ 7 na nélla¹⁰ .i., brúagh .i., cúadh¹¹ .i. acht ón chúadh¹¹ bainne atá in mhaidean ag riúdh .i., ag reódh as .c. ann¹².

^aSáner breac a mbrúagh¹³ n-inbhir¹³, le himlíbh leac n-úar
n-eighridh¹⁴ .i.

1575 ^aNí rach d'iarraidh¹⁵ leisde an laich¹⁶ a dhaloe fa dhiamhair mbrúioh.¹⁷
Maighre geal os lione ar lúh . do bhrúoh Finne do bhean bhláth.
Ní téd teasbaigh ní téd riúidh . ar n-easbaidh chitúil acht ég Eó.n.
^aGusan dreagan ó Dhúu Leódha . leagar uagh a osóim ag¹⁸ cruil .i.
Inad taibh gach Breanaigh¹⁹ bhláth . a leabthaibh éanáth chaoil in
chúioh.²⁰

1580 ^aFrith fheadh le combachtaibh cúaigh . a n-úair íolachtaidh²¹ bfeas
bhFáil .i.²²

^améd an chúaigh .i.²³ acht ón chúadh²⁴ bainne 7 as .c. mód an bhrúaigh ó nach fuid brúagh²⁵ ann.²⁶

^aBuione²⁷ rabbarta sí Conaill . críathar meala a meadhón chúis.
Na agra²⁷ meimhe tarla²⁸ ar túr²⁹ . teine a crúa don Bhanbha ab háa.

[Only in P]

Fine Thúatbail le clann Chéin . bile a Críachuia na ccrann míúil
as eistreadha³⁰ maighre mhóir . slóigh cleitghesla bhandhbhe ó mBríúla.
Gérbh lomdha dá fhearaibh agéil . do légh Uobhrm a ndesghaidh drúadh.

1585 Fuair a ghoim³¹ fa cheann an chúaigh . ní fearr dá bíúair soim a sídh.

¹ -gh *passim* P

² gan P

³ néil H, néil P

⁴ íat H

⁵ úaithe C

⁶ illreaghtí H, follreidh P

⁷ dbeighnach H, an chéaigh 7 an bhrúaigh P

⁸ gcosm- C²

⁹ 7 mar ghabhas C²; *for* brat etc. P has 7 gurab é don bhrot 7 don bhrut atá aige so brat 7 gurab é don neoll 7 don niöll atá aige so néil.

¹⁰ néla C

¹¹ -gh C²P

¹² a brúadh C

¹³ inbhir CP

¹⁴ eighridh C²P

¹⁵ diaraidh C

¹⁶ ailaich C

¹⁷ mbrúich C, mbrúach P

¹⁸ a CP

¹⁹ breathnaigh C

²⁰ an céaich C², a cúich H

²¹ íolachtaigh C², -uig P

²² .c. P

²³ 7 adubhradh med an chéaigh P

²⁴ chuagh C²P

²⁵ brúadh C

²⁶ Bainne C

²⁷ griss H, gris P

²⁸ tarla C, tharla H

²⁹ ar dtús C², a thús H

³⁰ -gha P

³¹ ghoin P

A mbarr chleath bhrúgh bháinSionna . do thúir neach a néanna.
Beas bhroít úaine a n-úicheaduibh . na hoigh úaibhsí imdhigibh.
An cuoc adrochuir an damh . sadh¹ othair fa bhrot na bhun
I. ón bhéria.

Congbaidh² os Tealaigh an Triúir . foghlaidh níúil ar fearuibh cóil.

76. ³BÍADH, don bhiúdh, don bhiadh, méd an bhídh, na bídh, dona bíadhaibh méd na mbíadh, ith⁴ bíadha 7 bíúdha.

Bíadh, triar inann ⁵ghabhaid, acht nach .c. don triúr ón chéill sin ná marbh triúra. trian a chosmail⁶, don trian, méd an trin, méd an treana, na trin, na treana, dona trianaib, dona treanaib, méd na dtrian, méd na trean, iar thriana 7 threana, inann ghabhaid acht mar sin⁷.

1590 Dar lat⁸ ní chluineann clúas ceól . anúas ní fuigheam a íóil
ní theid glas do ghothaibh éa . ní mhothaigh béal blas ar⁹ bhiúdh.

¹⁰Déna ragha³ na trí dtrean . a tí Dala fa dbeireadh.

¹¹Ar ní is ísle ní feacta . na trí trin¹² in túscearta.

¹³Rí arna bhreith an toirrebes¹⁴ trianaoh . is oirrebes¹⁵ bheith riarach ría.

(inann 7 dona trianaib do bheith .c.)

¹⁶Is tú an láogh trianaoh¹⁷ dár tánaidh . cáor do mhianach Ádhaimb íbh.

1595 Ní bí¹⁸ acht trian an tréip choicil . ag tíar dh'féin na haboirte .I.

Rí nimbe¹⁹ na thri treanaibh . gu tí um chridhe a chreideamhain.

[Only in H]

Re fedh an áentrín eile . ad bíantír gheal ghainmeighi.

Mac Dé na thri trí(anaibh)²⁰ . an é as tí dá-íribh.

Gé dho-ní an chalansso cion . m'anansso d'Fír na Trí Trean.

77. ¹⁶CENÉL, don¹⁷ chenél, don cheiniúl, méd an cheiniúl, méd an cheiníl, méd an cheinéil, méd an cheinél, na ceiniúl, na ceiníl, na ceinéil, na ceinéla, dona ceinélaib, méd na ceinél, féch¹⁸ cheinéla 7 cheiniúla.

Ceinél, muinél, Míchél inann, acht don cheiniúl¹⁹ 7 mar ghabhus,²⁰ 7 nach .c.²¹ ílradh ag Míchél²².

1600 Réim deighéil a ndáidh a chuir . a críaidh cheiníl a chosmuil.

¹ ragh P

² Congmh² P

³ om. P

⁴ iarr H

⁵⁻⁶ 7 bíadh acht don bhiudh 7 med an trean 7 mar ghabhaid H

⁷ gcosm- C³

⁸ let C³

⁹ do C³

¹⁰ radha CC³

¹¹ trisi C

¹² is C

¹³ láodh trinach C

¹⁴ Gan H

¹⁵ nimhe C

¹⁶ illeg.

¹⁷ om. P

¹⁸ do C

¹⁹ dena C³, iar H

²⁰ gan H

²¹ Here follows in CC³ the paradigm of Ceineól, and ex. 1600 comes after 1602. H has two sections as above.

78. ¹CEINEÓL, don cheiniúl, don cheineól, méd an cheiniúil, méd an cheiníl, méd an cheineóil, méd an cheineól, na ceiniúil, na ceiníl, na ceineóil, na ceineóla dona ceineólaib, méd na ceineól, féch² cheineóla 7 cheiniúla.

Ceineól, Micheól inann iad, acht don cheiniúl 7 mar ghabhus, 7 gan³ illradh ag Micheól.

Mairg in úair do-cluindtír ceól . nach smúain ar mhuindtír Mhícheól.

⁴Atá ag Micheól meadbaí bhinn . us mícheól d'fearaib lírin.

[Only in H]

Ag sgeradh re Ceineól Cais . neimeól anadh na a-égmaí.

Gu d lím an lá fa deóidh⁵ . m'áireamh do mhuinntir Mhícheóil.

79. ⁶DUINE, don duine, mac an duine, na daíne, dona daíneibh, meic⁷ na ndaíne, marbh⁸ dhaine. duine daíneach cóir.

1605 Ainfead ga méd milleata . ré⁹ tréd ndaíneadh¹⁰ ndeórata .l.

Tug í Dróna a ndíth daíneadh¹¹ . córa an crích do chomhaidheamh .l.

D'fáil chéche¹² do ceannghadh mhé . is dearbhadh díthi¹³ daíne .c.

80. ¹⁴GILLA, don ghilla, mac an gbillae¹⁵, mac an ghille, na gillae, na gille, dona gillaib, meic¹⁶ na ngilla, marbh¹⁷ ghilla, 7 do-rindeadh dona gillibh 7 adeirtheas nach .c.¹⁸ hé.

Gilla, madra, inann ghabhaid, acht an mhéd as cáol don ghilla. dona madraibh .l. guin do rind ris, gilla mar sin.

Cuire meadha lme gá¹⁹ a-ibhe . gille gheala ag fighe²⁰ a bfoit.

Ní chuir neach do linnidh lile . re ngillib each an airdrigh .l.

1610 Gnimh do gregh mbras gá²¹ mbronnadh . ag donnadh bhas ngeal ngilladh .l.²²

A mbrógaib gilla 7 gregh . do thógaib fear Síada an sibh .c.

[Rí Gaoidheal reama gillibh . ar each cuachmhar céimlingidh .l.]²³

81. ²⁴GA, don gha, méd an gha, na ga, na gae, na gai²⁵, na gáe²⁶, dona gaibh²⁷, [dona gaebh dona gaibh C²⁸], méd na

¹ om. P

² meabhr. C², iar H

³ nach .c. C²

⁴ deoigh H

⁵ om. HP

⁶ mac C

⁷ gradh- C²

⁸ le C²

⁹ ndaoine C²

¹⁰ ar díth daoine C²

¹¹ chéithe C, cíocha C²

¹² dítha C²

¹³ ghiolla C²

¹⁴ mic C

¹⁵ foad C²

¹⁶ om. C

¹⁷ da C²

¹⁸ sídhe CC²

¹⁹ Gilla bríge add C

²⁰ add. in upper marg. C²

²¹ om. H; for the first par. P has: Ga gai don gha don ghái méd an gha méd an ghái na ga na gai na gáol na gáe na gáoithe na gáethe dona gáoihb don[a] gáebh dona gáibh dona gáoihibh dona gáethibh méd na ngáoitheagh méd na ngáetheagh méd na nga méd na ngai bris gháoithe 7 gháethe 7 ghó.

²² gaoi C²

²³ gáí C²

²⁴ gaibh C, gaoibh C²

nga, bris ghó, na gáithe, na gaethe, dona gáithibh, dona gáethibh, méd na ngáitheadh, méd na ngaetheadh, bris gaithe¹ 7 gaethe [leis aigi ó chanamhain C²].

Ga gáe³, inann ghabhaid acht uathadh lethan agin gha⁴ 7 na ga 7 méd na nga aige leis⁵ d'imarcaidh⁶, inand illradh cirt 7 canamhna dhóib⁷ ó sin síis.⁸

Do-riinn an lian aitreabh dhe . mar a taitneadh grán ré gai⁹

linter ar n-ochta dhóin¹⁰ de . te a úir¹¹ in¹² corra a cnai¹³.

Nó gu súighe¹⁴ an ghúla a gó¹⁵ . bó fa Shliabh mBúire ní bhía.

82. ¹⁶LÁ, don ló, méd an lée, méd an láí, na lée, na láí, dona láibh, dona láebh, dona láibh, méd na lá, íar¹⁷ lóa, na láithe, na láethe¹⁸, dona láithibh, dona láethibh¹⁹, méd na láitheadh²⁰, méd na láetheadh²¹, íar²² láithe²³ 7 láethe²⁴ [aige²⁵ ó chanamhain C²] ‘mar sin ghabhus²⁶.

Lá té, don ló the, méd an láí méd an lée²⁷ the, na láoi na lée thee²⁸ as .c. ann, 7 gach ainm illraidh dhíbh mar sin, acht lomadh ar chuid eile²⁹ díb, íar³⁰ lóo téo³¹ as .c. ann.

Lá te, deoch the, inann ghabhaid³², achd deoch do .b. [7 gurab é méd na dighe tee as .c. ann P]

1615 Mairg síá a corp na cumbadh . ré lucht na lá ag leabhrughadh.

83. ³³CNÚ, don chnai, méd na cnó, [na cnó C³P], nac na, na cnai³⁴, dona cnoibh, dona cnaibh, méd na cnó, bris³⁵ chnú.

Feadha áille Aird na Cnó . do ló Thaidhg Chláire gan ohnú.

84. ³⁶BRÓ, don bhróin, méd na brón, na bróinte, dona bróintibh, méd na mbróinteadh, méd na mbrón, íar³⁷ bhróinte. bró, brá inann ghabhaid³⁸, cirt ar a comhair aca.

Do-ghelbheadh³⁹ th'athair grán glan . ar chlachaibh brán do bhreacadh.

¹ caith ghaoithi C³

² gai P

³ aigi so ga P

⁴ lea C, om. P

⁵ da niomarc² P

⁶ ghae C³

⁷ arnocht adhuia C, arnocht dula C², anochda dhóinn P

⁸ huir P

⁹ as C³, sas P

¹⁰ cnac C³

¹¹ súidhe CC³P

¹² ghó C

¹³ om. H

¹⁴ fech C³, íarr P

¹⁵ laithe C

¹⁶ laithibh C

¹⁷ laitheadh C, laoitheadh C², laitheagh P

¹⁸ láetheadh C

¹⁹ íarr P

²⁰ láithe CP, laoithe C²

²¹ láei C

²² láithe C, lá 7 lá te ionann iad na láoi thee P

²³ léch P

²⁴ thee CC³

²⁵ iad P

²⁶ cnac C³

²⁷ íth C³, gan P

²⁸ om. H

²⁹ gan P

³⁰ iad P

³¹ Do ghébhadh P

85. ¹**DRAÍ**, don draídh², mac an drúadh, na draídhe, dona draídhíbh³, meic⁴ na ndraítheadh⁵, meic⁴ na ndrúadh, marbh⁶ dhraídhe [7 draíthe C²], na draíthe⁷, dona draíthibh, meic⁴ na ndraítheadh, [diol draíthe C²] ⁸aige leis ó chanamhain⁹.

Draí saí, daí, ¹⁰inann ghabhaid¹¹ [do chanamhain atá, .th. órrtha P].

Sgéla damh seólais an saí . [mo rélla glan eólais é C²P]

[*Only in P*]

Bea do ghabh deilbh ó dhráoidhibh . t'fear láoidhibh a mbeir bháoghail.

1620 Tolcha corra Cháuille an Drúadh . as áighe¹² orra an t-ionnár.
Ní ar sgáileadh a sgabal n-óir . do-chóidh cagar¹³ dráoidheadh dháibh.

Atá gné ar nach dáoi an dáoi rúadh . náoi dhúadh é 7 dáoi re dán.

86. ¹**BÓ**, don bhoin, méd na bó, na ba, na bai¹¹, dona búaihbh, méd na mbó, iar¹² bhú.

Tír nár ghabh sneachts go se . bleachts a baí¹¹

fa buidheach deaghnúadha dhi . ceannrúadha a cnaí.¹³

Táraidh¹⁴ dona collaibh chlú . bronaidh¹⁵ bhú a cánaidh na cnó.

87. ¹**CRÓ** (an eich¹⁶), don chrú, méd an chraí, na craí¹⁷, na craíthe, dona craíbh¹⁸, dona craíthibh, méd na craicadh, méd na craítheadh¹⁹, méd na cró, tug chrúa 7 chraíthe lat²⁰. gach inadh a teagaimh²¹ dá^c ghuthaidhe dá chéile and²² gu gearr as .c. é, gach inadh a bfuil²³ tinne ann²³ do chanamhain atá.

Cró (an eich), cró (ón chroaigheacht), cró (cáolaigh), inann ghabhaid, Cró (Cuinn) mar sin acht gan²⁴ illradh aige.

1625 Slicht a caithme um Chrúachain Aí . craí d'aithle a núachair ané.

Do-seich dó²⁵ ó dubhSagairbh²⁶ . cu oró an eich a uireasbaidh.

A námba do bháoi²⁷ gan bhoia . acht craí lána do láoghaibh²⁸ .i. fa dhó.

¹ om. H

² draí C

³ draíthibh C

⁴ mic C

⁵ ndraítheadh C

⁶ air C, gan P

⁷ draídhthe C

⁸ .c. ó canamh- nile C²

⁹ áoidhe P

¹⁰ cogar P

¹¹ bac C²

¹² bron C², gan P

¹³ cnae C²; in P the quatrain is: Tír nar cheit deaghnúadha dhi . ceannrúadha a cnaí | tír nar lean sneachda go se . as bleachda bai.

¹⁴ Táraidh C, Táraidh C²

¹⁵ bron C

¹⁶ eith C

¹⁷ craíbh C²

¹⁸ craíthibh

¹⁹ crítheadh C

²⁰ lat C², gan chrúa gan chraíthe P

²¹ tteagmhuid P

²² om. C

²³ .th. ar deireadh na ceart sin P

²⁴ ga C

²⁵ dá C

²⁶ -sagairbh C, -sagairbh P

²⁷ bhí CC²

²⁸ laodhaibh C